

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ

Доклад
за
състоянието на
националната сигурност на
Република България
през 2022 г.

София, 2023 г.

Съдържание

РЕЗЮМЕ.....	3
1. УВОД.....	7
2. Външна среда за сигурност.....	8
а) Увод.....	8
б) Установени рискове, предприети мерки и препоръки за подобряване на средата.....	10
Енергийна сигурност и диверсификация.....	10
Тероризъм.....	12
Миграционен натиск.....	14
Хибридни заплахи.....	19
Киберзаплахи.....	20
Когнитивно информационно въздействие (<i>дезинформация</i>).....	25
Разпространение на оръжия за масово унищожаване (<i>ОМУ</i>).....	30
Нови технологии и оръжейни системи.....	32
Трансформация на политико-военни съюзи, в които участва държавата. Изграждане на устойчивост във формат НАТО и ЕС.....	33
Регионални процеси в Югоизточна Европа (<i>ЮИЕ</i>).....	35
Регионални процеси в Азиатско-Тихоокеанския регион.....	38
Активност на чужди разузнавателни служби.....	39
3. Вътрешна среда за сигурност.....	41
а) Увод.....	41
б) Установени рискове, предприети мерки и препоръки за подобряване на средата.....	42
Отбрана.....	42
Защита на класифицираната информация.....	49
Енергетика.....	50
Финансова сигурност.....	57
Икономика.....	62
Вътрешна миграция и демография (<i>изменения в механичния и естествения прираст</i>)....	64
Здравеопазване.....	69
Конвенционална престъпност.....	77
Трафик на наркотици и контрабанда.....	78
Пътен травматизъм и транспортна сигурност.....	80
Защита на населението и инфраструктурата при пожари, бедствия и други извънредни ситуации.....	89
Инфраструктурен риск – атаки срещу критичната инфраструктура или спиране на функционирането ѝ.....	91
Екологичен риск.....	92

Продоволствена сигурност.....	100
Движимо и недвижимо културно наследство.....	104
4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ	107

РЕЗЮМЕ

- **Основна цел на Доклада за състоянието на националната сигурност на Република България през 2022 г. е да представи анализа, оценката и препоръките на изпълнителната власт относно предизвикателствата, рисковете, опасностите и заплахите за страната, както и за ефективността на политиката за защита на националната сигурност.**
- **Хибридните заплахи, тероризмът, авторитарните режими, миграционният натиск, организираната престъпност, киберпрестъпността, когнитивните въздействия и електронната война бяха сред главните предизвикателства и рискове пред националната и съюзната сигурност. Започналата на 24 февруари 2022 г. от страна на РФ мащабна военна агресия срещу Украйна, като грубо нарушение на Устава на ООН, доведе до радикална промяна в средата за сигурност на европейския континент и има негативен ефект върху националната сигурност на България като член на евроатлантическата общност.**
- **Военната агресия на РФ срещу Украйна наложи трансформация на дълго налаганата парадигма за Черно море като зона на мир, сътрудничество, търговско корабоплаване, туризъм и добив на полезни изкопаеми. Успоредно с това нахлуването доведе до дълбоки последствия в регионален и глобален план, което също така наложи преосмисляне и надграждане на европейската архитектура за сигурност.**
- **В резултат на действията на РФ през 2022 г. се разви безпрецедентна енергийна криза в Европа. Опитите на Кремъл да използва енергийните ресурси като оръжие недвусмислено очертаха заплахата за енергийната сигурност на България с оглед тогавашната ѝ зависимост от Русия. Чрез комплекс от действия бяха ограничени енергийните доставки за определените от Кремъл като „неприятелски“ държави, в т.ч. България. Това имаше за цел да предизвика икономическа дестабилизация, социално и политическо напрежение, както и предотвратяване на единната реакция на партньорите и съюзниците от ЕС и НАТО срещу непредизвиканата война.**
- **Република България, съвместно със своите евроатлантически съюзници и партньори, положи целенасочени усилия за намиране на алтернативни източници и маршрути за доставка на енергийни суровини, и в значителна степен се справи с предизвикателствата. Това бе възможно основно чрез въвеждане на компенсаторни механизми за най-засегнатите социално-икономически групи.**

- **Необходимо е продължаване на националната политика за осигуряване на енергийна независимост на държавно ниво чрез диверсификация на източниците и маршрутите за доставка, в съчетание със собствените ресурси. България трябва да положи усилия да утвърди ролята си на фактор, осигуряващ сигурност и стабилност на различните маршрути за региона.**
- **През 2022 г. миграционният натиск към България и ЕС от юг отбеляза значителен ръст. Повишението бе почти 4 пъти в сравнение с 2021 г. Увеличиха се и проявите на агресия спрямо българските правоохранителни органи и инцидентите при незаконното превеждане през територията на страната. Маршрутите, преминаващи през България и държавите от Балканския полуостров, продължиха да бъдат интензивно експлоатирани.**
- **Тежки последици върху миграционните процеси предизвика военната агресия на РФ в Украйна. В контекста на бежанската вълна от нападнатата страна, съществуваше риск от свръхнатоварване на социалната система на България и институциите, ангажирани с приема на бежанци и търсещи закрила.**
- **През 2022 г. се наблюдаваше безпрецедентно интензифициране на руската хибридна дейност срещу България, както и срещу останалите държави-членки на НАТО и ЕС. Необходимостта от противодействие на хибридните заплахи и повишаването на устойчивостта се превръщат във все по-забележима и неотложна тема в работата на редица български институции, които биха могли да бъдат обект на хибридни атаки, или в чиито компетенции влиза опазването на националната сигурност. В национален план е необходимо страната ни да оптимизира наличния капацитет за противодействие на подобен род заплахи. Следва и да бъде изграден бъдещ такъв в широк спектър от дейности в гражданската и военната сфера, простиращи се от противодействие на зловредни чужди влияния до превенция срещу кибер- и хибридни заплахи.**
- **Броят на кибератаките и като цяло киберпрестъпността се увеличават в България и съответно в цяла Европа. Все повече нараства заплахата пред гарантирането на сигурността на комуникациите. Предвид уязвимостта на отделните елементи от архитектурата на системата за защита на националната сигурност към хибридно въздействие, това се явява значително предизвикателство за националните и колективни механизми за вземане на решения и противодействие на потенциалната агресия. Наложително е всички административни органи като минимум да приемат система от административно-организационни и технически мерки.**
- **През 2022 г. бе отчетена надпревара в модернизацията на стратегическите арсенали и изостряне на ядрената реторика. РФ не спазваше и едностранно прекрати участието си в ключови договори в сферата на контрола на въоръженията. Запази се интересът на недържавни субекти, в т.ч. терористични организации, за придобиване на химични, биологични,**

радиоактивни и ядрени материали и проучване на възможности за използването им за нападения. Тежък удар върху ядрената сигурност в Европа и в глобален мащаб беше безпрецедентният агресивен акт по завземането на украинската АЕЦ „Запорожие“ от руските въоръжени сили. България подкрепяше усилията на Международната агенция за атомна енергия за гарантиране на ядрената сигурност и безопасност в Украйна. Сериозно предизвикателство за сигурността представляваше и разрастващият се ядрен арсенал на Китай, в т.ч. разработваните нови оръжейни системи, без да бъдат спазвани условията за прозрачност.

- През 2022 г. продължиха да се наблюдават целенасочени действия и политика на някои държави за пропаганда, насочена срещу България и целяща уронване на репутацията и имиджа на страната ни както пред страните от региона, така и пред партньорите и съюзниците ни в ЕС и НАТО. Продължиха действията, насочени срещу процесите по утвърждаване и съхраняване на българския характер на исторически създадени се български общности в някои държави от региона, в т.ч. и на техни дружества, неправителствени организации (НПО), духовни институции и културно-исторически паметници на местните българи. Западните Балкани със своите специфики, особено в Република Северна Македония (РСМ), отношенията Белград-Прищина и Босна и Херцеговина останаха сфера на фокусирано наблюдение и последователно изразявани позиции на България в двустранен и многостранен външнополитически план. Необходимо е да продължи развитието на пълноценни и интензивни двустранни отношения с всички държави от региона на Югоизточна Европа, както и конструктивното участие на България в различни регионални формати.
- Регионалните динамики и процеси предопределят и високата разузнавателната активност у нас през 2022 г. Основните сфери на разузнавателен интерес остават относително непроменени и касаят предимно: външнополитическите позиции на България; двустранното сътрудничество с определени държави; вътрешнополитическата и икономическата ситуация; обществените настроения и явления. Уязвимост по отношение дейността на чужди специални служби представляват неактуализираните, в съответствие с реалните рискове и заплахи, текстове в Наказателния кодекс на Република България, криминализиращи шпионажа. Друг съществен проблем е продължаващата липса на разработени на национално ниво законови правила и процедури относно реда и начина на прилагане на ограничителните и санкционни режими в рамките на ООН и общата външна политика и политика за сигурност (ОВППС) Европейския съюз.
- Промените в средата на сигурност оказват влияние и върху политиките на България за защита на класифицираната информация. Вследствие на войната в Украйна бе прекратено споразумението с Русия за взаимна защита на класифицирана информация. За неутрализиране на вредните последици от констатираните уязвимости през 2022 г. бяха стартирани

процедури по акредитиране на комуникационни и информационни системи за въвеждане в експлоатация на точки от криптографски мрежи, както и за сертифициране на комуникационни и информационни системи и др.

- Страната ни беше пряко повлияна от високите цени на суровините на международните пазари. Това доведе до поскъпване на стоки от първа необходимост като хранителни продукти, суровини и енергия. Просроченото изпълнение на ангажиментите по Националния план за възстановяване и устойчивост създава предизвикателства пред усвояването на европейския финансов ресурс.
- В сферата на икономическите престъпления през 2022 г. основните нарушения бяха както следва: укриване на данъци, изготвяне на фалшиви удостоверителни документи, нарушаване на интелектуалната собственост, корупция във всичките ѝ форми, документни престъпления и посегателства върху средства от различни фондове на ЕС. Приоритет в работата продължи да е противодействието на престъпленията, свързани с неправомерно усвояване на финансови средства, получени от европейски фондове.
- През 2022 г. актуалните проблеми за българската здравна система бяха значителният кадрови недостиг, финансовите затруднения, неравномерното териториално разпределение на общопрактикуващите лекари, липсата на оборудване, амортизираният сграден фонд и автомобилен парк, забавянето при усвояване на европейските средства за модернизация на спешната медицинска помощ и др.
- Промяната на климата е фактор с глобално значение, който поражда нарастваща несигурност и играе роля на потенциален катализатор на напрежение, породено от сложните взаимодействия на фактори като повишаването на числеността на населението на Земята, урбанизацията, глобализацията, индустриализацията, намаляване на биоразнообразието и изчерпване на природните ресурси. Рисковете, причинени от събития, свързани с изменението на климата, могат да доведат до загуба на човешки животи или да причинят значителни щети, засягащи икономическия растеж и просперитета както на национално, така и на трансгранично равнище.
- През 2022 г. българското селско стопанство се развиваше със стабилни темпове, което дава увереност, че не са налице съществени заплахи за продоволствената сигурност на страната. Необходими са обаче допълнителни усилия за повишаване на устойчивостта и гъвкавостта на агрохранителния сектор за по-успешно преодоляване на кризи от различно естество. Продоволствената криза в света, причинена от военната агресия на РФ срещу Украйна превърна производството на зърно и храни в отрасъл със стратегическо значение за България и ЕС. Това предполага активизиране на инвестиционните процеси и ускорено внедряване на иновации и цифрови технологии в земеделската практика, като база за

1. УВОД

В съответствие с чл. 9, т. 7 от Закона за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност (*ЗУФСЗНС*), Съветът по сигурността ежегодно предлага на Министерския съвет (*МС*) проект на Годишен доклад за състоянието на националната сигурност. Работната група, чиито приноси са използвани за написването на доклада, включваше над 30 институции. Всяка една от тях предостави текстове, преминали вътрешноведомствено съгласуване на всички нива – от експертно до ръководно. Финалният вариант на Доклада е окомплектован от Секретариата на Съвета по сигурността на Министерския съвет, след съгласуване с институциите, направили приноси към неговото изготвяне.

Докладът е насочен не към изброяване на случилите се събития, а към анализ на техните първопричини и съответно – последици, както и представените възможни решения/противодействие. Съдържанието е развито, както следва: 1. Увод, 2. Външна среда на сигурност; 3. Вътрешна среда на сигурност; 4. Заключение. Докладът си поставя за цел да представи описание на мерките, които институциите на държавно ниво планират да предприемат през следващия период с цел противодействие на диагностицираните предизвикателства и възможности.

Основна цел също така е да бъдат представени на широката общественост оценките на изпълнителната власт за рисковете, опасностите и заплахите, за ефективността и на политиката за национална сигурност през 2022 г., както и за действията, които институциите на държавната власт планират да предприемат през следващия период.

2. Външна среда за сигурност

а) Увод

Изминалата 2022 г. се характеризираше със съществено нарастване на рисковете и заплахите от ревизионистката външна политика на Руската федерация, военното измерение на която достигна кулминационната си точка в Украйна. В стремежа към реализиране на своите геополитически цели, включително възстановяване на сферата на влияние в постсъветското пространство, Кремъл прибегна до използване на военна сила в нарушение на международното право. В този контекст основен дестабилизиращ фактор през периода бяха непровокираната руска агресия в Украйна, действията на Москва и опитите ѝ за прокарване на зловредно влияние в европейската и евроатлантическата общност, вкл. чрез дестабилизация на общественото мнение в държавите от ЕС и НАТО. Република България, включително като част от ЕС и НАТО, бе непосредствено засегната от агресивната руска външна политика и пряко ангажирана в действията на евроатлантическата общност за нейното ефективно и своевременно неутрализиране.

Предвид консенсуса между Пекин и Москва по основни политически, дипломатически, юридически и икономически въпроси, двете страни генерират нови предизвикателства за установения глобален ред.

Дискредитирането на международното право от РФ, включително на режима за контрол на въоръженията и заплашителната ядрена реторика на Кремъл, се ситуираха като главен източник на нестабилност. Склонността на Москва да използва военна сила вместо дипломация или други мирни регулативни средства при взаимодействието си с останалите външнополитически субекти представляваше непосредствена заплаха за българската национална сигурност.

В контекста на проблемите при провеждането на бойните действия в Украйна, включително в резултат на налаганите санкции, Кремъл засили хибридната си дейност в Европа. Москва ангажира широк набор от инструменти за влияние (*парадипломация, военна сила, специални служби, икономически и енергиен натиск, продоволствен шантаж, информационно-психологически операции, религиозно влияние и кибератаки*). Те въздействаха върху стабилността и интересите на Република България през 2022 г.

Черноморският регион се превърна в географска зона на геополитическа борба и основен конфликтен възел на взаимоотношения между центрове на сила.

В приетата на Срещата на върха в Мадрид на 29 юни 2022 г. нова Стратегическа концепция на НАТО, Руската федерация бе определена като „най-значимата и директна заплаха за сигурността на съюзниците, както и за мира и стабилността в евроатлантическата зона“. Документът отбелязва, че Русия се стреми към установяване на сфери на влияние и директен контрол, като за целта използва принуда, подривна дейност, агресия и анексиране, чрез конвенционални, кибер и хибридни средства. Дава се оценка, че нарастването на военния потенциал на Русия в Черно, Балтийско и Средиземно море, както и военната интеграция с Беларус, представляват предизвикателство за сигурността. В този контекст, документът съдържа категорични условия за всяка промяна в отношенията НАТО-Русия, в зависимост от преустановяването на агресивното поведение на Русия и завръщане към пълно спазване на международното право. Настоящата среда за сигурност не предполага възстановяване на отношенията НАТО-Русия, докато Руската федерация не преустанови агресията си срещу Украйна, не изтегли въоръжените си сили от територията на страната и не се върне изцяло към спазване на международноправните си ангажименти.

С приемането на новата Стратегическа концепция, държавните и правителствени ръководители на страните членки взеха ключови решения за бъдещето на Алианса, в т.ч. потвърдиха основната му цел да гарантира колективната отбрана срещу всички заплахи от всички посоки. Те подчертаха необходимостта от засилване на възпиращия и отбранителен потенциал на НАТО, вкл. чрез увеличено предно присъствие по Източния фланг, както и адекватно ресурсно осигуряване. За целта подсилиха съществуващите бойни групи и взеха решение за създаване на четири допълнителни многонационални бойни групи в България, Унгария, Румъния и Словакия. Бе решено също така да бъде увеличен мащабът на многонационалните бойни групи - от батальони до размер на бригада, където и когато е необходимо, както и те да бъдат подкрепени от надеждни и бързо достъпни подкрепления.

България разглежда процеса на дългосрочна адаптация на възпиращия и отбранителен потенциал на НАТО по целия Източен фланг, както и изпълнението на другите решения на Срещата на върха, като особено важни. В този контекст все по-голямо значение придобиват въпросите на енергийната сигурност, които налагат

необходимостта от осигуряване на устойчиви вериги за енергийни доставки за въоръжените сили, включително за съюзническите сили, разположени на Източния фланг.

Необходимостта от прекратяване на зависимостта от руски източници или доставчици на енергийни ресурси за съюзните въоръжени сили и защитата на критичната енергийна инфраструктура налага ускоряване на междуведомствения процес по изработване на национална позиция. Като особено полезни отчитаме активизираната през 2022 г. координация между държаните-членки на НАТО по важни стратегически правни въпроси, които са актуални за Алианса, в т.ч. международноправни аспекти на ситуацията в Украйна, предоставянето на военна помощ, ролята на международното хуманитарно право в конфликта и др.

в) Установени рискове, предприети мерки и препоръки за подобряване на средата

Енергийна сигурност и диверсификация

Разразилата се в резултат на войната на Русия в Украйна безпрецедентна енергийна криза през 2022 г. и опитите на Кремъл да използва енергийните ресурси като оръжие срещу Европа, недвусмислено очертаха **заплахата за енергийната сигурност** на България от зависимостта ѝ от Русия, като основен доставчик на природен газ. Чрез комплекс от действия бяха ограничени енергийните доставки за определените от Русия като „неприятелски“ държави, в т.ч. България. Това имаше за цел да предизвика икономическа дестабилизация и социално и политическо напрежение, както и възпрепятстване на единната реакция на партньорите и съюзниците от ЕС и НАТО срещу руската военна агресия. Същевременно, участието на Русия във формата ОПЕС+ оказва силно влияние върху скока на цените на петрола на международните пазари, с което енергийната криза бе допълнително задълбочена. Държавите от ЕС положиха усилия за спешно намиране на алтернативни източници и маршрути за доставка на енергийни суровини и в **значителна степен се справиха с предизвикателствата**, ограничавайки потреблението и въвеждайки компенсаторни механизми за най-засегнатите социално-икономически сегменти.

В следствие, спешно трябваше да бъдат предприети мерки за осигуряване на надеждност на енергийните доставки за въоръжените сили, на веригата за доставки на горива за Източния фланг, както и за гарантиране на защитата на критичната енергийна

инфраструктура. Така, **диверсификацията на енергийните източници и свързването с тръбопроводната система на НАТО е предпоставка за гарантиране на надеждни енергийни доставки за въоръжените сили на територията на България.**

В критичен момент за българската държава и общество, както и за по-широкия регион на Югоизточна Европа (*ЮИЕ*), вследствие на едностранното прекратяване от руска страна на газовите доставки за страната, САЩ оказаха незаменимо съдействие за осигуряването на алтернативни доставки на природен газ. **Решаваща** бе подкрепата им също и за изпълнението на инфраструктурни проекти с **изключително стратегическо значение** за енергийната сигурност на България и държавите от региона на ЮИЕ.

Безспорен успех в тази връзка бе издигането на енергийното сътрудничество между България и Гърция до нови измерения. Ключов проект в тази връзка през 2022 г. беше **завършения** и пуснат в експлоатация газовият интерконектор между двете страни (*IGB*). Продължи изграждането на междусистемния електропровод „Марица Изток – Неа Санта“, както и на терминала за втечен природен газ край Александруполис (*FSRU*). Положено бе и началото на изграждането на интерконектора България – Сърбия (*IBS*).

Необходимо е продължаване на националната политика за осигуряване на енергийна независимост на България, чрез диверсификация на източниците и маршрутите за доставка, в съчетание с оползотворяване на собствените ресурси. Страната ни трябва да **продължи да утвърждава ролята си на фактор**, осигуряващ сигурност и стабилност на различните маршрути за пренос на енергийни ресурси за региона на ЮИЕ. **Междусистемна свързаност** на газопреносната мрежа на България с тези на съседните страни, както и тесните места по националната газопреносна мрежа, **остават предизвикателство**, изискващо активното ни участие в инициативите за енергийни коридори юг-север/северозапад, търсенето на алтернативни трасета, разширяване на подземно газово хранилище „Чирен“ и развитие на националната газопреносна система, както и продължаването на процесите на проучване и **добив на енергийни суровини от собствени находища**. Това би се вписало и в контекста на водещата политика на ЕС в енергийната сфера.

Препоръчително е иницирането на нови проекти за пренос на енергоресурси от Южен Кавказ и Централна Азия (*Туркменистан-Азербайджан-Грузия-България/Румъния*), както и по линия на двустранното сътрудничество по линия на

зеления преход, което да **създаде** допълнителни предпоставки за **гарантирането** на енергийната, а оттам и на националната сигурност. **България следва да ангажира ЕС** в реализирането на нови иновационни проекти за пренос на електроенергия и разширяване на комуникациите и свързаността с държавите от Южен Кавказ и Централна Азия (*напр. проекти за електропровод Грузия-България по дъното на Черно море и удвояване на съществуващата комуникационна връзка Балчик-Поти*).

Следва да бъдат продължени усилията за **задълбочаване на диалога** по въпроса със страните-износители на природен газ и петрол от региона на Близкия изток и Северна Африка (*Либия и Алжир*), както и да **бъдат инициирани нови проекти** за пренос на енергоресурси от региона.

Налице е и значителен потенциал за укрепване на сътрудничеството със САЩ и Канада в стратегически важната сфера на ядрената енергетика. **Диверсификацията** на свежо ядрено гориво и изграждането на нова ядрена мощност в АЕЦ „Козлодуй“ са **ключови направления** в енергийното сътрудничество с трансатлантическите ни съюзници.

След актуализиране на проекта на „Стратегия за управление на отработено ядрено гориво и радиоактивни отпадъци в България – Национална програма в съответствие с Директива 2011/70/Евратом“, през 2022г. **стартира** и изпълнението на екологична оценка, оценка за съвместимостта с предмета и целите на опазване на защитените зони и трансгранична оценка към този проект.

Тероризъм

Предвид асиметричния си характер и разнообразните форми, **тероризмът продължава да бъде пряка и съществена заплаха за сигурността**. В контекста на продължаващата нестабилност, високите нива на безработица, социалната неудовлетвореност и общественото недоволство сред преобладаващо младото население на държавите-източници на миграция в Близкия изток, Африка и Азия, и **през 2023 г. се очаква интензивно експлоатиране на миграционните маршрути** към Европа, вкл. и през територията на България. В тази връзка **се запазва и рискът** от използването на миграционните проблеми в насочени срещу ЕС хибридни операции, както и за инфилтрирането в европейски държави на членове и последователи на терористични групировки.

Същевременно, новата Стратегическа концепция на НАТО определи **тероризма** във всичките му форми и проявления като **най-пряката асиметрична заплаха за НАТО**. Борбата с тероризма бе заложена като **интегрална част** на трите основни задачи на Алианса и от 360-градусовия подход към сигурността. Стратегическият компас на ЕС също заложи **необходимостта от укрепване на капацитета за реакция** за по-ефективното предотвратяване на тероризма, чрез инструментите по линия на Общата политика за сигурност и отбрана на ЕС (*ОПСО*) и други механизми.

Запази се основната терористична заплаха за страните от ЕС, в т.ч. България, от самостоятелно действащите лица (*т. нар. „самотни вълци“*), свързани с джихадистки и крайнодесни насилствени екстремистки групировки. **Потенциална заплаха** от терористична дейност у нас произтича също и от възможното преминаване на лица, свързани с терористични структури чрез **мигрантските потоци**. Не може да се изключи вероятността същите да се установят трайно в страната, да създадат спяща клетка, с цел набиране на последователи, подготовка на терористична атака и/или разпространение на джихадистка пропаганда. **Заплаха** за националната сигурност може да възникне и от временно пребиваващи у нас чужди граждани или българи, попаднали под влияние на радикализирани лица. **Допълнителен специфичен рисков фактор** представляват и опитите за разпространение на нетрадиционни форми на ислям, които биха могли да доведат до радикализация на отделни лица и въвличане в терористична дейност в страната или чужбина.

България продължи с осъществяването на дейности по външно-политическите аспекти на противодействието на международния тероризъм и налагането на ограничения (*санкции*) на терористични групировки като „ИДИЛ“, „Ал-Кайда“, както и свързаните с тях лица и образувания, и др. **Бяха предприети и действия по въвеждането на по-бързи и ефективни процедури за предотвратяването на всякакви опити за финансово подпомагане на тероризма**. Необходимо е засилване на сътрудничеството в борбата с тероризма с непосредствените съседи на ЕС, вкл. региона на Западните Балкани и Турция. Опитите за радикализация на уязвимо население и набиране на терористични бойци се нуждаят от адекватен отговор на национално и европейско ниво в съответствие с договореностите, постигнати на срещите ЕС-Западни Балкани и Съвместния план за действие за борба с тероризма. **От значение** е и поддържането на конструктивен диалог ЕС-Турция, която е важен партньор в борбата с тероризма.

Все пак следва да се отбележи, че **през 2022 г. в Европа не е извършвана атака, за която отговорността да е поета от терористична организация.** Въпреки намаления капацитет на джихадистките структури за осъществяване на външни операции, се запазва **рискът** от планиране и реализиране на терористично нападение на територията на континента. **Запазва се тенденцията пропагандните кампании да са насочени към младежката аудитория.** През 2022 г. се активизира дейността на екстремистките организации в Европа. Отчита се нарастване на склонността за извършване на крайни действия, в т.ч. за използване на насилие за промяна на „неработещата политическата система“. **Най-големият риск** от екстремистки действия и през 2022 г. произтича от радикализирали се в интернет отделни лица и групи под влияние на крайнодясната пропаганда.

Миграционен натиск

През последните години незаконната миграция и нейното подпомагане са от **най-бързо развиващите** се престъпни дейности с организиран характер, които генерират високи печалби, а в същото време наказателната отговорност на задържаните лица остава ниска. В повечето случаи тя се свежда до условни присъди. Процесите в Афганистан и Сирия са пряко свързани с увеличаването на миграционния натиск и влияят върху потоците от бежанци и нелегални мигранти през Балканските страни до различни точки на Европа. От тази гледна точка, Турция е важен съсед и партньор на България по въпросите на миграцията и двустранното сътрудничество между компетентните институции на София и Анкара в тази сфера продължава да се развива активно. По данни на европейските институции, **през 2022 г.** броят на задържаните за незаконно преминаване лица през външните граници на Европа **е нараснал с 64%** спрямо предходната година. **Стратегическото местоположение** на България, значима част от Източно-средиземноморския маршрут и неговото естествено продължение - Западно-балканският маршрут, **е ключов фактор**, предопределящ страната ни като транзитна зона, през която преминават мигранти. Поради географското си местоположение **Турция продължава да бъде пресечна точка** на голяма част от каналите за незаконна миграция към страните от ЕС, вкл. и на тези през България. **Значителният брой мигранти на турска територия, потенциалът и възможностите за катализиране на нови миграционни процеси** вследствие от геополитическите процеси и динамика, както и усилията на турската администрация по темата миграционен натиск, са въпроси, които се следят внимателно от ЕС и неговите държави-членки,

включително България като непосредствен съсед на Турция. През годината е установено и нелегалното преминаване на **145 600** лица по Западнобалканския маршрут, което представлява **увеличение със 136% спрямо 2021 г. (почти четири пъти повече).** Това е **най-големият брой, докладван по този маршрут от 2015 г. и представлява почти половината от всички случаи на нелегален вход в ЕС през 2022 г.**

През 2022 г. са регистрирани опити на **168 378** лица да влязат **нелегално** през границите на Р България, които са над **3 пъти повече** сравнено с 2021 г. (55 012). От тях 2298 лица (*предимно граждани на Сирия и Афганистан*) са задържани от служителите на Гранична полиция, предотвратено е преминаването на **165 730** лица, които след като са забелязали патрулите по линията на държавната граница, са се върнали обратно в дълбочина на територията на съседни страни. **Задържаните** на изход на държавната граница граждани на трети страни са **4339**, а при провеждане на полицейски операции и проверки по места във вътрешността на страната са установени **12 092** незаконно пребиваващи чужденци.

Увеличеният миграционен натиск по външните граници на страната **неизбежно води** до разрастване на влиянието на каналджийските мрежи, подпомагащи нелегалната миграция. **Все по-често** като част от тези мрежи заедно с групите от мигранти са установявани граждани на трети страни, които са в процедура за получаване на убежище в Република България. **Продължава тенденцията** каналджиите да не се подчиняват на полицейските органи, да бъдат изобретателни, приспособими и агресивни използвайки нехарактерни методи, застрашавайки живота и здравето на превозваните мигранти. Запази се **рискът** от проникването на терористи и разпространението на радикални идеологии в страната. **В тази връзка, съществува реална опасност от възникване на ксенофобски настроения и политики, както и прояви на етническа/религиозна/расова нетърпимост и омраза.**

Предприети мерки:

Вследствие на ескалиращия миграционен натиск, бяха предприети **следните мерки** за ограничаване на миграционните потоци към България, противодействие на нелегалната миграция и незаконното превеждане на лица през границите на страната:

- Провеждане на специализирана полицейска операция по българо-турската граница, както и уязвимите участъци от българо-гръцката такава, с основна цел

предотвратяване и пресичане на опитите за незаконно преминаване на държавната граница от отделни лица и групи мигранти в зоните между граничните контролно-пропускателни пунктове (ГКПП), в която участват придадени сили от МВР и МО;

- За действия на национално ниво при извънредна ситуация вследствие на увеличен миграционен натиск от Република Турция е активиран приетият от Министерския съвет „План за действие при възникване на извънредна ситуация вследствие на увеличения миграционен натиск по границата на Република България с Република Турция“;

- Както по линията на държавната граница и изграденото временно възпрепятстващо съоръжение, така и в дълбочина на граничната зона, е увеличен броя на излъчваните гранични полицейски наряди;

- Ефективно се използват възможностите на интегрираната система за наблюдение, както и опцията за предаване на видеоинформацията от обзорносензорните системи на хеликоптерите към координационните центрове от състава на системата;

- Извършване на обстойни гранични проверки на лица, МПС и влакове, отговарящи на рисковия профил и пълноценно използване на всички технически средства за извършване на проверки на тежкотоварните автомобили. Допълнителни проверки на „втора“ линия, подробни интервюта със задържани лица в граничната зона;

- Ефективно използване на автоматизираните информационни системи на МВР при гранични проверки на преминаващите през ГКПП лица и използваните от тях документи за пътуване в националните бази данни;

- Активно участие и подкрепа от Европейската агенция за гранична и брегова охрана (ФРОНТЕКС) за противодействие на незаконната миграция. По българо-турската граница през 2022 г. бе проведена съвместна операция „ТЕРРА 2022“, координирана от Агенцията, обхващаща както „зелена граница“, така и ГКПП.

Процесите в средата на сигурност налагат **изменение в спешен порядък на законодателството в посока увеличаване размера на санкциите, тежестта на наказанията и налагане на ефективни присъди** на лица и групи, ангажирани с

незаконно превеждане през държавна граница, придвижване на чужденци на територията на страната и други логистични дейности.

Висока добавена стойност би имало и задълбочаване на двустранното сътрудничество между България и страните на произход на миграция и радикализация с цел идентифициране на ранен етап на тенденции и рискове за националната сигурност. В тази връзка би било полезно да се насочат усилия към най-ефективния подход за справяне с незаконната миграция, състоящ се в работа по външното измерение на явлението, съчетана с дипломатическа ангажираност към местните проблеми и изграждане/възстановяване на стратегически партньорства, които да спомогнат за развитието и благосъстоянието на държавите на произход на незаконна миграция, включително африканските страни от района на Сахел.

Руската агресия в Украйна предизвика нова вълна от търсеци закрила и продължава да бъде предизвикателство за интегрираното гранично управление на страните в регионите, близки до зоната на конфликта. **За първи път** бе активирана Директива 2001/55/ЕО на Съвета от 20 юли 2001 година относно минималните стандарти за предоставяне на временна закрила в случай на масово навлизане на разселени лица и за мерките за поддържане на баланса между държавите-членки в полагането на усилия за прием на такива лица и понасяне на последиците от този прием. В държавите членки на ЕС, вкл. България, се **извърши цялостна реорганизация** на процесите, за да се осигури нужната закрила. Със заповед № Р-240/18.11.2022 г. на министър-председателя е създаден Национален оперативен щаб, който да планира, управлява, координира и контролира действията по прием, настаняване, здравно, социално и интеграционно обслужване и подпомагане на лицата, потърсили и получили временна закрила на територията на Република България.

От началото на войната в Украйна (24 февруари 2022 г.) до края на годината, почти **13 милиона** украински бежанци преминаха външните сухоземни граници на ЕС. По данни на Министерството на вътрешните работи, през България са преминали общо **976 776** украински граждани, а към 31.12.2022 г. в Република България се намират **50 262** граждани на Украйна.

В контекста на бежанската вълна от Украйна в т.ч. и на пристигащите руски граждани, особено след обявената през 2022 г. частична мобилизация в РФ, съществуваше риск от свръхнатоварване на социалната система на България и институциите, ангажирани с

приема на бежанци. Ситуацията **създаде предпоставки** за навлизане на престъпни елементи в страната и от **допълнително усложняване** на криминогенната обстановка в българските градове, в които преимуществено бяха насочвани пристигащите лица. Съществуваше и **риск** от възникване на напрежение между дългосрочно пребиваващите на територията на страната големи групи руски и украински граждани, особено в черноморските градове (Варна, Бургас).

Във връзка с възможността от радикализация и маргинализация на младежи и подрастващи, **Министерството на образованието и науката създаде необходимата организация за прием и обучение на деца и ученици, получили временна закрила, от Украйна** в съответствие с активирането на Директива 2001/55/ЕО за временна закрила. МОН, съвместно с Държавна агенция „Национална сигурност“ организира и провежда обучения по проект „Информационни кампании за повишаване на осведомеността от последиците от радикализацията“ с финансовата подкрепа на Фонд „Вътрешна сигурност“, съфинансиран от ЕС. Успоредно с това, **повишената информираност на обществеността, компетентните органи и неправителствения сектор, които са в непосредствен контакт с уязвими групи, ще доведе до увеличаване способността на държавата за своевременна реакция и отговор на предизвикателства, свързани с процеса на радикализация, която може да доведе до терористични действия.**

С оглед на важността на образователните институции и педагогическите специалисти, в страната са проведени девет обучения с участието на педагогически специалисти от образователни институции от областите Хасково, София град, Пловдив, Смолян, Габрово, Варна, Стара Загора и Сливен. Тематичният обхват на обученията включва теми като: Радикализация – понятия, процес, предпоставки, фактори и признаци. Рискове и заплахи за индивида, обществото и националната сигурност; Тероризъм и ислямски екстремизъм. Условни етапи на развитие на съвременния международен тероризъм; Същностни характеристики на терористичните организации и най-често използваните методи; Радикализация на религиозна основа – определения, индикатори, символи, етапи и признаци, специфични методи, противодействие; Радикализация и крайно-десен екстремизъм. В хода на проведените обучения са презентирани теми, свързани с „Радикализация – понятия, предпоставки, фактори и признаци. Рискове и заплахи за индивида, обществото и националната сигурност“, „Радикализация на религиозна основа“, „Радикализация на политически основа“. Участниците са

запознати със случаи от практиката и са запознати с механизма за разпознаване на признаци за активна и пасивна радикализация, какъв е удачният подход при установяване на такъв случай, кои са компетентните органи и др.

Хибридни заплахи

Тенденциите в развитието на международната среда за сигурност очертават **преобладаващо хибриден характер на бъдещите рискове и заплахи** за страната ни.

През 2022 г. се наблюдаваше безпрецедентно интензифициране на руската хибридна дейност срещу държавите-членки на НАТО и ЕС, вкл. България. Чрез **различни хибридни похвати**, свързани с инструментализиране на енергийните и основните хранителни доставки, зловредни действия в киберпространството, опити за вмешателство във вътрешнополитическите процеси, засилване на руската пропаганда, се целеше: вътрешнополитическо дестабилизиране; намеса във вземането на суверенни национални стратегически решения; провокиране на обществено недоволство и противопоставяне; възпрепятстване изпълнението на решения за укрепване на съюзния възпиращ и отбранителен потенциал; намаляване на солидарността и подкрепата за Украйна и оказването на навременна и ефективна помощ на страната и нейния народ, включително военна; продължаване на зависимостта от руски енергийни доставки.

С оглед на динамично развиващата се обстановка и променена европейска архитектура на сигурност, **необходимостта от противодействие на хибридните заплахи и повишаването на устойчивостта се превръщат във все по-забележима и неотложна тема в работата на редица български институции**, които биха могли да бъдат обект на хибридни атаки или в чиито компетенции влиза опазването на националната сигурност. В този смисъл, **в национален план е необходимо страната ни да оптимизира наличния капацитет в широк спектър от дейности в гражданската и военната сфера**, простиращи се от противодействие на зловредни чужди влияния до превенция срещу кибер- и хибридни заплахи.

В обстановката на активна пропаганда, дезинформация и хибридни заплахи в съвременния свят, **стратегическите комуникации и публичната дипломация** придобиват **ключово значение** за сигурността, отбраната и повишаване на устойчивостта на държавите-членки на НАТО и ЕС. Активните стратегически комуникации за транслиране на националните и съюзните позиции, както и за оборване на вражеските наративи и злонамерената пропаганда и дезинформацията,

имат все по-нарастващо значение. Необходимо е заедно със съюзническите и партньорски държави да се търси всеобхватен и колективен отговор за противодействие на хибридните заплахи, чрез обединяване на усилията и подобряване на координацията и комуникацията.

Необходима е също така засилена и проактивна координация на стратегическите комуникации на **централизирано** национално ниво за противодействие на разпространението на дезинформация и фалшиви новини. **Ключово** е постигането на информационно предимство, включително чрез превантивно запълване на информационното пространство с водещи институционални наративи.

Необходимо е изработването на национална стратегия за устойчивост, която да следва всеобхватен подход на правителствено равнище, насочен към всички сфери на държавното управление и на обществото.

Основен източник на хибридни заплахи остава Руската федерация. Чрез използването на този инструментариум РФ се стреми да нанесе максимални щети на съюзниците в НАТО (*вкл. нарушаване на единството*) и/или на отделните страни членки, като същевременно остане под нивото на конвенционален конфликт. За целта Кремъл прибегва до разнообразни методи, които включват използване на частни военни компании (*ЧВК*), провеждане на пропаганда и дезинформация (*основно чрез социалните медии*), психологически операции, саботажи и др. В този контекст като **доминиращи** се очертават **офанзивните кибероперации**, които се налагат не само като ключов елемент в подготвителния етап и в хода на конвенционални военни действия, но и като основа за различни по мащаб хибридни операции. **Най-значителен риск за България** и съюзните държави **произтича** от свързани/ръководени от **РФ, Китай и Иран кибер групи.**

Киберзаплахи

Броят на кибератаките и киберпрестъпността се увеличават в цяла Европа, в т.ч. и в България. Като сериозно предизвикателство се очертават атаките със зловреден софтуер за изнудване, събиране и/или за унищожаване на данни (*т.нар. ransomware*), както и опитите за злонамерени действия в киберпространството, насочени към критичната инфраструктура. **Особена тревога буди използването на изкуствения**

интелект, в т.ч. и за целите на дезинформацията. Все повече **нараства заплахата** пред гарантирането на сигурността на комуникациите.

През 2022 г. **рисков фактор** се явяваха и опитите за кибератаки на руски хакерски групи за дестабилизиране и временно нарушаване на работния ритъм на български държавни институции и на българските задгранични представителства в Руската федерация. **България продължи** участието си в преговорите за изработване на всеобхватна международна конвенция за борба с употребата на информационни и комуникационни технологии за престъпни цели (*киберпрестъпления*) под егидата на ООН. В страната ни протича процес по адаптиране и създаване на нови работещи структури за изпълнение на набелязаните стъпки за адекватно реагиране при кибератаки и ефективно взаимодействие със структурите на НАТО, ЕС и държавите членки.

Използването на кибератаки срещу обекти от критичната инфраструктура в съчетание с други хибридни прийоми (*организиране на мащабни информационни и дезинформационни кампании, провокиране на социално недоволство и миграционни процеси*) е **напълно реалистичен сценарий**. **Налице е и риск** от саботажи срещу национална критична инфраструктура (*енергийна или транспортна*) и опити за нарушаване на нормалното функциониране на държавата и/или предоставянето на обществени услуги (*кибератаки срещу болнични заведения, финансови институции и др*). Кибератаки към критичната инфраструктура, включително и за водния сектор, биха могли да доведат до сериозни последици, тъй като увеличената автоматизация и свързаност намалява обхвата за самостоятелно или ръчно управление на водоснабдителната система. Редица заплахи, включително терористични, могат да използват киберпространството като средство за използване на уязвимости и причиняване на щети. Това може да се прояви по различни начини, включително чрез прекъсване на водоснабдяването или засягане на качеството на водоснабдяването. Технологичното развитие увеличава обхвата на нападателите и прави идентифицирането им по-трудно. **Киберзаплахите не трябва да се разглеждат изолирано**. Противници биха могли също да се стремят да използват кибер методи, като част от „смесена атака“, за да позволят или подсилят физическа атака, или да се стремят да контролират промишлено предприятие и системи за контрол във ВиК операторите. С нарастването на заплахите **трябва да се увеличи** и способността на индустрията да се защитава. С течение на времето използването на уязвимости в

сектора за доставка и снабдяване с питейна вода ще стане по-вероятно, както и потенциалът за по-голямо произтичащо въздействие. **Заплахата се простира** отвъд критичната национална инфраструктура и **може да доведе** до значителни щети на репутацията и да намали доверието както на инвеститорите, така и на клиентите.

През 2022 г. дигитализация на всички слоеве на обществото се разрастваше, като основно се констатира тенденцията за **значително увеличаване на политически мотивираните кибератаки**, включително и такива, които използват техники, тактики и процедури на атакуващи, които до този момент са търсили икономическа изгода от своите действия.

През годината са констатират **няколко кибератаки**, които са имали потенциал да окажат негативно влияние на национално ниво:

- Ransomware атака срещу Български пощи, която доведе до спирането на бизнес процесите в организацията за период от почти две седмици;
- Ransomware атака срещу Комисията за регулиране на съобщенията, Държавната агенция за бежанците, Българската агенция по безопасност на храните и Българското Национално Радио;
- Множество DDoS (отказ от услуги) атаки към сайтове на държавна администрация и организации, като типичен пример е атаката на 15 и 16 октомври 2022 г., най-вероятно организирана от проруски настроената група KillNet, насочена към сайтовете на президентството и други организации от държавната администрация.

Не се забелязва и намаляване на обема на по-традиционните типове атаки – phishing за кражба на потребителски имена и пароли, финансово мотивирани ransomware атаки и др. **Продължава да е висок рискът** за недостъпност на ИТ системи и инфраструктура, обусловен от **липсата** на квалифицирани служители, които да изпълняват задачи в държавната администрация по поддръжка и конфигурацията поради повишената конкуренция от частния сектор основно чрез по-високи заплати. **Висок е и рискът** от манипулиране на критични ИТ системи и инфраструктури поради **непълното изграждане** на мерките за информационна сигурност в държавните организации. Недостатъчната защита, потенциална атака и компрометиране на такива системи **може да доведе** до блокиране на предприятие, област или дори цял сектор от държавата, в зависимост от мотивацията и ресурсите на атакуващия.

Предприети мерки

През 2022 г. **Министерство на електронното управление изгради защитен интернет възел**, през който преминава трафикът на множество държавни органи и организации, и който има капацитет да анализира и да отразява атаки от типа DDoS. Благодарение на тази инфраструктура **държавата успя да се справи успешно** с атаките от 15 и 16 октомври 2022 г., като се констатира само частично прекъсване на обслужването за няколко минути. В резултат на този неуспех атакуващите се прехвърлиха към атаки на частният сектор, като медии, транспортен сектор и др.

Министерството на електронното управление, съвместно с изпълнителна агенция „Инфраструктура на електронното управление“, използва ресурсите на Държавния хибридно-частен облак, за да намали значително времето за прекъсване на услугите на атакуваните организации и да осигури възможност за анализ и възстановяване на дейността.

Увеличаването на киберзаплахите провокира приемането на редица мерки за ефективно предотвратяване, възпиране и реагиране при възникване на киберинциденти, като например приемането на Директива ЕС 2022/2555 МИС2, която значително разширява секторите, за които се изисква минимално ниво на киберсигурност, както и значително повишава глобите за неспазването на изискванията.

Препоръки

За намаляване на риска от киберзаплахи е **необходимо всички административни органи като минимум да приемат система от административно-организационни и технически мерки**, съгласно изискванията на Наредбата за минималните изисквания за мрежова и информационна сигурност. Във всички администрации регулярно, не по-малко от веднъж годишно, следва да се актуализират вътрешните правила, политики, процедури, инструкции и всички други документи, съобразно изискванията на нормативните актове, и да се направят проверки/одити за спазването им. **Необходимо е преимуществено се определят отговорници за мрежовата и информационната сигурност**, надлежно да се идентифицират информационните активи и да се

анализират и оценят рисковете спрямо тях, за да могат да се приложат съответните мерки за управлението им.

Загуба на информация

Цифровизацията и извършването на все повече дейности в електронна среда водят до все **по-голям риск** за загуба на информация, което може да доведе до частично или цялостно парализиране на дейността. Рискът нараства, ако се касае за информация на първичен администратор на данни, администрация или организация, предлагаща електронни административни услуги на национално ниво.

Предприети мерки

Министерство на електронното управление, съвместно с изпълнителна агенция „Инфраструктура на електронното управление“, **изградиха единния портал за електронни административни услуги и споделените ресурси на електронното управление** – единната електронна съобщителна мрежа и държавния хибриден частен облак.

Единният портал за електронни административни услуги осигурява сигурен и удобен достъп и канал за комуникация с всички лица, които желаят да заявят, заплатят, връчат и получат по електронен път административни услуги. Като част от портала са реализирани и федерираните портали на администрациите.

Единната електронна съобщителна мрежа осигурява защитена комуникационна свързаност за нуждите на органите на централна и местна власт, като амбицията на Министерство на електронното управление е към мрежата да бъдат включени всички централни, областни и общински администрации.

Държавният хибриден частен облак осигурява централизирано съхраняване на информацията на множество информационни системи и регистри на различни администрации, и регулярното изготвяне на резервни копия. Данните от системите и регистрите на държавна администрация се съхраняват в централното хранилище за резервни копия.

Използването на единния портал за достъп до електронни административни услуги и на споделените ресурси на електронното управление осигурява на потребителите сигурно съхранение на данните на администрациите, защитена свързаност и защита на трафика от/към Интернет.

Препоръки

Препоръчително е всички администрации и организации да направят оценка на риска от загуба на информация и да изготвят графици за създаване на резервни копия. Графиците следва да са съобразени с важността на информацията, честотата на промяна и приемливия риск. Администрациите, които оценяват риска от загуба на информация като **висок**, и преценят, че нямат собствени сили и средства за самостоятелна поддръжка на ИТ системи и инфраструктура, **следва да предприемат мерки** за използване на ресурсите на единния портал за достъп до електронни административни услуги и на споделените ресурси на електронното управление.

Много често кибератаките се съчетават с дезинформационна кампания, която цели да се възползва от успеха, дори и частичен на една кибератака, за да придаде достоверност на разпространяваната неистинска информация. Например много често се съчетават атаки от типа DDoS, които по своята същност не компрометират информацията, а са основно репутационни. Този тип атаки се съчетават с масивна дезинформационна кампания, амплифицирана чрез социалните мрежи, която се възползва от недостъпността на даден сайт или услуга, за да изгради неистински наратив, съдържащ фалшива информация и преследващ политически цели.

Когнитивно информационно въздействие (дезинформация)

България е една от най-уязвимите на руско влияние държави-членки на НАТО. Засиленото информационно въздействие от страна на Руската федерация през последните години е изследвано и документирано. Показателни са резултатите¹ от национални представителни проучвания сред гражданите от държавите-членки на НАТО, изследващи различните мнения за развитието на средата за сигурност и одобрението на мерките за адаптиране на Алианса. След забраната за излъчване и разпространение на територията на ЕС на руски държавни телевизии е документирана **засилена активност** по други информационни канали, включително с използване на **дезинформация**. Засилена е информационната дейност по алтернативни канали (*социалната мрежа “Facebook”, блогове и влогове на влиятелни публични лица и др.*) на посолството на Руската федерация, Руския културно-информационен център в

¹ Годишно проучване на НАТО, [„2022 NATO Annual Tracking survey“](#). Съгласно последното годишно проучване от 2022 г, по-малко от половината българи (45%) вярват на НАТО и 31% изобщо нямат доверие на Алианса;

София и **особено** на проруски политически и обществени организации за **пропагандно** въздействие.

Достигането на невярна или манипулирана информация до големи групи от обществото е предпоставка за ерозия на демократичните процеси и накърняване на правата на гражданите, както и потенциална възможност за задълбочаване на разделителните линии в обществото и поляризиране на обществените настроения.

Бързото развитие на технологиите, включително по-широкото навлизане на 5G, предполага увеличаването на скоростта, с която информацията, в това число и дезинформацията, достига до големи групи потребители. Същевременно **равнището на цифровата грамотност**, която включва и умения да се търси и проверява истинността на информацията, **е сравнително ниско**. **Продължава** и промяната в навиците на българските граждани по отношение на източниците на информация и по-конкретно за достъп до новини и предпочитаната информационно-комуникационна среда – само **за периода 2017-2021 г. процентът на населението, което се информира от социалните медии, нараства от около 30 до над 70% (към 2021 г. по данни на Института „Ройтерс“)**. Съчетаването на тези тенденции **създава потенциален риск** отделни социални групи (*предимно с по-ниска степен на образование и липса на дигитална грамотност*) да станат **обект на пропаганда** срещу демократичните ценности, както и на **манипулация**, която да **поляризира** обществените нагласи. Всичко това **изисква** внимателно и ефективно **въвеждане на мерки и действия на национално ниво** в съответствие със заложените механизми за насърчаване на свободни и честни избори, укрепване на свободата на медиите и борба с дезинформацията в Плана за действие за европейската демокрация: За подсилване на демокрациите в ЕС от 2020 година.

Противодействието на дезинформацията и развитието на медийна грамотност са сред 17-те области на въздействие, заложи в стратегическия документ Цифрова трансформация на България за периода 2020-2030 г. Програмата за развитие „България 2030“ дава основни насоки в своите приоритети „Образование и умения“, както и „Цифрова свързаност“, като усилията трябва да бъдат насочени, от една страна към прилагане на ясен, всеобхватен и широк набор от действия за справяне с разпространението и въздействието на онлайн дезинформацията и за гарантиране на установените демократични ценности и от друга, към **повишаване на нивото на необходимите цифрови умения на медийна грамотност в населението** от всички възрасти.

Изхождайки от разбирането, че правата на гражданите могат да бъдат отстоявани, само ако обществото е добре запознато с тях, една от задачите на Министерството на електронното управление бе да популяризира европейските и международни политики и инициативи в областта на **дезинформацията** (*Акт за цифрови услуги, работа с онлайн платформите, активно участие в Българската коалиция за борба с дезинформацията и др*). Във връзка с **противодействието на дезинформацията** и защита на правата на гражданите през 2022 г., МЕУ проведе поредица срещи с представители на Meta – компанията собственик на две от най-използваните социални медии в България – Facebook и Instagram, на които бяха обсъждани прилаганите мерки и злоупотребите с механизми за докладване на съдържание, свързани с потребителите на тези мрежи.

Българската коалиция за борба с дезинформацията е инициатива, в която участват представители на Европейската комисия, на българските власти, на медиите, проверители на факти, неправителствени организации, които обединяват усилия с цел засичане на дезинформация, обмен на информация и добри практики за противодействие и оборване на различни дезинформационни твърдения в България. Към момента на обявяването ѝ преди една година (*през април 2022 г.*) Българската коалиция за борба с дезинформацията включва повече от 60 партньори и фокусът ѝ е върху две основни теми – Украйна и COVID-19. Целта е партньорството да **подобри ефективността** на работата на всички участващи страни по темата дезинформация.

В края на 2022 г. е създаден **Консултативен съвет на ИКТ общността**, който работи на обществени начала, под формата на партньорство между Министерството на електронното управление и професионални неправителствени организации, имащи отношение към дейността му. **Приоритет** на министерството в тази област е **постигането** на ефективен начин на комуникация и взаимодействие с всички заинтересовани страни във всички направления на цифровата трансформация, киберсигурността и дезинформацията.

Ограничаването на невярната и подвеждаща информация изисква **координиран подход на всички институции в страната**, които имат отговорности, свързани с дезинформацията, каналите, по които тя достига до гражданите, както и последствията, до които води този процес.

През 2022 г. отговорността за проследяване на процеса и неговите механизми, както и за набелязване на мерки за противодействие, **продължи да бъде разпръсната между множество държавни институции**, всяка от които я разглежда от позицията на собствената си компетентност. **Това води до фрагментиране** както на картината на действителната ситуация, така и до планиране на мерки, които не са обвързани в цялостна концепция.

Необходимо е да се предприемат няколко стъпки, които да канализират действията на институциите и да доведат до създаване на единен механизъм за противодействие на дезинформацията:

1. Да се координират усилията на различните министерства и ведомства, които имат отношение към дезинформацията – **целесъобразно е създаването на централизирано звено по стратегически комуникации към Министерския съвет за координацията между ведомствата, особено за действие при кризи**. Това звено ще има задачата на регулярна база да анализира процесите по разпространение на дезинформация и последиците във външно и вътрешнополитически план, като изпълнява следните дейности:

- **Координиране** на действията на държавните институции;
- Във взаимодействие със Съвета по електронни медии и с професионални журналистически, академични и граждански организации, **да създава условия** за подобряване на медийната среда в страната и активно да противодейства на дезинформацията и злонамерените информационни кампании, целящи подкрепа за политики, насочени срещу обществения интерес и националната сигурност;
- **Насърчаване** на образователни програми за формиране в обществото на критично мислене, медийна грамотност, гражданско съзнание и активност, както и за прокламиране и утвърждаване на базовите ценности и етични норми, с оглед предпазване на гражданите от манипулации и измами;
- **Ангажиране и стимулиране** на частния сектор за предлагане на ефективни механизми и разработване на софтуерни инструменти за откриване и противодействие на дезинформацията и пропагандата, особено в социалните медии;
- **Осигуряване** на необходимите условия и държавна подкрепа за мобилизация на гражданското общество, неправителствени организации, академични общности и влиятелни личности;

- **Координиране и подкрепа** за участие в международни проекти и програми за насърчаване на демокрацията, правата на човека и свободата на медиите.

2. Да бъде изграден **единен механизъм** за противодействие на дезинформацията, който да се ръководи от изграденото звено за стратегически комуникации в Министерския съвет, в който да бъдат включени звената по стратегически комуникации във всички министерства. Това ще осигури съгласуваност и последователност на действията на институциите при противодействие на дезинформацията;

3. Да бъде разработен **стратегически документ**, който да адресира проблема с дезинформацията, стъпвайки върху специфичните заплахи от дезинформационните кампании. **В момента не съществува подобен документ**, който да формулира целите при противодействието на дезинформацията и начините за тяхното постигане в България. **Целесъобразно е** да бъдат обхванати и наличните технологични решения за идентифициране и възпиране на кампании за дезинформация.

Предвид многоспектърното измерение и мащабите на негативно въздействие във всички сектори от разпространението на дезинформация и трансграничния характер на интернет, който обикновено се използва за предоставянето на цифрови услуги, държавата трябва да полага **систематични усилия** да ангажира **всички заинтересовани страни** на национално ниво и едновременно с това да прилага максимално ефективно мерките и действията, предприети на ниво Европейски съюз, като си партнира и обменя добри практики в това направление с държавите членки.

Препоръки за подобрене на ефективността на Системата за защита на националната сигурност

За комуникиране и артикулиране на държавната политика по еднозначен и категоричен начин **са нужни правила за работа** в рамките на единна система за стратегически комуникации в цялата държавна администрация. За целта е **нужно изграждането** на административен, експертен и организационен капацитет във всички сфери и нива на администрацията. **Рискът** за националната сигурност и интересите на Република България, генериран от чужда пропаганда и дезинформация, може да бъде управляван успешно **само като част** от съюзните усилия в рамките на НАТО и ЕС, и заедно с останалите страни от демократичната общност, с които споделяме общи ценности и идеали. Това налага търсенето на многостранни подходи и засилване на координацията

между политиките за увеличаване на устойчивостта на чуждото влияние на национално и съюзно равнище.

Следните стъпки са изведени като основно необходими:

- **Устойчиво укрепване на способностите** на специализираните органи в сферата на сигурността (в кадрово и материално-техническо отношение) за противодействие на съществуващите и нововъзникващите рискове и заплахи за сигурността на България;
- **Прилагане на систематичен и комплексен подход** за идентифициране и противодействие на фалшивите новини, в т.ч. използвани като елемент от хибридният инструментариум на чужди специални служби;
- **Осъвременяване на националната нормативна уредба** в съответствие с актуалните рискови процеси (*актуализиране на Наказателния кодекс на Република България – чл. 104 и чл. 105 и разширяване предмета на престъплението по отношение на други категории информация извън класифицираната*);
- **Разработване на ефективна нормативна база**, касаеща реда и отговорните институции за прилагане на ограничителните и санкционни режими в частта за „замразяване“ на активи;
- **Разработване на цялостна нормативна рамка за управление при кризи**. За целта е необходимо да бъде осъществен анализ на съществуващата система, да се идентифицират добрите практики и уязвимостите и да се приеме нова и да се усъвършенства съществуващата нормативна уредба в тази сфера. С приемането на Закон за управлението при кризи **ще се увеличат** възможностите за превенция и прилагането на стандартизирани мерки за управление на различни видове кризи, които сега не са обхванати в действащото законодателство.

Разпространение на оръжия за масово унищожаване (ОМУ)

Руската военна агресия срещу Украйна, подпомогната и от Беларус, **подкопа фундаментално** устоите на европейската архитектура за сигурност, изградена върху принципите на Устава на ООН и документите на ОССЕ. Завръщането на войната на европейския континент разруши изграденото доверие и доведе до геополитическа фрагментация и противопоставяне със сериозни последици в европейски и глобален мащаб. **През 2022 г. се отчете надпревара в модернизацията на стратегическите арсенали и изостряне на ядрената реторика**. Запази се интересът на недържавни субекти, в т.ч. терористични организации за придобиване на химични, биологични, радиоактивни и ядрени материали и проучване на възможности за използването им за

нападения. Предвид големите количества оръжие в увеличаващия се брой конфликтни точки по света **е налице потенциален риск** от насочване за нуждите на престъпни или терористични структури.

Русия не спазваше и **прекрати участието** си в ключови договори в сферата на контрола на въоръженията. След декларацията, че спира да изпълнява договора Новия договор за стратегическите нападателни оръжия (New START), на практика вече **липсват** каквито и да е функциониращи споразумения между РФ и САЩ за контрол на ядрените арсенали, което застрашава стратегическата стабилност. Със своите действия и реторика в ядрената сфера, включително ядреният шантаж, директните заплахи за употребата на ядрено оръжие и декларираното намерение да разположи тактически ядрени оръжия на територията на Беларус, **Русия наруши** всички стълбове на Договора за неразпространение на ядрено оръжие (*разоръжаване, неразпространение и мирна употреба*), като по този начин **подкопа най-важния договор** в сферата на ядреното неразпространение и употребата на ядрената енергия за мирни цели, а с това и основната цел – постигане на ядрено разоръжаване и общо и пълно разоръжаване. Последното **повиши нивото на заплахата за сигурността** на България и нейните съюзници, въпреки че **готовността на Русия реално да използва такова оръжие не се оценяваше като висока**.

Тежък удар върху ядрената сигурност в Европа и в глобален мащаб беше безпрецедентният агресивен акт по завземането на украинската Запорожка АЕЦ от руските военни сили. **България подкрепяше** усилията на Международната агенция за атомна енергия за гарантиране на ядрената сигурност и безопасност в Украйна, в т.ч. усилията на Генералния директор на Агенцията за създаване на зона за сигурност около атомната електроцентраля, при отчитане на териториалната цялост на Украйна.

Сериозно предизвикателство за сигурността представляваше и разрастващият се **ядрен арсенал на Китай**, в т.ч. разработваните нови оръжейни системи без да се спазват условията за прозрачност. Пекин не желаше да се ангажира със споразумения за контрол на въоръженията. Увеличаващият се китайски ядрен капацитет променя възприятията и оценките на заплахата и стратегическия баланс, увеличава стратегическата неяснота около ядрената му доктрина и политика. Същевременно, политиката и действията на Китай по отношение на употребата на ядрената енергия за мирни цели беше пряк опит за неутрализиране на действащите режими за контрол на

въоръженията, което доведе до увеличаване на риска от разпространение на ОМУ и на чувствителни технологии.

Нови технологии и оръжейни системи

И през 2022 г. се наблюдаваха процеси на **засилващо** се икономическо съперничество и аспирации на отделни глобални сили за икономическо влияние и технологично лидерство. Развитието на нови технологии като квантовите компютри, изкуствения интелект, 5G, интернет на нещата („*Internet of Things*“/IoT) и на разрушителните технологии изисква адаптация на ЕС и неговите държави членки, която да гарантира и икономическата им сигурност.

Запазва се устойчивата тенденция към все по-нарастващ темп в развитието на най-нови и базирани на изкуствен интелект технологии за военни цели, предназначени за водене на военни действия от хибридно естество и за придобиване на военно превъзходство на бойното поле.

Ключово за бъдещите отбранителни способности е запазването на технологичното предимство на Алианса, инвестирането в нови технологии и иновации, както и използването на изкуствения интелект въз основа на шестте принципа за отговорно поведение, заложи в Стратегията на НАТО за изкуствения интелект.

На фона на това, създадените през 2021 г. Ускорител за иновации в отбранителния сектор в северноатлантическата зона (*DIANA*) и Фонд за иновации на НАТО предоставят **възможност** за споделеност и адаптивност в разработването на нови технологии между съюзниците в Алианса. Като **висока оценка** за участието на България в дейността на *DIANA* през 2022 г. се разглеждаше избирането на Института „Големи данни в полза на интелигентното общество“ (*GATE*) към Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и на Института по отбрана „Проф. Цветан Лазаров“ за тестови центрове.

Необходимо е поставяне на началото на технологичен преход и адаптиране на сектор „Сигурност“ към новите технологични реалности, както с цел защита на критична инфраструктура, така и за създаване на способности за възпиране и отбрана. „Цифровата информация“ следва да бъде **дефинирана** като **стратегически ресурс**, като се насочат **приоритетно ресурси** освен в нейното придобиване, най-вече в сигурното ѝ съхранение, бърза обработка и споделяне в реално време. В този смисъл

следва да се работи в **ускорен порядък** за **създаване** на Стратегия за дигитална отбрана и Стратегия за използване на изкуствения интелект.

Трансформация на политико-военни съюзи, в които участва държавата. Изграждане на устойчивост във формат НАТО и ЕС

ООН: България, заедно с и като част от евроатлантическата общност, **следва да продължи** да отстоява виждането, че борбата за хегемония, конфронтацията и разделението на света на сфери на влияние нямат място в XXI век. **България следва да подкрепя и участва** в усилията в рамките на ООН и другите международни организации за изграждане на световен ред, основан на международното право, гарантирането на мира, зачитането на правата на човека и постигането на устойчиво развитие.

НАТО: **Исторически момент** за Алианса бе отправената покана към Финландия и Швеция за присъединяване към НАТО, което е пряко следствие от руската военна агресия в Украйна. **България бе сред първите държави членки, ратифицирали** протоколите за присъединяване на двете страни, което е израз на традиционната ни подкрепа за политиката на отворени врати на НАТО.

С приемането на новата Стратегическа концепция на НАТО (*Срещата на върха в Мадрид на 29 юни 2022 г.*), държавните и правителствени ръководители на страните членки взеха **ключови решения** за бъдещето на Алианса, в т.ч. потвърдиха основната му цел да гарантира колективната отбрана срещу всички заплахи от всички посоки. Те подчертаха **необходимостта от засилване на възпиращия и отбранителен потенциал** на НАТО, включително чрез **увеличено предно присъствие по Източния фланг**, както и адекватно ресурсно осигуряване. За целта **подсилиха** съществуващите бойни групи и взеха решение за **създаване на четири допълнителни многонационални бойни групи** в България, Унгария, Румъния и Словакия. Беше решено също така да бъде **увеличен мащабът** на многонационалните бойни групи - **от батальони до размер на бригада**, където и когато е необходимо, както и те да бъдат подкрепени от надеждни и бързо достъпни подкрепления. България разглежда процеса на дългосрочна адаптация на възпиращия и отбранителен потенциал на НАТО по целия Източен фланг, както и изпълнението на другите решения на Срещата на върха, **като особено важни**. В този контекст **все по-голямо значение** придобиват въпросите на енергийната сигурност, които налагат необходимостта от осигуряване на устойчиви

вериги за енергийни доставки за въоръжените сили, включително за съюзническите сили, разположени на Източния фланг.

Европейски съюз: Активното участие на България във формирането и провеждането на Общата външна политика и политика за сигурност на ЕС и в запазването на единството на ЕС е от **решаващо значение** за минимизиране на негативните последици за страната ни, произтичащи от руската военна агресия срещу Украйна. **България подкрепи** и единния отговор на ЕС на военната агресия на РФ срещу Украйна, отчитайки националните си интереси в стратегически важни сектори и вътрешнополитическата среда в страната. Единният отговор включваше **предоставяне на всеобхватна подкрепа** за нападнатата страна – политическа, военна, финансова, хуманитарна, както и тясна координация с НАТО и партньорите от Г-7 за оказване на политически и икономически натиск върху Русия (*и Беларус, която подпомага Руската федерация*), с цел прекратяване на военната агресия, зачитане на международното право и поемане на отговорност за извършените престъпления в Украйна. ЕС наложи **безпрецедентни** по обхват ограничителни мерки срещу Руската федерация, имащи за цел **значително да намалят** способностите ѝ да води военната си агресия срещу Украйна. Съюзът отдели значителни ресурси и за справяне с геополитическите последици от руската агресия срещу Украйна върху трети страни, адресирайки най-уязвимите региони и стратегически важните за ЕС държави, като **най-целенасочена** бе подкрепата за страните в непосредствена близост до войната и с **най-висок риск от дестабилизация** – Република Молдова и Грузия, както и Западните Балкани.

В резултат на ограничителните мерки редица европейски държави успяха **значително да ограничат** или **напълно да прекратят** зависимостта си от енергийни източници от Русия. **В дългосрочен план**, България следва да продължава да предприема мерки за диверсификация и осигуряване на алтернативни възможности за енергийни доставки, за да гарантира енергийната сигурност на страната и региона.

Организация за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР): Решението на Съвета на ОИСР от 25 януари 2022 г. постави началото на присъединяването на България към тази организация. В настоящата международна среда, характеризираща се с множество рискове, нараства значението на принадлежността на България към ОИСР като организация, която е основана на ценностите на демокрацията, върховенството на закона, индивидуалните свободи, защитата на човешките права,

отворената пазарна икономика, спазването на международния правен ред. След членството ни в ЕС и НАТО, присъединяването към ОИСР е следващата стъпка в изграждането на модерно, устойчиво и проспериращо общество, стабилна пазарна икономика и демократично управление. Процесът по присъединяване към ОИСР ще допринесе за усъвършенстване на българското законодателство и управленски политики в отговор на съвременните предизвикателства, включително за по-ефективно публично управление, борба с корупцията, противодействие на дезинформацията и фалшивите новини, укрепване на демокрацията, за по-ефикасна правосъдната система и др. Членството на България в ОИСР ще има положително отражение и върху стабилността и развитието на страните от региона и в частност Западните Балкани.

Регионални процеси в Югоизточна Европа (ЮИЕ)

Войната на Русия в Украйна, хибридните заплахи и целенасочена дезинформация от страна на Русия и трети страни за прокарване на влияние в региона бе основният фактор с негативно отражение върху средата за сигурност в Югоизточна Европа през 2022 г.

Развиващите се вътрешнополитически и социално-икономически процеси в държавите от Западните Балкани криеха **потенциални рискове** за характера и интензитета на **двустранните отношения** и сътрудничеството на България със страните от региона.

В контекста на продължилите процеси на прегрупиране на държавите в региона по интереси, беше **поставено под риск** изпълнението на външнополитическите приоритети на България в сферата на регионалната свързаност, диверсификацията на енергийните доставки и защитата на българските общности зад граница. В противовес на тези процеси, **България проведе успешно** своето Председателство на Централноевропейската инициатива (*ЦЕИ*), с фокус върху укрепването на свързаността и трансграничното сътрудничество, икономическото възстановяване от пандемията, засилените контакти и сътрудничество между младите хора и между местните власти.

Официалната помощ за развитие и хуманитарната помощ, която Република България оказва в страни от Югоизточна Европа, както и от Източна Европа и Закавказието, където през 2022 г. бяха осъществени редица проекти, беше също така и принос към усилията за стабилизиране на съседните региони и към международната сигурност.

През 2022 г. продължиха да се наблюдават целенасочени действия и политики на някои държави за **пропаганда срещу България**, целяща уронване на репутацията и имиджа на страната ни както пред страните от региона, така и пред партньорите ни в ЕС и съюзниците от НАТО. **Продължиха действията**, насочени срещу процесите на утвърждаване и съхраняване на българския характер на исторически създали се български общности в някои държави от региона, в т.ч. и на техни дружества, НПО, духовни институции и културно-исторически паметници на местните българи.

Република Северна Македония (PCM)

Сред най-сериозните рискове бе постоянно влошаващата се среда за българските граждани и лицата с българско самосъзнание в РСМ заради мерките, насочени към ограничаване на техните основни права и свободи, институционалният натиск, липсата на воля за адресиране на ежедневните им проблеми. Тази **негативна тенденция**, комбинирана с нарастващи случаи на реч на омраза и липсваща международна реакция на негативните процеси и тенденции, **допринесе** за установяването на атмосфера на **дискриминация и нетолерантност спрямо българите**. Като **особен риск** се очертаха усилията на някои среди в Скопие за ерозиране на компромисното предложение на Френското председателство на Съвета на ЕС (*през 2022 г.*) относно присъединяването на РСМ към ЕС. **България отстояваше необходимостта** от стриктно изпълнение на влезлите в сила европейски и двустранни документи, според които РСМ следва да изпълни редица ангажименти (*вписване на българите в Конституцията си наравно с останалите „части от народи“ в съответните разпоредби; да изготви и прилага План за действие за правата на общностите на нейна територия; да изпълнява Договора за приятелство и добросъседство и Съвместните протоколи по неговия чл. 12*). **Бяха създадени работни групи** за последяване изпълнението на Протокола от 2022 г. Активно и последователно се разясняваше на всички нива пред РСМ, държавите от ЕС и други партньори необходимостта от придържане към вече договорените стъпки при Френското председателство на Съвета на ЕС. **Неизпълнението** на постигнатите договорености от РСМ в двустранен план и на ниво ЕС, както и продължаващият отказ за адресиране на проблемите с правата на българите, имаха **неблагоприятно въздействие** върху процеса на европейска интеграция и двустранните отношения с България. **Беше създаден** структуриран механизъм за активно междусекторно сътрудничество, както и за борба с говора на омраза. **Необходимо** е поддържане на подходящи условия за изпълнение на набеязаните цели на двете страни. **Нужно** е да се

проследяват и внимателно да се анализират провокативните действия, идващи от определени среди в Скопие и на търсения ефект, който преследват, така че реакциите на България да бъдат премерени и съобразени с българския национален интерес. Опитите за прехвърляне на вината към България за забавения процес на европейска интеграция на Скопие рискуваха да ограничат възможностите на България за ефективна защита на нейните външнополитически приоритети в региона. В този контекст, **България отстояваше** необходимостта от придържане към принципа на „собствените заслуги“ в процеса на разширяване и на възприетите критерии за присъединяване към ЕС, включително на добросъседските отношения.

Необходимо е да продължи развитието на пълноценни и интензивни двустранни отношения с всички държави от региона на Югоизточна Европа, както и конструктивно участие на България в различни регионални формати, включително тристранни и четиристранни. Страната ни трябва да **продължи** да оказва подкрепа за процесите на европейска интеграция на Западните Балкани, включително чрез техническа помощ.

Потенциални рискове и негативни влияния в регионален план бяха породени от запазващото се междуетническо недоверие и национализма, развитието на отношенията на Сърбия с Косово, ниската степен на синхронизиране на външната политика на Белград с Общата външна политика и политика за сигурност на ЕС, положението на българското национално малцинство и отношението на сръбските власти към него. Страната ни зае **активна и балансирана политика**, насочена към подкрепа на усилията на ЕС/САЩ за решаване на отворените въпроси между Сърбия и Косово чрез диалог и с цел постигане на дълготрайна стабилност в региона. **Застъпвахме се** за разширяване на диалога със страните от ЮИЕ, с акцент върху секторното сътрудничество и постигането на осезаеми и дълготрайни резултати.

Турция

С оглед на възникналите поради войната в Украйна нови предизвикателства в региона и важността на Турция като непосредствен съсед на България и наш съюзник в НАТО, като **приоритетни области** на двустранното ни сътрудничество се очертах енергийната сигурност, диверсификацията и устойчивите доставки на енергийни ресурси, както и проблемите, свързани с миграцията и контрола на общата ни граница. **Първостепенното значение** на посочените сфери изисква продължаване на

проактивните и балансирани действия от страна на България, използвайки възможностите и потенциала на двустранното сътрудничество с Турция. За постигане на положителен за България резултат в енергийната област е необходимо държавата ни да се стреми към **търсене на възможности** за диверсификация на ресурсите и пътищата за доставка на енергийни източници през съседните държави. Следва да се работи активно в посока **постигане на по-добра регионална свързаност**, в т.ч. чрез реализацията на приоритетни проекти за разширяване на транспортната свързаност в посока Север-Юг /от Балтийско до Егейско море/, и Изток-Запад /Коридор 8/, включително по линия на Инициативата за „Три морета“ (ИТМ) и военната мобилност.

Регионални процеси в Азиатско-Тихоокеанския регион

През 2022 г. **Китай все по-настойчиво прокарваше** своите виждания за световния ред, сигурност и развитие, обединени във визията за „общност на споделено бъдеще за човечеството“, основана на сътрудничество в областта на сигурността, общо развитие и политическо приобщаване. **Бяха лансирани поредица от** китайски инициативи в международната област като Инициативата за глобална сигурност, Инициативата за глобално развитие и „Един пояс, един път“ (*обявена през 2013 г.*). **Засилващите се амбиции** и настъпателност на Пекин са подплатени с нарастваща политическа тежест и увереност в регионален и глобален мащаб, огромни икономически ресурси, увеличаващи се финансови, икономически и технологични възможности и ускорено модернизиране на въоръжените сили. Комбинацията от тези фактори се осъзнава от държавите от НАТО и ЕС като **силно предизвикателство** за установения международен правов ред и универсалните ценности.

България се придържа към многопластовия подход на ЕС към Китай, определящ го едновременно като партньор, конкурент и системен съперник. В съответствие с този подход ЕС потвърждава важността на партньорството с Пекин, но и твърдо отстоява своите принципи и интереси, и запазва критично отношение към политиката на Китай по въпроси като правата на човека, ситуацията в Хонконг, отношението към малцинствата в Синдзян, правовия ред и др.

НАТО оценява амбициите и настъпателната политика на Пекин като предизвикателство за интересите, сигурността и ценностите на Алианса.

Безпокойство предизвиква и задълбочаващото се партньорство и публично единомислие между Китай и Русия по основни международни въпроси, в т.ч.

виждането за многополярност в международните отношения, както и негативното отношение към разширяването на НАТО на изток. **Китай** представя като неутрална своята позиция по войната в Украйна, но същевременно отказва да осъди руската агресия, **споделя** руските тези за причините за войната, възпроизвежда руските наративи по въпроса и **не подкрепя** съответните резолюции на ООН, с което фактически помага на Москва да избегне международна изолация. Войната в Украйна **засили** стратегическото измерение на руско-китайското сътрудничество, като привидно сближи допълнително позициите на двете страни по въпросите на международната и регионална сигурност, **отправяйки предизвикателство** за сигурността на страните от НАТО и ЕС. Същевременно, **няма данни** Пекин да е предоставил военна помощ на Русия, като **Китай заема позиция против** използването на ядрено оръжие. С разбиране за тези предизвикателства, **България участва** в съвместния анализ на китайската политика във формат ЕС и НАТО, въз основа на който формулира своите приоритети в отношенията с Китай.

Активност на чужди разузнавателни служби

Политиката на РФ се фокусира върху поляризиране на геополитическия дневен ред, продължаване на опитите за противопоставяне на редица държави (*особено с фокус върху авторитарните режими*) срещу Запада и неговите съюзници, създаване на трайна международна среда на несигурност с всички произтичащи от това рискове. **Политиката на Москва остана насочена към** търсене на възможности за **отслабване** на западното единство и подкрепа за Украйна, внасяне на **разделение** в ЕС и НАТО, **експлоатиране** и създаване на предизвикателства пред обществеността в европейските страни с цел предизвикване на напрежение, политическа несигурност и допълнително влошаване на икономическата ситуация, дискредитиране на държавните им ръководства и опити за промяна на външнополитическия им курс.

Процесите в региона предопределят и **високата разузнавателната активност у нас** през **2022 г.** **Основните сфери** на разузнавателен интерес **остават относително непроменени** и касаят предимно: външнополитическите позиции на България, детерминирани от членството в НАТО и Европейския съюз, особено в контекста на конфликта в Украйна; двустранното сътрудничество с определени държави; вътрешнополитическата и икономическата ситуация; обществените настроения и явления с перспектива за инструментализация; процесите в сферата на образованието и

културата; тенденциите и нагласите сред чуждата диаспора на наша територия и сред българските общности зад граница; способности и реформи в сферата на отбраната и сигурността.

Уязвимост по отношение дейността на чужди специални служби **представяват неактуализираните** в съответствие с реалните рискове и заплахи текстове в Наказателния кодекс на Република България, криминализиращи шпионажа (*чл. 104 и чл. 105*). Към настоящия момент предмет на тези престъпления е единствено информация, представляваща държавна тайна, като е подходящо обхватът да бъде разширен до информация, която не е публична. Друг **съществен проблем** е продължаващата липса на разработени на национално ниво законови правила и процедури относно реда и начина на прилагане на ограничителните и санкционни режими в рамките на ООН и ОВППС на ЕС, в т.ч. по отношение на секторните и индивидуалните ограничителни мерки, наложени спрямо Руската федерация във връзка с военната инвазия в Украйна.

3. Вътрешна среда за сигурност

а) Увод

През 2022 г. **най-съществено** влияние върху националната сигурност на България оказа **войната в Украйна и нарастващият потенциал за нестабилност в Западните Балкани**. В контекста на руската инвазия в Украйна, извършеният анализ на възможните вектори на заплахата доведе до редица мероприятия, целящи превенция, контрол и придобиване на изпреварваща информация.

Процесите в региона предопределят и **високата разузнавателната активност у нас** през 2022 г. **основните сфери на разузнавателен интерес остават относително непроменени** и касаят предимно: външнополитическите позиции на България, детерминирани от членството в НАТО и Европейския съюз, особено в контекста на конфликта в Украйна; двустранното сътрудничество с определени държави; вътрешнополитическата и икономическата ситуация; обществените настроения и явления с перспектива за инструментализация; процесите в сферата на образованието и културата; тенденциите и нагласите сред земляческите структури на наша територия и сред българските общности зад граница; способности и реформи в сферата на отбраната и сигурността.

Увеличеният миграционен натиск през 2022 г. **налага** предприемане на система от междуинституционални мерки за овладяване на извънредната ситуация и неутрализиране на рисковете и заплахите за националната сигурност. **Обстоятелствата провокират** активиране на планове за действие и създаване на множество междуинституционални формати за координация, взаимодействие и своевременен обмен на информация. **Проведени са множество операции** за пресичане на схеми за незаконна миграция и за легализиране престоя на лица от рискови държави на територията на страната и на Европейския съюз.

Съчетаването на няколко глобални кризи **влияе пряко** върху икономиката и перспективите за развитие. Увреждането на веригите за доставка и дисбалансите в търсенето и предлагането на ключови стоки, в т.ч. енергийни ресурси, селскостопанска продукция и високотехнологично производство, има мощен проинфлационен ефект, който **засяга всички сфери** на обществения и икономическия живот.

През 2022 г. **българският финансов сектор остава относително стабилен, а банковата система запазва висока ликвидност и добра капиталова адекватност.** Съществен елемент във вътрешен план е **генерираното забавяне** в приемането на промените на **правната рамка** за присъединяването на България към еврозоната, което, заедно с високите нива на инфлация, води до обявеното в началото на 2023 г. отлагане на първоначално планираната дата за въвеждане на единната европейска валута от 1 януари 2024 г., за не по-късно от 1 януари 2025 г. Просроченото изпълнение на ангажиментите по Националния план за възстановяване и устойчивост (*голяма част от които със законодателен и/или стратегически характер*) създава предизвикателства пред усвояването на значителен европейски финансов ресурс.

в) Установени рискове, предприети мерки и препоръки за подобряване на средата Отбрана

Продължи изпълнението на Програмата за развитие на отбранителните способности на Въоръжените сили на Република България 2032² (*Програма 2032*), на Плана за развитие на Въоръжените сили на Република България до 2026 г.³ (*План 2026*) и на Националния план за повишаване на разходите за отбрана на 2% от БВП до 2024 г.⁴ (*Националния план 2024*). България **продължи да участва активно** в изграждането на възпиращия и отбранителен потенциал на НАТО и в изграждането на предното присъствие на НАТО в региона на Черно море. Създаването на „Бойна група за изпълнение на дейности по усилен бдителност на Алианса, с рамкова държава Италия“⁵, която постигна пълни оперативни способности през декември 2022 г., с потенциал за по-нататъшно нарастване при необходимост, заедно с изграждането на Военноморския координационен елемент във Варна⁶ като съюзна структура, е важно за защита на националните интереси и е израз на последователната политика на страната като отговорен и ефективен съюзник.

Независимо от мерките за повишаване на привлекателността на военната професия и създаване на условия за по-висока мотивация на личния състав, **некомплектът** от

² Приета с РНС от 11 февруари 2021 г., обн. ДВ бр. 13 от 16.02.2021 г.;

³ Приет с ПМС №183/07.05.2021 г.;

⁴ Приет с РМС № 3/04.01.2018 г.;

⁵ РМС № 108 от 02.03.2022 г. за разрешаване участието на формирание от Въоръжените сили на Р България в операция по усилване на отбранителния потенциал на НАТО за защита на териториалната цялост на страните - членки на Алианса;

⁶ Създаден през 2020 г. като национална структура със способности за организиране взаимодействието между силите на НАТО в Черно море, координиране на учения на съюзни сили и подобряване на ситуационната осведоменост в региона;

военнослужещи **нарасна** и достигна 19,7%. **Най-тежко** беше състоянието в Сухопътните войски, което засягаше негативно способностите на декларираните формирования и поддържането им в готовност за развърщане. В доброволния резерв заетите длъжности бяха едва 13%, като основните причини за това са финансовата непривлекателност и нежелание от страна на работодателите да позволяват отсъствие от работа на техни служители. **Стартира** срочната служба в доброволния резерв, с което се цели намаляване на некомплекта.

Въоръжените сили развиваха и поддържаха своите способности в изключително сложна обстановка, в която командирите, щабовете и личния състав на формированията трябваше да поддържат постоянна бойна готовност, да провеждат ефективна подготовка и да изпълняват възложените им задачи. **Наблюдава се ръст** от 6% на общия брой проведени учения спрямо 2021 г.

Подготовката на Въоръжените сили беше осъществена съгласно плановете и допринесе за съхранение на способностите и изпълнение на задачите по трите мисии на Въоръжените сили. **Негативно влияние** върху нея оказа незадоволителното техническо състояние на наличната морално и физически остаряла техника и въоръжение, което налага ускоряване на процесите по модернизация и превъоръжаване.

В изпълнение на „Програма 2032“ **продължи процесът на модернизация** на българските въоръжени сили и реализацията на основните инвестиционни проекти за преодоляване на дефицита от отбранителни способности.

Изготвен беше проект на „Програма за приоритетни инвестиционни разходи на МО“, в която бяха включени 13 основни проекта за превъоръжаване на Българската армия. Програмата беше одобрена от Министерския съвет и беше внесена в Народното събрание, но не беше обсъдена от Комисията по отбрана и не беше гласувана⁷.

Стартиран беше вторият етап за придобиване на следващите осем самолета F-16, Block 70⁸. **Приоритет беше ускореното изграждане** на необходимата инфраструктура на летище „Граф Игнатиево“ във връзка с подготовката за използването на новия самолет. Подписани бяха договори за придобиване на ракетно и торпедно въоръжение

⁷ Понастоящем Програмата за приоритетни инвестиционни разходи на МО е изтеглена за преразглеждане. Съгласно Програмата за управление на страната за периода юни 2023 – декември 2024, в срок до ноември 2023 г. Програмата за приоритетни инвестиционни разходи на МО следва да бъде одобрена от Министерския съвет и внесена в Народното събрание.

⁸ ДВ брой 89/08.11.2022 г.;

за двата нови патрулни кораби, паралелно със строежа им, с цел своевременното им привеждане в оперативна готовност. Извършеният преглед и анализ показва, че по отношение на изпълнените дейности и осигурения финансов ресурс, **календарната 2022 г. е била по-успешна от предходната година за реализацията на проектите.**

Реорганизирани бяха общо 63 структури и военни формирования. Това доведе до промени в числения щатен състав и позволи да се развиват и поддържат способности при изпълнение на задачи по защита на териториалната цялост и суверенитета на Република България. Формираният български контингент в Многонационалната бойна група на НАТО, включва офицери в щаба, механизирана рота и военно-полицейски екип.

Продължиха усилията към ефективно изпълнение на задачите по трите мисии на Въоръжените сили: мисия „Отбрана“, „Подкрепа на международния мир и сигурност“ и „Принос към националната сигурност в мирно време“.

По мисия „Отбрана“ усилията бяха насочени към усвояване и поддържане на планове за бойна готовност и мобилизация и моделите за работа на оперативните групи на всички нива. **Целта е** устойчиво управление на подчинените формирования и структури при нарастване на готовността, своевременно привеждане в по-високи степени на бойна готовност и при провеждане на мобилизация.

По мисия „Подкрепа на международния мир и сигурност“ формирования и отделни военнослужещи участваха в 10 мисии и операции зад граница, като общият брой военнослужещи, участвали в тях, беше до 520 за една ротация, което е **повишение** с 200 военнослужещи в сравнение с предходната година.

По мисия „Принос към националната сигурност в мирно време“ вследствие на **увеличен миграционен натиск**, Въоръжените сили поддържат в 24-часова готовност до 1051 военнослужещи и цивилни служители за действие по границата с Република Турция и до 801 военнослужещи и цивилни служители за действие по границата с Република Гърция.

Част от мерките, свързани с изграждането на възпиращия и отбранителен потенциал на НАТО, е **повишаването на ситуационната осведоменост.** След постигане на първоначални оперативни способности през 2021 г. **Военноморският координационен елемент е окомплектован с личен състав и е оборудван.** Предстои национална

акредитация на работните места от системата, както и привързване на националната система за наблюдение към системата за командване и управление на НАТО.

В рамките на Процеса на планиране на отбраната на НАТО участвахме активно в разработването на нови Политически указания на НАТО. **Завишават** се минималните военни изисквания към способностите, в т.ч. на количествените и качествените параметри в новия пакет Цели на способностите. Предвид текущото състояние на отбранителните способности на българските въоръжени сили и забавянето на модернизацията и превъоръжаването най-вероятно целите от новия пакет Цели на способностите 2025 ще се превърнат в **сериозно предизвикателство** за България.

Приоритет на отбранителна политика е и участието на Република България в Общата политика за сигурност и отбрана на ЕС. В отговор на войната в Украйна, в края на февруари 2022 г. Съветът на ЕС взе решение за финансиране на мерки за помощ в подкрепа на въоръжените сили на Украйна. През ноември 2022 г. **стартира** Военна мисия на ЕС за предоставяне на помощ в подкрепа на Украйна, към която се присъедини и България. **Страната ни участва активно** в процеса по разработване и прилагане на Стратегическия компас на ЕС, който има за цел да повиши способността на Съюза да се справя с предизвикателствата на стратегическата среда. **Във фокуса на усилията** бяха операционализиране на Капацитета на ЕС за бързо развърщане, развитие на проекта за военната мобилност, изработване на инструментариум на ЕС за борба с хибридните заплахи, оценка на проектите по линия на Координираното морско присъствие. **С висок интензитет** беше сътрудничеството по линия на двустранните отношения със САЩ. **Стратегическият диалог** между Република България и САЩ и изпълнението на „Пътната карта за сътрудничество в отбраната между Република България и Съединените американски щати (2020-2030 г.)“ са **от важно значение за развитието** на отбранителните способности на българските въоръжени сили.

Като елемент от **активното участие** в регионалните инициативи Република България даде своя традиционен принос към укрепването на сигурността и развитие на сътрудничеството в областта на отбраната в Югоизточна Европа. В качеството си на председател на Процеса от срещи на министрите на отбраната на страните от Югоизточна Европа за срок от две години (2021-2023) Република България домакинства годишната среща на министрите на отбраната на страните.

Бяха изпълнени съвместни задачи по усилен охрана на въздушното пространство на Република България с Кралство Испания и с Кралство Нидерландия по мерките на НАТО за засилена охрана на въздушното пространство на Източния фланг на Алианса.

Продължи диалогът по двустранна линия в сферата на военно-техническото сътрудничество с редица държави, в това число САЩ, Великобритания, Франция, Италия, Нидерландия, Швеция, Полша, Израел в интерес на процеса на модернизация на българските въоръжени сили.

В изпълнение на Решението на Народното събрание от 03.11.2022 г. за оказване на военна и военно-техническа подкрепа на Украйна и укрепване на отбранителните способности на България, **в кратки срокове** бяха изпратени запитвания и проведени разговори със страни от НАТО и ЕС. **Целта** беше придобиване, предоставяне или разполагане на заместващи способности или усилващ отбранителните ни способности капацитет. В тясна координация с Министерството на външните работи, Министерството на отбраната **осъществи интензивна комуникация** по двустранна линия с редица държави - САЩ, Канада, Обединеното кралство, Франция, Германия, Италия, Испания, Норвегия, Нидерландия, Дания и Белгия по условията на т. нар. сделки за кръгов обмен на въоръжения⁹. Предвид ескалацията на войната в Украйна и повишената интензивност на процеса по предоставяне на военна помощ за украинската армия, **възможностите** за осъществяване на кръгова сделка и придобиване на заместващи или усилващи способности са **практически изчерпани**. През 2023 г. **усилията** за намиране на рационални варианти за придобиване, предоставяне или разполагане на заместващи способности или усилващ отбранителен капацитет **ще продължат**.

Създадена беше организация и започна разработването на нова Национална отбранителна стратегия. На основата на резултатите от Стратегическия преглед на отбраната, залегнали в Програма 2032 и на изводите и оценките от настъпилите резки изменения в средата на сигурност, с отчитане на новите концептуални моменти от Стратегическата концепция на НАТО 2022 и Стратегическия компас на Европейския съюз, следва да бъдат определени целите, функциите, задачите, изграждането, развитието и използването на Въоръжените сили и отбранителните способности.

Принос към помощта за Украйна

⁹ Придобиване на заместващо въоръжение и техника в замяна на предоставено такова в помощ на Украйна;

Република България подкрепя Украйна в нейните легитимни усилия и действия да се противопостави на руската военна агресия и да възстанови своята териториална цялост, включително и с предоставяне на военна помощ. В рамките на РНС от 04.05.2022 г. Република България **оказваше** хуманитарна и военно-техническа помощ на Украйна. Български военно-ремонтни заводи **бяха в готовност** да ремонтират украинско въоръжение и техника, но от украинската страна **не постъпиха заявки** за ремонт. Чрез Военно медицинска академия **бяха предоставени** на Украйна медицински комплекти за **35 000 души**¹⁰. Ведомството предостави на украинската страна **5000 комплекта** зимни дрехи и **5000 чифта зимни обувки**¹¹, както и **2000 каски** и **2000 бронезилетки** и беше проведена логистична операция по транспортирането им¹². Общата стойност на предоставената хуманитарна помощ на Украйна от страна на Министерство на отбраната възлиза на **7 097 730,15 лв.**

Република България **продължи да изпълнява** ангажиментите си като **водеща държава** по Доверителния фонд на НАТО за долекуване и рехабилитация на ранени украински военнослужещи. По инициатива на Министерството на отбраната бяха предприети стъпки за включване на Доверителния фонд към Пакета за всеобхватна помощ за Украйна на НАТО. Към Доверителния фонд **бяха пренасочени**¹³ внесените от България и неусвоени финансови средства в размер на **141 000 щ.д.** в прекратения Доверителен фонд на НАТО за Афганистанската национална армия.

В изпълнение на РНС от 03.11.2022 г. за оказване на военна и военно-техническа подкрепа на Украйна и укрепване на отбранителните способности на Въоръжените сили, в Министерството на отбраната **беше извършен задълбочен военно-оперативен и военно-технически анализ** на възможностите за предоставяне на въоръжение, техника, боеприпаси, оборудване и други отбранителни продукти. **На база на този анализ бяха предложени конкретните параметри на помощта**, одобрени с РНС от 09.12.2022 г. Министерството на отбраната **изрази готовност** да осигури обучение и подготовка на военнослужещи от украинските въоръжени сили в наши военно-образователни институции.

Република България **продължава да участва** с финансов принос към Европейския инструмент в подкрепа на мира, чрез който се осигуряват въоръжения и техника за

¹⁰ Съгласно РМС №684/21.09.2022 г.;

¹¹ В изпълнение на РМС №763/12.10.2022 г.;

¹² Съгласно РМС № 215/07.04.2022 г.;

¹³ РМС № 946/24.11.2022 г.;

Украйна. В съответствие с установената процедура, от наша страна бяха предприети стъпки за възстановяване на финансовата стойност на дарените медицински комплекти и зимни дрехи. Същият модел ще бъде следван и по отношение на военната и военнотехническата помощ за Украйна съгласно РНС от 09.12.2022 г.

Препоръки за подобрене на ефективността на Системата за защита на националната сигурност

През 2023 г. е необходимо усилията да бъдат насочени към разрешаване на **най-спешните проблеми** на Въоръжените сили чрез:

1) **Изпълнение** на целите и приоритетите на Програмата 2032 и на мероприятията от План 2026;

2) **Провеждане** на преглед на План 2026;

3) **Предприемане на мерки** за преодоляване на големия брой вакантни длъжности за военнослужещи и привличане на служба на качествен личен състав, включително с прилагането на нови подходи;

4) **Продължаване на усилията** за достигане на разходите за отбрана на 2% от БВП още през 2023 г.;

5) **Продължаване на превъоръжаването и модернизацията** на Въоръжените сили, с приоритет върху основния модернизационен проект за Сухопътни войски, както и осигуряване на заместващи способности за охрана на въздушното пространство, трикоординатни радары, 155 мм гаубици и др.;

6) **Ускорено изграждане** на инфраструктура за F-16, обучение на пилоти и наземен персонал и възобновяване на дейностите по индустриално сътрудничество;

7) **Активно участие** в изграждането на възпиращия и отбранителен потенциал на НАТО, ефективен принос в „Бойната група за изпълнение на дейности по усилен бдителност на Алианса, с рамкова държава Италия“ и изпълнение на отговорностите на страна-домакин;

8) **Развитие** на Военноморския координационен център във Варна и утвърждаването му като структура от силите на НАТО;

9) **Изпълнение на дейностите** по постигане на Целите на способности на НАТО;

10) **Продължаване на активното участие** в проектите за изграждане на способности по линия на Постоянното структурирано сътрудничество на ЕС;

11) **Изпълнение на предвидените дейности** от Пътната карта за двустранно стратегическо сътрудничество между Република България и САЩ в областта на отбраната.

12) **Успешно приключване** на дейностите по българското председателство на Процеса на срещи на министрите на отбраната от Югоизточна Европа в периода 2021-2023 г.;

13) **Разработване** на нова Национална отбранителна стратегия с отчитане на поуките от войната в Украйна, новите геостратегически реалности и новите способности за водене на бойни действия.

Защита на класифицираната информация

Промените в средата на сигурност, произтичащи от руската военна агресия в Украйна, **оказват влияние** и върху политиките на България за защита на класифицираната информация¹⁴. **Вследствие на непровокираната инвазия е прекратено споразумението с Русия за взаимна защита на класифицирана информация.**

Паралелно се запазват и характерните за предишни години **слабости** при защитата ѝ, свързани с: ненавременното актуализиране на списъците на длъжностите или задачите, за които се изисква достъп до класифицирана информация; непровеждане на проучвания за надеждност на всички лица в тях; неспазване на предвидения срок за извършване на нови проучвания и др. **Чести са нарушенията** при боравене с документи и некоректното им класифициране. На много места има неправилно определяне на зони за сигурност и/или на административни зони, предвиждащи достъп до класифицирана информация и последващ контрол. Не са редки и човешките грешки и/или неправилните решения при определянето на служителите за работа с криптографски средства. **Продължават да се използват** неклассифицирани и нерегистрирани (*включително лични*) преносими памети и твърди дискове на компютри за работа с класифицирана информация или включени в защитени мрежи.

За неутрализиране на вредните последици от констатираните уязвимости през 2022 г. са стартирани процедури по акредитиране на комуникационни и информационни системи, за въвеждане в експлоатация точки от криптографски мрежи, за сертифициране на комуникационни и информационни системи и др.

¹⁴ Системата за защита на класифицираната информация в Република България включва основните държавни институции, службите за сигурност, службите за обществен ред и организационните единици;

Въз основа на средата за сигурност могат да се изведат **препоръки** за актуализация на нормативната база, касаеща защитата на класифицираната информация, в т.ч. в посока отпадане на сроковете за защита и регламентиране на процедура за унищожаване на класифицирана информация в оригинал, **която не засяга** документи по военновременното планиране. В контекста на усложнената международна обстановка е **подходящо и извършване на цялостен преглед** на нормативните актове, с цел актуализация на процедурите и ясно дефиниране на задачите на държавните органи по отбраната на страната със закон. Предвид бързото развитие на информационните технологии някои организационни единици е **необходимо** да предприемат действия за подновяване на техническото оборудване с по-съвременни технологични средства, което **би допринесло** за използване на иновативни технологични решения в сферата на сигурността и ще даде възможност за тяхното прилагане. **Проблемът** за осигуряване на необходимия **финансов ресурс** съществува в повечето ведомства, но ако той бъде преодолян чрез заделяне на достатъчно финансови средства за закупуване на технологично оборудване, то остава проблемът с **недостигащия квалифициран експертен състав**, който изпълнявайки дейностите, свързани със защитата на класифицираната информация, е необходимо да притежава познания в сферата на информационните технологии. Това изискване формира **значителен дефицит на кадри** и **невъзможност** за качествено изпълнение на изискванията на нормативната уредба при експлоатацията на тези системи. Намирането на решение в тази област е **свързано с предприемането на действия** за увеличаване на възнаграждението на тези специалисти и със завишаването на контрола по изпълнението на дейностите, свързани с експлоатацията на КИС за работа с класифицирана информация.

Енергетика

В паралел с непредизвиканата и неоправдана военна агресия на Руската федерация срещу Украйна през 2022 г. използването на доставките на газ като оръжие и манипулирането на пазарите **от страна на Русия** чрез безпрецедентно намаляване и **умишлено прекъсване** на газовите доставки доведоха до **рязко покачване на цените** на енергията в Съюза.

В отговор на отказа на България и Полша да се съгласят с едностранното искане на Руската федерация да заплащат доставките на газ в рубли от 27 април 2022 г., **Москва** **взе решение да спре доставките на газ** за двете страни. След **едностранно** променените условия по действащите договори за доставка на природен газ,

енергийната система на ЕС беше изправена пред **безпрецедентна ситуация**, която изисква **спешно гарантиране** на сигурността на доставките. **Едностранни действия** от страна на **Русия** за **намаляване** или **спиране** на снабдяването и за други европейски пазари, доведе до **нарушаване** на икономическата активност и повишаване на цените на енергията в целия ЕС.

На 26 септември 2022 г. **бяха регистрирани** и три огромни теча на газ от тръбопроводите "Северен поток 1" и "Северен поток 2" - два в датски и един в шведски води, като много вероятно течовете на газ са причинени от **саботаж**.

За да се повиши сигурността на енергийните доставки в ЕС, Съветът **прие** Регламент (ЕС) 2022/1369, който предвижда доброволно намаляване на търсенето на природен газ с поне 15 % от 1 август 2022 г. до 31 март 2023 г. и предостави възможност на Съвета да обявява състояние на тревога в Съюза по отношение на сигурността на доставките на газ, с което се задейства задължително намаляване на търсенето на газ в целия ЕС. През 2023 г. **срокт** на горепосочения ангажимент в изпълнение на регламента **е удължен до 31 март 2024 г.**

С оглед ситуацията на енергийните пазари в Европа и войната в Украйна, през 2022 г. **България не можа да изпълни** и заложеното в ПВУ намаление на потреблението от 8% спрямо нивата от 2019 г., поради повишеното търсене на електрическа енергия в региона и ролята на България за осигуряване на достъпни доставки на енергия. Изпълнение на ангажимента за 40% намаляване на въглеродните емисии до 2026 г. в сравнение с тези, които са емитирани през 2019 г., създава и **риск от затваряне** на конвенционални базови производствени мощности, което би **могло да създаде и риск** **пред** системната адекватност на българската електроенергийна система, при липса на адекватни заместващи инвестиции и свързаност.

С оглед изложеното, могат да бъдат определени следните заплахи пред националната сигурност на страната ни:

- **Голяма зависимост от един руски доставчик на природен газ до първите четири месеца на 2022г.**

В началото на 2022г. доставките на тръбен руски природен газ се осигуряваха за страната ни чрез един основен маршрут през Черно море и Турция за България, Гърция и Северна Македония, с който се заобикаля територията на Украйна. След като българската страна не се съгласи да приеме едностранната промяна на условията по

изпълнение на договора между ООО "Газпром Експорт" и "Булгаргаз" ЕАД за доставка на природен газ в изпълнение на Указ № 172 от 31.03.2022г. на президента на РФ, на 27 април 2022г. ООО „Газпром Експорт“ **прекрати едностранно** доставките на природен газ за страната ни. Въпреки спрените доставки от Русия, от България **бяха предприети спешни мерки** за осигуряване на алтернативни доставки на втечен природен газ чрез терминала за втечен природен газ на о. Ревитуса, Гърция. За целта спомогна и постигнатият от началото на 2021г. капацитет за пренос от Гърция към България през точка на междусистемно свързване Кулата-Сидирокастро, чрез която се осъществяваха и първите за страната ни частични доставки на природен газ от Азербайджан, договорени още през 2013 г. От **01.10.2022 г. бе въведена в експлоатация** междусистемната газова връзка Гърция-България (*проектът IGB*), която позволи доставянето в страната на пълните договорни количества природен газ от Азербайджан.

- **Недостатъчна междусистемна свързаност на газопреносната мрежа на България с тези на съседните страни (до 01.10.2022г.).**

Гарантирането на сигурността на газовите доставки чрез диверсификация на източниците и на маршрутите е **ключов приоритет** за България и ЕС. През 2022 г. **България напълно диверсифицира доставките на природен газ**, като натрупаният опит показва, че **проблемът с доставките не е заради недостиг на газ, а заради недостиг на инфраструктура**. След спирането на доставките на газ от Русия бързо трябваше да се намери друг начин за доставка. Първоначално страната ни разчиташе изцяло на LNG терминал в Гърция, но в следствие беше сключено и **дългосрочно споразумение** с Турция за достъп до тяхната газова инфраструктура. По този начин се осигури не само възможност страната ни да получава втечен природен газ от световните производители, но и да подпомага преноса за държавите от региона. През 2022 г. са реализирани и търгове за дългосрочни договори за доставка на LNG при отчитане на вече осигурената гъвкавост по отношение на достъпа до регионалната газова инфраструктура. С цел своевременно противодействие на развиващата се заплаха:

- На **01.10.2022 г. бе въведен в експлоатация** интерконекторът Гърция - България (*IGB*);

- Бяха предприети конкретни стъпки за окончателно **изграждане на интерконектора** България - Сърбия (*IBS*), като предварителните разчети предвиждат инженерно-строителните дейности да бъдат финализиран до м. октомври 2023 г.

- **Бе осъществен напредък** в изпълнението на Проект за LNG терминал до Александрополис, който се очаква да бъде въведен в експлоатация през **месец януари 2024 г.**

Риск от високи и нестабилни цени на природния газ през 2022г.

През 2022 г. **цените** на природния газ **бяха изключително нестабилни**, като някои референтни показатели достигнаха **рекордно високи равнища** през **август 2022 г.** В резултат на нанесените щети по тръбопровода „Северен поток 1“ през септември 2022 г., е малко вероятно в средносрочен план доставките на газ от Русия за ЕС да се възобновят до равнищата отпреди войната. Европейските потребители и предприятия продължават да са изложени на **явен риск** от нови **потенциални** епизодични покачвания на цените на природния газ, което е пагубно за икономиката.

Превантивните мерки, които се прилагат в страната за гарантиране сигурността на доставките на газ са предимно пазарни, ясно определени, прозрачни, пропорционални, недискриминационни и не нарушават конкуренцията и ефективното функциониране на вътрешния пазар на газ. Те са насочени към **преодоляване на рисковете**, свързани с необходимостта от засилване на междусистемните връзки между съседни държави-членки, за подобряване на енергийната ефективност, за намаляване на търсенето на газ, и на възможностите за разнообразяване на източниците за доставки на газ, включително и LNG. Конкретните направления на газовите потоци са в зависимост от осигурените дългосрочни и гъвкави договори за доставка, както и от развитието на газовия пазар в Европа и страната.

Към настоящия момент **капацитетът** на единственото подземно газово хранилище на страната (ПГХ „Чирен“) е **достатъчен** за покриване на сезонни флукуации в потреблението на газ, но капацитетът за дневен добив **не гарантира дългосрочно и изцяло сигурността на доставките**, особено през зимния период. При пълно прекъсване на доставките на природен газ, дори и при въвеждането на ограничителен режим за потребителите в страната с **30%-50%**, същите ще могат да бъдат снабдявани за период от **45-60 дни**.

През периода **2022-2024 г.** е планирано проектиране и изграждане на наземна инфраструктура, обезпечаваша разширението на ПГХ „Чирен“. С реализацията на проекта **ще се увеличи капацитетът** за съхранение на природен газ както за България, така и за региона на Югоизточна Европа. Проектът по разширението цели:

- **Увеличаване на обема** на активния газ до 1 млрд. м³ (при сегашните 550 млн. м³);

- **Увеличаване на дневния капацитет** на добив до 10 млн.м3/ден и на нагнетяване до 8 млн.м3/ден (сега максималният дневен капацитет на добив е 3,82 млн.м3/ден, а максималният дневен капацитет на нагнетяване е 3,2 млн.м3/ден).

От гледна точка на вътрешна среда за сигурност негативните влияния на военния конфликт между Русия и Украйна през 2022 г. на сектор „Енергетика“ бяха видимо ясни чрез повишените цени на природния газ, които застрашиха икономиката на страната чрез трайно висока инфлация, предизвикана от покачването на цените на електроенергията, отслабването на покупателната способност на потребителите и чрез по-високите производствени разходи, особено в енергоемките отрасли. С цел подпомагане на всички небитови крайни клиенти за справяне с последиците от съществените и неблагоприятни колебания на цените на електрическата енергия и природен газ, от различните правителства в страната ни в периода от м. октомври 2021 г. до настоящия момент, **бяха предприети спешни мерки** за компенсиране на различните субекти. През 2022 г. от Министерския съвет на Република България бяха приети различни програми за:

- **Компенсиране на небитови крайни клиенти** на електрическа енергия;

- **Компенсиране на разходите на операторите** на електропреносната и електроразпределителните мрежи за закупуване на електрическа енергия, потребена за технологични разходи;

- **Компенсиране на битови клиенти на природен газ** и потребители на услугите на топлофикационни дружества, използващи като основно гориво природен газ, с подпомагане с фиксирана сума на един MWh;

- **Компенсиране на непредвидените разходи** на дружествата от отрасъл ВИК за потребена електрическа енергия;

- **Подпомагане на студенти и докторанти**, настанени в студентски общежития, стопанисвани от държавните висши училища и „Студентски столове и общежития“ ЕАД.

Ядрена енергия

Делът на ядрената енергия в електропроизводството за страната за **2022 г. е около 32,55%** и в тази връзка настъпването на събития, които биха попречили на работата на

атомната ни централа в Козлодуй се характеризират с **висока степен на неблагоприятно влияние** върху енергийната система. В тази връзка военния конфликт в Украйна поставя под **сериозен риск** възможностите на атомната централа да обезпечават нуждите си от ядрено гориво, резервни части, оборудване и услуги. С цел намаляване зависимостта на българската енергетика от единствения руски доставчик на ядрено гориво, през 2022г. се търсеха различни възможности за диверсификация на доставките на свежо ядрено гориво за АЕЦ „Козлодуй“ и за бъдещите нови ядрени мощности, при спазването в най-висока степен на ядрената безопасност. В изпълнение на програмата за диверсификация „АЕЦ Козлодуй“ ЕАД сключи договор с „Уестингхаус Електрик Швеция“ и „Фраматом“ за анализ на безопасността за лицензиране и внедряване на алтернативен тип ядрено гориво. От страна на централата **са предприети активни дейности** с цел намаляване на зависимостта от руски доставчици на стоки и услуги, необходими за нормалната експлоатация на работещите блокове.

Към настоящия момент в АЕЦ „Козлодуй“ се изпълнява утвърдена Програма за диверсификация на доставките на свежо ядрено гориво за блокове 5 и 6 на централата. Тези действия са в унисон с политиката на Евратом за диверсификация на доставките на ядрено гориво, базирана на **Европейската стратегия за енергийна сигурност**, която изисква **цялостно диверсифицирано** портфолио на доставките на ядрени материали и услуги в ядрено-горивния цикъл за всички оператори на ядрени централи в Европейския съюз.

Друг негативен ефект за „АЕЦ Козлодуй“ ЕАД от продължаващия военен конфликт между Русия и Украйна би могъл да се породи от невъзможността за извозване на отработеното ядрено гориво (ОЯГ) за технологично съхранение в Русия по сключен за целта договор. Очаква се през 2023 г. да бъдат предприети действия по извозване на ОЯГ от ВВЕР-440, като крайната цел е извозване на всички касети от хранилището за отработено ядрено гориво (ХОГ) за преработка и освобождаване на гнезда в ХОГ за съхраняване на ОЯГ от ВВЕР-1000. Това ще освободи допълнителен капацитет в ХОГ за съхраняване на новогенерираното гориво от 5-и и 6-и блок за още 5-6 години.

Риск от затруднение на доставките на руски резервни части и компоненти при извършване на ремонти на оборудване в „АЕЦ Козлодуй“

През 2022г. Съветът на ЕС прие набор от пакети, с които допълнително увеличи санкциите срещу Русия заради войната в Украйна, като **една от основните цели** е по-

добро приложение на въведените по-рано санкции чрез възпрепятстване на тяхното нарастващо заобикаляне. С приетите мерки държавите членки на ЕС предприемат съразмерни и целенасочени действия, за да бъде лишена Русия от ресурсите, които ѝ позволяват да продължи войната срещу Украйна.

„АЕЦ Козлодуй“ ЕАД е собственик на единствената атомна централа в Република България, която е най-големият производител на електрическа енергия в страната. Основният приоритет при експлоатацията на централата е поддържането на най-високо ниво на техническа и ядрена безопасност, радиационна защита и опазването на околната среда, в условията на дългосрочна експлоатация. Гарант за осигуряване на безаварийното електропроизводство и ядрена безопасност е осъществяването на регулярни доставки и консултантски услуги/техническа помощ от проектанти, конструктори и производители на монтираното в АЕЦ „Козлодуй“ оборудване. Тъй като централата е **изградена по съветски проект**, в голямата си част системите и оборудването ѝ, свързани с производството на електрическа енергия и обезпечаването на ядрената и радиационна безопасност, са с **руски произход**. С оглед последното, **голяма част** от договорите за доставки на стоки и предоставянето на услуги, свързани с обезпечаването на надеждна и безопасна експлоатация на блокове 5 и 6 на АЕЦ „Козлодуй“, са сключени или се налага да бъдат сключени с руски изпълнители. Това се отнася за строго необходими стоки и услуги, свързани с експлоатацията, поддръжката и осигуряване безопасността на ядрените съоръжения, които в редица случаи **не могат** да бъдат предоставени от други изпълнители или ако е възможно, доставката на стоки от други производители ще доведе до получаване на стоки с различни технически характеристики, които са **несъвместими** със съществуващото оборудване.

За да обезпечи необходимите доставки от специфично руско оборудване, през 2022г. със свое Решение Министерският съвет предостави дерогация на „АЕЦ Козлодуй“ от чл. 3ж, параграф 1, чл. 3и, параграф 1 и чл. 5к, параграф 1 от Регламент на Съвета (ЕС) № 833/2014 от 31 юли 2014 г. относно ограничителни мерки с оглед на действията на Русия, дестабилизиращи положението в Украйна.

В заключение, може да се каже, че политиката за енергийна сигурност на страната може да бъде **обобщена в три приоритетни оси**:

- Ефективно използване на местните енергийни ресурси;

- Изграждане на нови мощности (включително заместващи базови и възобновяеми източници);
- Повишаване на междусистемната свързаност – газова и електроенергийна.

Регионалното сътрудничество между страните от Югоизточна Европа е **основният инструмент** за постигането на **напредък** в областите свързани с доизграждането на добре функциониращ вътрешен енергиен пазар, развитие на трансевропейската инфраструктура, икономически ефективното реализиране на целите в областта на енергетиката, посредством увеличаване на капацитета за междусистемна свързаност и повишаването на сигурността на доставките.

Финансова сигурност

През 2022 г. българският финансов сектор остана относително стабилен, а банковата система запазва висока ликвидност и добра капиталова адекватност. Съществен елемент във вътрешен план бе генерираното **забавяне** в приемането на промените в правната рамка за присъединяването на България към еврозоната, което, заедно с високите нива на инфлация, доведе до обявеното в началото на 2023 г. **отлагане** на първоначално планираната дата за въвеждане на единната европейска валута от 1 януари 2024 г. за не по-късно от 1 януари 2025 г. **Просроченото изпълнение** на ангажиментите по Националния план за възстановяване и устойчивост (*голяма част от които със законодателен и/или стратегически характер*) **създава предизвикателства** пред усвояването на значителен европейски финансов ресурс.

Основните рискове през 2022 г. бяха свързани с войната на Русия в Украйна и нейното отражение в глобален план, както и пред макроикономическото развитие на България. Рискът за по-висока инфлация в страната се материализира, като тя беше пряко повлияна от високите международни цени на суровините. Успоредно с това в страната се формираха и високи инфлационни очаквания, повлияни от поскъпването на стоки от първа необходимост – в т.ч. храни и енергия.

Макроикономическа ситуация и финансов сектор

България запази стабилна своята фискална и външна позиция на фона на безпрецедентните в глобален мащаб кризи, породени първоначално от пандемията с COVID-19, а от 2022 г. и от войната на Русия в Украйна.

В условията на ускорено нарастване на потребителските цени в страната и високо търсене на труд компенсацията на един нает се повиши номинално с **18,4%** през **2022 г.**

Растежът на показателя в сектор индустрия без строителство възлезе на **31,8%** и надхвърли повече от два пъти темпа в услугите (**14,8%**). Развитието през годината се обуславяше от частния сектор на икономиката, в който номиналното нарастване на показателя напълно компенсира инфлацията в страната.

Годишният темп на инфлация в страната следваше тенденция на ускорение до септември 2022 г., когато беше отчетена най-високата стойност от **15,6%** на годишна база според Хармонизирания индекс на потребителските цени (*ХИПЦ*). **Като водещ фактор** може да се посочи същественото поскъпване на суровините на международните пазари, и най-вече на енергоносителите, и техните преки и косвени ефекти. В допълнение към **факторите** от страна на предлагането, с проинфлационно влияние бе и **силното вътрешно търсене**. От последното тримесечие на 2022 г. бе наблюдавано **забавяне** на инфлационните процеси в страната, като инфлацията в края на годината се **понижи** до **14,3%**, а средногодишната ѝ стойност бе **13,0%**.

Брутните международни валутни резерви на страната продължиха да осигуряват стабилното функциониране на паричния съвет. Пазарната им стойност към края на **декември 2022 г.** възлезе на **38,4 млрд. евро**. Увеличението беше повлияно в **най-голяма степен** от серия успешно пласирани държавни ценни книжа през септември със съвкупна номинална стойност **4,75 млрд. лв.** и получения през декември първи транш по националния План за възстановяване и устойчивост в размер на **2,6 млрд. лв.** **Принос** за нарастването на международните валутни резерви имаха и **увеличението** на парите в обращение и банковите резерви.

Банковата система в България остана стабилна и продължи да поддържа високи равнища на капиталова адекватност и ликвидност. Коефициентът на обща капиталова адекватност към края на декември **2022 г.** беше **20,88%**, като се понижава спрямо предходната година, когато бе **22,62%**. **Понижението** може да се отдаде на относително високия темп на кредитиране през годината, който се е отразил в нарастване на рисково-претеглените активи.

Финансова и икономическа сигурност

Към края на 2022 г. нито една банка в България не е собственост на руски или украински акционери, нито има чуждестранни клонове на руска или украинска банкова група. В допълнение към това въз основа на данни от търговските банки, няма преки експозиции на български банки към украински държавен дълг. Общата брутна

експозиция към руски държавен дълг е **0,42 %** от общия брутен размер на държавните дългови ценни книжа в рамките на българската банкова система. С оглед на повишените **геополитически рискове**, през февруари 2022 г. Българската народна банка (*БНБ*) изпрати писмо до всички кредитни институции под нейния пряк надзор, в което подчертава, че **потенциалните рискове от войната** могат да окажат **неблагоприятно въздействие** върху капиталовата и ликвидната позиция на българските банки. Кредитните институции бяха помолени да преразгледат **рисковете**, произтичащи от преки експозиции към контрагенти от Русия и Украйна. В отделни съобщения Централната банка също прикани българските банки да **предприемат действия**, за да гарантират спазването на всякакви санкции, свързани с Русия. Като цяло данните не показват никакво отрицателно въздействие върху финансовата стабилност на България в резултат от войната. Въпреки това, **перспективите остават силно несигурни**, с опасения, свързани с намаленото енергийно предлагане и повишените цени на енергията и тяхното въздействие върху нефинансовите предприятия и домакинствата в България.

Значими процеси и проявления, които създаваха рискове за финансовата сигурност през 2022 г., бяха свързани с:

- **Нарастването на необслужваните кредити** поради влошени икономически условия, увеличение на лихвите, както и в резултат на прилагане на незаконни схеми за усвояване заеми (*в т.ч. онлайн и от чуждо име*) без намерение за последващо погасяване;

- **Ускорената дигитализация на финансовите услуги**. Преминаването към онлайн услуги налага приемане на адекватни мерки за информационна сигурност в банковата система поради нарастващите заплахи от злонамерени посегателства срещу финансова инфраструктура. **Продължават** масовите кибератаки спрямо банкови клиенти, целящи неправомерно придобиване на чувствителна информация. Друг вектор с рисков компонент е разширяването на пазарния дял на финтех¹⁵ компании,

¹⁵ От англ. FinTech. Според дефиниция на Европейския банков орган (European Banking Authority - ЕВА) финтех представляват „технологично ориентирани финансови иновации, които биха могли да доведат до нови бизнес модели, приложения, процеси или продукти със свързан с тях материален ефект върху финансовите пазари и институции и предоставяне на финансови услуги“ (ЕВА FinTech Roadmap). Подробна дефиниция за финансова иновация представя и Комисията за финансов надзор в своята „Стратегия за наблюдение на финансовите технологии (FinTech) в небанковия финансов сектор (2018 г. – 2020 г.)“;

предлагачи алтернативни на традиционните банки финансови услуги, но в условията на по-либерална регулация и контрол;

- **Опитите за разслояване и трансфер** през българската финансова система на ресурс, генериран от престъпна дейност в чужбина;

- **Прилагането на схеми, целящи избягване установяването и плащането на данъчни и осигурителни задължения и за нарушаване на митническото законодателство**, като използването на специално създадени вериги от дружества¹⁶ без реална търговска дейност за симулиране на търговски и финансови операции за целите на данъчни измами и изпирането на пари;

- **Извънредното финансово натоварване и опитите за злоупотреби със средства на Държавното обществено осигуряване (основно за пенсии, обезщетения за безработица и трайно намалена работоспособност)**, в т.ч. от лица, пребиваващи постоянно в чужбина;

- **Възможните рискови процеси на застрахователния пазар** вследствие на санкции от системата „Зелена карта“, продължаващи негативни практики на някои компании и/или пренос на външни неблагоприятни фактори с потенциал за нанасяне на репутационни вреди върху отделни застрахователи или системата като цяло;

- **Нелоялните търговски практики** за непазарно определяне на цените на основни стоки и услуги за населението, което повишава инфлацията и създава риск от нагнетяване на социално напрежение;

- **Злоупотребите и нередности при реализацията на проекти с европейско подпомагане**, увреждащи бюджета и финансовите интереси на общността.

- **Затрудненията на изпълнителите**, свързани със значителния ръст на цените на строителните материали и горивата, както и с нарушените вериги за доставки в контекста на войната в Украйна, водят до забавено приключване на обектите и риск от натоварване на общинските или националния бюджет при неодобрени разходи и/или наложени финансови корекции.

През 2022 г. **основна роля** за ефективното противодействие на рисковете и заплахите за финансовата сигурност запазва **доброто междуинституционално сътрудничество**. По предварителни оценки, чрез схемите за данъчни измами и други ощетяващи фиска посегателства, пресечени от ДАНС през 2022 г., са нанесени **щети** на държавния бюджет за **над 60 млн. лв.** Международното сътрудничество също остава значим

¹⁶ Т.нар. кухи фирми, чиито основни характеристики са регистрация на името на подставени лица (обикновено с нисък социален статус) и на фиктивни адреси, липса на активи и кратка бизнес история;

елемент за ефективно противодействие и превенция на нарушения на данъчното и осигурителното законодателство, както и на други финансови престъпления.

Предприети мерки

Съществена част от действията, насочени към минимизиране и неутрализиране на рисковете за националната сигурност, е **контролната и методическата дейност** по Закона за мерките срещу изпирането на пари и Закона за мерките срещу финансирането на тероризма. Въз основа на извършени от Специализирана административна дирекция „Финансово разузнаване“ при ДАНС проверки по уведомления за съмнителни операции със заповеди на длъжностно лице от ДАНС са **спрени 70 съмнителни операции на обща стойност 71 054 154 евро.**

В резултат от дейността на междуведомствената работна група¹⁷ за изготвяне на предварителна частична оценка на въздействието и законопроект за изменение и допълнение на Закона за мерките срещу изпирането на пари, проектът на нормативен акт е **одобрен** с Решение № 995 на Министерския съвет от 09.12.2022 г. и внесен за разглеждане в Народното събрание. През 2022 г. **продължава изпълнението** на задачите на междуведомствената работна група в сферата на превенцията и противодействието на изпирането на пари и финансирането на тероризма, във връзка с Оценката на България от Петия оценителен кръг на Комитета на експертите за оценка на мерките срещу изпирането на пари (*MONEYVAL*) към Съвета на Европа, както и на постоянно действащата междуведомствена работна група по чл. 96 от Закона за мерките срещу изпирането на пари.

С цел смекчаване на икономическите последици от настъпилата нестабилност на цените на нефта, природния газ, електрическата енергия, горивата, хранителни продукти и други, със Закона за изменение и допълнение на Закона за държавния бюджет на Република България за 2022 г. (*обн., ДВ, бр. 52 от 05.07.2022 г.*) **бе приет пакет от антикризисни мерки в областта на данъчната политика**, който включва:

- Въвеждане на намалена ставка на ДДС в размер на 9% за доставки на централно отопление и на природен газ;
- Въвеждане на нулева ставка на ДДС за доставки на хляб и на брашно;

¹⁷ Създадена със Заповед № ЗМФ-345/12.05.2022 г. на заместник министър-председателя по еврофондовете и министър на финансите с цел изпълнение на мерките, залегнали в Плана за действие за изпълнение на последващите ангажименти след присъединяването към ERM II и в Плана за действие за ограничаване на рисковете от изпиране на пари и финансиране на тероризма;

- Освобождение от акциз на електрическата енергия, втечнения нефтен газ и природния газ съгласно член 15 от Директива 2003/96/ЕО на Съвета от 27 октомври 2003 г. относно реструктурирането на правната рамка на Общността за данъчно облагане на енергийните продукти и електроенергията.

В допълнение, с промените в Преходните и заключителни разпоредби на Закона за корпоративното подоходно облагане (*§ 9 от ПРЗ на ЗКПО, в сила от 8.10.2022 г. – ДВ, бр. 99 от 2022 г.*) е **въведена временна солидарна вноска** за генерираните свръхпечалби от дружествата и местата на стопанска дейност от Съюза, извършващи дейност в отраслите на суровия нефт, природния газ, въглищата и нефтопреработването, като в закона са уредени редът и начинът за прилагане на Глава III от Регламент (ЕС) 2022/1854 на Съвета от 6 октомври 2022 г. относно спешна намеса за справяне с високите цени на енергията. Временната солидарна вноска се внася за данъчните печалби за 2022 г. и за 2023 г.

Икономика

Икономическа престъпност и данъчни престъпления

В икономически план констатираните през 2022 г. **рискове** бяха свързани с **негативните икономически ефекти от войната в Украйна** и предприемането на мерки за тяхното преодоляване, състоянието на световните вериги за доставки, потенциала за дестабилизация на отделни страни и цели региони от значение за външнотърговските отношения на нашата държава.

В сферата на икономическите престъпления, през 2022 г. **основните сфери на нарушения бяха както следва:** укриване на данъци, изготвяне на фалшиви удостоверителни документи, нарушаване на интелектуалната собственост, корупция във всичките ѝ форми, документни престъпления и посегателства върху средства от различни фондове на ЕС. **Приоритетна** бе и дейността по разкриване и документиране на дейността на лица, съпричастни към разпространение на акцизни стоки без бандерол и деянията, насочени към ощетяване на държавния бюджет. **Приоритет** в работата продължи да е противодействието на престъпленията, свързани с неправомерно усвояване на финансови средства, получени от европейски фондове. **Основните рискове** тук са свързани с процедури за възлагане на обществени поръчки, които са в изпълнение на проекти, финансирани със средства от европейски фондове. **Съществуват предпоставки** за неправомерни действия от страна на ангажираните

длъжностни лица, както и такива от кандидатите за изпълнители. **Други закононарушения** са свързани с подаване на неверни сведения при кандидатстване, както и ползване на неистински документи, с цел получаване на финансиране. **Установени са случаи** на подадени декларации с невярно съдържание, неистински разходооправдателни документи и представени различни оригинали и заверени копия на документи, непредставяне на разходооправдателни документи, липса на изискуеми документи и други. **Най-много** са нарушенията по проекти, финансирани по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020г. и по Програмата за развитие на селските райони за същия времеви период. През 2022 г. се предприеха редица стъпки за противодействие, разкриване и документиране на измамите с еврофондове. Една от най-значимите е подобряване на координацията и взаимодействието между компетентните институции и сътрудничеството с Европейската прокуратура.

Престъпленията срещу **интелектуалната собственост** предлагат висока финансова възвръщаемост при ниски инвестиции, малък риск от разкриване и огромни щети за правоносителите. Те включват неправомерно използване на обекти на авторското право и сродните му права (софтуерни продукти, телевизионни програми, електронни книги, торент сайтове, стрийминг сайтове и др.) и чужда търговска марка без съгласие на правоносителите.

В сферата на **данъчни престъпления**, за засечени **следните**: организират се множество фирми в схеми/вериги за ДДС измами, чрез деклариране на фиктивни сделки и доставки, с цел избягване установяването и плащането на ДДС в големи размери, както и неправомерното акумулиране и ползване правото на данъчен кредит. За управители на задължените фирми се ползват слабо грамотни лица, предимно от ромски произход, наркозависими или лица с нисък социален статус. Използват се все по-трудно доказуеми механизми и средства за извършване на измамите и данъчните престъпления. Наблюдава се контролиране на засечените схеми на измамите от лица с високо обществено влияние или с големи финансови възможности. Създават се схеми при търговия с високорискови стоки и товари, като за нуждите им собственици на български търговски дружества регистрират свои дружества в други държави-членки на ЕС, с оглед по-трудното засичане на създадената организация за избягване установяването и плащането на данъчни задължения. **Доказването на фиктивността** и нереалността на доставки между търговски дружества изисква много добра

координация и взаимодействие между компетентните органи, висока степен на професионализъм, аналитична дейност, създаване на специализирани екипи за разследване и документиране, както и **периодично обучение и повишаване на административния капацитет**.

Вътрешна миграция и демография (изменения в механичния и естественя прираст)

Задълбочаващата се **демографска криза** е един от факторите, който има негативно влияние върху всички останали сфери от системата на националната сигурност. **За 2022 г. са изведени следните негативни демографски тенденции, характерни за страната:**

- **Продължава процесът на намаляване и застаряване на населението;**
- **Намалява броят на живородените деца;**
- **Намалява броят на сключените граждански бракове.**

Към 31 декември 2022 г. населението на България е 6 447 710 души, което представлява 1.5% от населението на Европейския съюз¹⁸. В сравнение с 2021 г. населението на страната намалява с 34 774 души, или с 0.5%¹⁹.

Основните фактори, които влияят върху измененията в броя и структурите на населението, са демографските процеси – **раждаемост, смъртност и миграция**.

Раждаемост

През 2022 г. в страната са регистрирани 56 917 родени деца, като от тях 56 596 (99.4%) са живородени. В сравнение с предходната година броят на живородените **намалява с 2 082 деца, или с 3.5%**. Коефициентът на обща раждаемост²⁰ през 2022 г. е 8.8‰.

Смъртност

Броят на умрелите лица през 2022 г. е 118 814, а **коефициентът на обща смъртност²¹ - 18.4‰**. Спрямо предходната година броят на умрелите **намалява с 30 181, или с**

¹⁸ При международните сравнения данните за държавите от Европейския съюз се отнасят за 2021 година. Източник: Евростат - <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>;

¹⁹ За всички сравнения с предходната година е използвано ревизирано население към 31.12.2021 г., което е изчислено като към броя на населението от Преброяването към 07.09.2021 г. са добавени данните за естественото и механично движение на населението до 31.12.2021 година;

²⁰ Брой живородени деца на 1 000 души от средногодишния брой на населението през годината;

²¹ Брой умрели лица на 1 000 души от средногодишния брой на населението;

20.3%. Нивото на общата смъртност продължава да е **високо**. Равнището на общата смъртност на населението в България е **най-високо** сред държавите членки.

Вътрешна миграция

През 2022 г. в преселванията между населените места в страната са участвали **102 920** лица. Преселващите се лица във възрастовата група 15-64 години са 62.9% . **Най-голямо** териториално движение има по направлението „град - град“ (41.1%).

Външна миграция

През 2022 г. **13 175 души** са променили своя настоящ адрес от страната в чужбина. Емигрантите на възраст 15-64 години са 69.4% от всички емигранти. Най-предпочитани от емигрантите дестинации са Германия (24.1%), Турция (20.0%) и Обединеното кралство (9.3%). През 2022 г. **40 619 лица** са променили своето обичайно местоживееене от чужбина в България. Сред дошлите да живеят в страната 75.5% са на възраст 15-64 години. Най-висок е дялът на имигрантите от Турция (23.1%), Германия (12.1%) и Сирия (9.0%).

Териториално разпределение на населението

През 2022 г. в резултат на отрицателния естествен прираст **населението на страната е намаляло с 62 218 души**. През 2022 г. **всички области** в страната имат **отрицателен** естествен прираст.

В дългосрочен план населението на България се очаква да **намалее** и възрастовата структура да се промени значително. Спадът на населението в трудоспособна възраст ще се отрази **негативно** върху перспективите пред икономическия растеж. В същото време увеличаването на дела на населението на възраст над 65 години ще окаже **сериозен натиск** върху пенсионната и здравната системи.

Населението в трудоспособна възраст към 31.12.2022 г. е 3 775 000 души, или 58.5% от населението на страната. Към края на 2022 г. над трудоспособна възраст са 1 695 000 души, или 26.3%, а под трудоспособна възраст - 978 хил. души, или 15.2% от населението на страната.

Поради негативните тенденции в демографията, Министерският съвет одобри План за 2022 г. за изпълнение на **Актуализираната национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012 - 2030 г.)**. Сред приоритетите в документа са забавянето на негативните демографски процеси и намаляването на броя на населението, преодоляването на негативните последици от неговото

застаряване, развитието на качеството на човешките ресурси. В Плана за 2022 г. са предвидени мерки и дейности за насърчаване на раждаемостта чрез създаване на среда, благоприятна за отглеждането и възпитанието на деца, подобряване на репродуктивното здраве и общото здравословно състояние на населението, както и намаляване на общата, преждевременната, детската и майчината смъртност. Предвидени са и дейности за осигуряване на заетост и намаляване на бедността. Всички мерки са насочени към благоприятно повлияване на основните демографски показатели - раждаемост, смъртност и миграция.

Пазар на труда

През 2022 г. несигурната икономическа среда и високата инфлация все още **не оказват съществено влияние** върху пазара на труда в България. В сравнение с 2021 г. заетостта и икономическата активност се **увеличават**, а безработицата и икономическата неактивност намаляват. Търсенето на труд се **повиши** в повечето икономически сектори, а българските предприемачи отново започнаха да идентифицират недостатъчното предлагане на труд с необходимата квалификация като един от основните проблеми за развитието на бизнеса у нас

Заетите лица и коефициентът на заетост за възрастовата група 20-64 г. се увеличават. По последни данни на Евростат през четвъртото тримесечие на 2022 г. равнището на заетост (20-64 г.) в България е **по-високо** от средното за ЕС (76.9% при 74.9% за ЕС). Средногодишният брой на заетите достигна **3 502 хил. души** през 2022 г. и се **повиши с 1,3%** спрямо предходната година.

Влиянието на притока на украински бежанци върху броя на заетите в България бе **незначително**. Според данните на Агенцията по заетостта броят на украинците, работещи на трудов договор в страната е бил **между 5 и 9 хиляди души** през отделните месеци, като най-голяма част от тях са били заети в туристически дейности (*най-вече свързани с летния морски туризъм*).

През 2022 г. **безработицата намалява** на годишна база, като по последните данни на Евростат през четвъртото тримесечие на 2022 г. равнището на безработица в България е по-ниско от средното за ЕС (3.9% при 6.1% за ЕС).

Предприети мерки за противодействие на рисковите фактори

В рамките на политиката по заетостта **бяха реализирани** редица програми, проекти и насърчителни мерки за улесняване на прехода на лицата от безработица/неактивност към заетост.

Активната политика на пазара на труда през отчетната година е насочена към подкрепа за постигане на устойчив икономически растеж и разкриване на нови работни места. Специален акцент бе поставен на услугите за активиране на неактивни лица и осигуряване на изпреварващо обучение за удовлетворяване на потребностите на бизнеса.

През 2022 г. по програми за заетост и насърчителни мерки от Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ) е осигурена заетост на **25 874 безработни лица**, като от тях 20 537 са новоназначени. В обучение са включени 10 717 безработни и заети лица.

През 2022 г. Агенцията по заетостта (АЗ) продължи да осигурява специализирана подкрепа на безработните лица със затруднен достъп до пазара на труда. В резултат от работата на трудовите посредници **129 564 лица** са започнали работа на първичния пазар на труда (*98% от тях са били безработни лица*).

През 2022 г. екипи от бюрата по труда са посетили и обслужили населени места в отдалечени и трудно достъпни райони със значителен брой представители на уязвимите групи на пазара на труда.

През 2022 г. по Националния план за действие по заетостта (НПДЗ) бяха осигурени **допълнителните 50 млн. лева** за активна политика на пазара на труда за осигуряване на заетост на безработни лица от неравнопоставените групи на пазара на труда (*продължително безработни, младежи до 29 годишна възраст, лица с ниско или без образование и квалификация и др.*). **10 566 безработни лица** са започнали работа по регионалните програми за заетост. Конкретни програми и мерки се реализираха за младежите, които осигуряват възможности за първа работа, стажуване, чиракуване, обучение на работното място или друга форма на обучение.

С промени в Закона за насърчаване на заетостта бе дефинирана групата на икономически неактивните лица, както и работата с тях. Икономически неактивни са лицата на възраст 16 – 65 г. (*вкл.*), които не са осигурени и не са осигурители по Кодекса за социално осигуряване, не са регистрирани в бюрото по труда и не са във формално образование или обучение. Измененията в ЗНЗ и в Правилника за прилагане на ЗНЗ (*ППЗНЗ*) регламентират действията на бюрата по труда с икономически

неактивните лица, както и обмена на данни между институциите за създаване на регистър на икономически неактивните лица.

С оглед засиления мигрантски натиск от Украйна, след направени промени в Закона за насърчаване на заетостта (*изм. и доп. ДВ. бр.41 от 3 Юни 2022 г.*) чужденците, ползващи се от временна закрила, включително и украинци, придобиха право да се регистрират в Дирекции „Бюро по труда“ (ДБТ) и да се ползват от правата на търсещи работа лица.

Бюрата по труда информират и консултират и работодателите относно наемането на украински граждани, като до 31.12.2022 г. 3 068 работодатели са получили услуги за наемане на украински граждани. За същия период, на място в ДБТ 17 885 украински граждани, ползващи статут на временна закрила, са получили съдействието от трудовите посредници за информиране и консултиране относно възможностите за работа в България и обявените свободни работни места.

За периода 03.06.2022 г. до 31.12.2022 г. в бюрата по труда са регистрирани 3 802 украински граждани, в т. ч. 3 469 ползващи статута на временна закрила. Към 31.12.2022 г. 379 украински граждани с временна закрила са с активна регистрация в бюрата по труда. Започналите работни места чрез посредничество на ДБТ са 3 725 украински граждани. Създадени са 106 мобилни екипа от бюрата по труда, които са информирали/консултирали 14 548 лица в местата за настаняване, транспортни и други центрове.

От страна на Агенция по заетостта спрямо лицата, търсещи убежище от войната в Украйна са предприети **следните действия:**

- Създадена е рубрика на сайта на АЗ „Възможности за работа на украински граждани“ в България;
- Изготвени са брошури и информационни материали за правата и възможностите на търсещите убежище в България, в т.ч. на руски и украински език, които се предоставят на украинските граждани и на работодатели;
- За улеснение на работодателите е публикуван и линк към електронно подаване на заявка за СРМ, а за украинските граждани;
- На 06.06.2022 г. стартира приемът на заявления по проект „Солидарност“ по ОП РЧР, по който Агенция по заетостта е конкретен бенефициент.

Здравеопазване

През 2022 г. в България пандемията от COVID-19 все още оказваше своето влияние, като за известен период в сила бе и законодателството за извънредно положение. Същевременно, **нападението на Русия над Украйна предизвика** световна хуманитарна и бежанска криза в Европа. Потенциалът на двете паралелно развиващи се кризи **създаде проблеми** за здравната системата, като най-засегнати бяха хората от уязвими групи. **Трудностите** във функционирането на системата заради пандемията доведе до **влошаване на имунизационното покритие в страната**.

В разглеждания период по географски признак за България се диагностицират външни рискове, свързани с епидемичната обстановка предимно в Европа. Въпреки че много от заплахите възникват в отдалечени части от света, техният внос у нас се случва в условията на завишена циркулация в Европа предвид особеностите на пътническия трафик и завишената възприемчивост в населението. Епидемичната ситуация на континента беше повлияна от няколко основни събития. Като водещ приоритет в Европа през 2022 г. залегнаха няколко ключови за здравната дипломация и сигурност теми:

1. Усъвършенстване на дейността по **надзора над заразните болести** с особено внимание към патогените с въздушно-капков път на предаване, тежко протичане, новопоявяващите се и завръщащите се инфекции и инфекции, за които няма налични медикаменти;

2. Пандемията от COVID-19 доказва практически необходимостта от **споделяне на данни за актуалната епидемична обстановка**;

4. Опитът, добит по време на пандемията от COVID-19, допринесе за **изготвяне на планове за справяне с пандемии**;

- 5 Световната общност работи по създаването на **инструменти за улесняване на партньорствата** между социалния и здравния сектор за намаляване на икономическата несигурност;

- 6 Провеждането на **риск-комуникационни активности** и ангажирането на общности за справянето със здравни кризи към момента се доказва като добра практика

за повлияване на социалното поведение и ограничаване разпространението на инфекциозните заболявания;

7 **Войната в Украйна** увеличи опасността в здравно отношение предвид увеличението на социалната несигурност сред населението на страната.

Външни рискове за здравеопазването

1. Циркулация на нови варианти на COVID-19

Навлизането на **Omicron** в Европа предизвика **рязък скок** на новите инфекции и вълна от нови случаи през първите месеци на 2022 г. Необходимостта от изолация на заразените и контактните създаде **вторична заплаха** от икономическа гледна точка. **Основно средство** за намаляване на рисковете от заболяването са ваксините срещу COVID-19, които започнаха да се прилагат от края на 2020 г.

Извършването на **епидемиологичен надзор над заболяването в комбинация с данните от целееномно секвениране на положителните проби** спомага за подобряване на информираността относно актуалната епидемична обстановка. Препоръчва се тази информация да се споделя на международно ниво според предписанията на **Международните здравни правила за подобряване на готовността за реакция в отделните национални държави.**

2. Епидемичен взрив, предизвикан от случаи на маймунска вариола

След провеждането на масово събитие в западна Европа през пролетта на 2022 г., в резултат на заразявания случили се между участници в събитието, възникна огнище на маймунска вариола. С най-голям брой заразени лица са Испания, Франция, Германия, Португалия, Италия, Белгия, Нидерландия.

Ранното диагностициране, изолацията и ефективното проследяване на контактите, подкрепени от подходящи стратегии за ваксинация, са от ключово значение за ефективния контрол на това епидемично огнище.

3. Разпространение на остри респираторни заболявания причинени от грипни и други респираторни патогени

За сезон 2021/2022 в Европейския регион грипната активност достигна нива, значително **по-високи** от тези, наблюдавани през сезон 2020/21. Разпространението на остри респираторни заболявания и грип се връща към нивата преди пандемията от

COVID-19 и познатите рискове свързани със сезонното разпространение на грипа, и тяхното въздействие върху различни области от социалния и икономическия живот.

Извършва се **постоянен седмичен мониторинг на броя заболели от остри респираторни заболявания и грип и заболяемостта в страните от Европейския регион.**

4. Войната в Украйна, бежанската вълна и ваксинопредотвратимите инфекции

Лицата, пристигащи от Украйна, особено децата, е възможно да бъдат по-уязвими към болести, предотвратими чрез ваксинация най-вече поради неадекватният имунизационен обхват по отношение на имунизациите срещу морбили, полиомиелит, дифтерия, туберкулоза и др. ваксинопредотвратими инфекции в своята страна.

Още в началото на м. март 2022 г. Европейския център за контрол на заболяванията излезе с документ отнасящ се до някои оперативни съображения в областта на общественото здраве за превенция и контрол на инфекциозните заболявания в контекста на руската агресия спрямо Украйна, в който се обръща внимание върху **уязвимостта на бежанци и търсещи закрила хора от инфекциозни заболявания и свързаните с това изисквания за превенция и контрол на инфекциите**, както и върху необходимостта от конкретни действия на органите на общественото здравеопазване.

5. Възникване на случаи на дифтерия в държави от Европейския регион

От началото на 2022 г. до към 2 декември 2022 г. осем държави от ЕС/ЕИП са докладвали 154 случая на дифтерия. По-голямата част от случаите са диагностицирани сред мигранти, пребиваващи в приемни центрове за мигранти или изложени на въздействието на такива центрове. При всички случаи е открита *C. diphtheriae*, като при повечето от тях е установена кожна форма на заболяването.

Понастоящем в ЕС/ЕИП все още се наблюдава увеличен брой случаи на дифтерия сред мигранти и е съобщено за необичайно широка прогнозна резистентност към обичайни перорални и парентерални антибиотици. Тези констатации поставят под въпрос възможностите за лечение на бактериалните коинфекции в ранните случаи. Не може да се изключи появата на изолати в други европейски държави.

В разглеждания период за България бяха диагностицирани външни рискове, свързани с епидемичната обстановка предимно в Европа. Въпреки че много от заплахите възникват в отдалечени части от света, опитът показва, че техния внос у нас се случва в условията на завишена циркулация в Европа предвид особеностите на пътническия трафик и завишената възприемчивост в населението.

Вътрешни

През 2022 г. **състоянието** на вътрешната среда за сигурност в страната е **повлияно** от външните процеси. В България съществуват специфични – демографски, социални, икономически и културни фактори, които определят риска на местно ниво. Социалното поведение в обществото на местно ниво може да направи една и съща заплаха повече или по-малко вероятна.

1. Циркулация на нови варианти на COVID-19

След като през 2021 г. България регистрира една от най-тежките вълни на заболяването („Delta“ вълната), в началото на 2022 г. у нас се е натрупал **голям процент** от наскоро преболели с все още **относително високо ниво на защита** срещу вируса. **Ниското ваксинално покритие** в България поставя населението в по-голям риск от тежко протичане на заболяването, но появата на вариант с по-ниска вирулентност е благоприятно. Интензивното предаване поставя в опасност най-вече хора с хронични заболявания, имунокомпрометирани лица и възрастното население.

Налице е ниско ниво на доверие от страна на обществото към властта. Този феномен допълнително усложнява епидемичната картина, тъй като **голяма част от обществото оспорва** въведените мерки и препоръки. Обществената умора от рестрикциите в хода на 2021 г. и 2022 г. също е **значим фактор** с негативно влияние.

Предвид слабите места на здравната система, които се идентифицират през 2020 и 2021 г., готовността ѝ се подобрява като се разширява достъпа до терапия чрез осигуряване на достатъчно медикаменти за болнично лечение и кислородна наличност.

Препоръчва се засилване на усилията за създаване на доверие към институциите в страната. Периодичното преразглеждане на създадените документи като Пандемичния план ще позволи идентифициране на пропуски и навременното им запълване с цел подобряване на готовността за реакция.

2. Бежанската вълна и ваксинапредотвратимите инфекции

Задействане на прилагането на Директива 2001/55/ЕО на Съвета от 20 юли 2001 г. посредством решение за изпълнение на Съвета за установяване на съществуването на масово навлизане на разселени лица от Украйна по смисъла на член 5 от Директива 2001/55/ЕО на Съвета от 20 юли 2001 г., и въвеждането на временна закрила в съответствие с разпоредбите на посочената директива наложи промени в националното законодателство по отношение на здравеопазването и предоставянето на медицински грижи.

За чужденците, ползващи се от временна закрила **беше осигурена** навременна и всеобхватна медицинска помощ, заплащана с публични средства и достъп до услугите както в рамките на здравното осигуряване, така и до тези извън обхвата на задължителното здравно осигуряване, които се предоставят на българските граждани.

Оказването на спешна медицинска помощ на чуждите граждани, пристигащи от Украйна не беше обвързано с удостоверяване от лицето на статут на временна закрила, тъй като спешна медицинска помощ се оказва на всички пациенти в спешно състояние независимо от гражданство, адрес или здравноосигурителен статут.

Беше извършена промяна в Закона за здравето (*в чл. 83, обн., ДВ. бр. 32 от 2022 г., в сила от 26.04.2022 г.*) и беше приет и Закон за изменение и допълнение на Закона за здравното осигуряване (*обн., ДВ. бр. 32 от 2022 г., в сила от 26.04.2022 г.*), с които се осигури равнопоставен достъп до медицински грижи на лицата с временна закрила, идентични с българските граждани и осигурено нормативно финансирането на оказваната медицинска помощ. По този начин и лицата с хронични заболявания (*онкологични заболявания, диабет и др.*) ползват права на здравноосигурени в НЗОК български граждани както за медицинската помощ, така и за получаване на лекарствени продукти, които получават при условията и по реда, по който ги получават и българските граждани.

Промени бяха утвърдени и в действащия към момента Национален рамков договор за медицински дейности, с които се цели да се осигури съдействие от страна на директорите на съответната РЗОК и съответната Регионална колегия на БЛС при осъществяването на избор на ОПЛ от страна на здравноосигурени в НЗОК лица, каквито са лицата от Украйна, пристигнали поради военния конфликт в тази държава.

За да бъде минимизиран рискът от допълнително усложняване на епидемичната обстановка, причинена от разпространението на COVID-19, в условията на мигрантски

поток от Украйна, **беше въведена възможност** за доброволна имунизация на украинците, потърсили закрила от военния конфликт у нас.

В отговор на възможния риск от възникване на циркулация на ваксинални щамове на полиовирус **беше въведено задължително изискване** за изследване на украинските деца за носителство на вируса преди постъпването им в организирани детски колективи. С цел поддържане на колективния имунитет и защита на индивидуално ниво се осигури възможност украинските деца да продължат с имунизациите от редовния ваксинационен календар у нас.

До месец май 2022 г., продължи провеждането на граничен здравен контрол на граничните контролно-пропускателни пунктове на Република България, във връзка с въведени ограничения за пристигащи от рискови държави, които трябва да бъдат поставени под задължителна карантина. Осъществяван е и контрол по отношение на транзитно преминаващите през територията на страната лица.

От месец юни 2015 г. до настоящия момент **продължава** упражняването на държавен здравен контрол върху санитарно-хигиенното състояние и битовите условия в местата за настаняване на бежанци в регистрационно-приемателните центрове към Държавна агенция за бежанците към МС, като при констатиране на несъответствия се предписват **необходимите** мерки за отстраняването им и се осъществява последващ контрол. **Продължава** пробонабирането и извършването от РЗИ на микробиологични, вирусологични и паразитологични изследвания на бежанците, в т.ч. и за малария, и ваксинирането на деца - бежанци без данни за проведени имунизации, срещу полиомиелит, дифтерия, тетанус, морбили, паротит и рубеола. Ежеседмично информацията за извършените дейности, свързани с опазване на общественото здраве и за медицинското осигуряване на настанените бежанци се събира, обобщава и предоставя на компетентните органи.

С Постановление № 154 от 5 юли 2022 г. на Министерския съвет бяха осигурени допълнителни финансови средства на Министерство на здравеопазването за извършване на дейности по своевременно организиране и прилагане на дезинсекционни мероприятия за контрол на комарните популации в страната през 2022 г. с оглед на превенция на риска от бедствия и ограничаване на рисковете за общественото здраве. Дезинсекционните мероприятия бяха извършени в срок и в пълен обем под контрола на Регионалните здравни инспекции.

Не е допуснато възникването на епидемични взривове сред населението от влошено качество на питейни води и води за къпане, както и възникване на състояния, застрашаващи живота на човека в резултат на употребата на опасни продукти и стоки.

3. Недостиг на административен, човешки и финансов ресурс

COVID-19 и бежанската вълна продължиха кризисните явления в здравната системата от предходната година, които дестабилизируют сферата, като изискват отделяне на повече административен, човешки и финансов ресурс. Проявленията с **най-значима тежест** в почти всички звена на здравната система бяха: **остър** кадрови дефицит, **критично** финансово и материално-техническо състояние (особено осезаемо в болничната и спешната помощ); **неравномерно** разпределение по региони на общопрактикуващи лекари и специалисти. Запазиха се негативни тенденции като: **недостатъчната** превенция и профилактика на социално значими заболявания и мониторинг на пациенти с хронични заболявания; опитите за **нерегламентирано усвояване** на целеви средства, основно чрез фиктивни дейности. Успоредно с това, относително високият брой на здравно неосигурени лица продължи да оказва негативно влияние върху здравния статус на населението и натовареността на болничната система. **Тези слабости** на здравната система **възпрепятстваха** предоставянето на достъпни и качествени медицински услуги, което от своя страна предопредели съществуването на устойчив риск за живота и здравето на населението.

Като **продължаващи** слабости в здравната система през 2022 година може да се посочат **следните рискове**:

- **Недостиг** на основни здравни услуги – ваксинации, борба с други масови заболявания, програми за оказване на здравна помощ. Увеличава се вероятността за възникване на други (извън COVID-19) извънредни здравни ситуации/кризи най-вече сред уязвимите групи на населението;
- **Повишаване** на риска от епидемии и пандемия със значими последици, като се вземат предвид особено опасните инфекции, които не се адресират през имунизационния календар, породен от свободата на движение на хора и постепенно нарастващия имиграционен поток;
- **Подценяването** (в отделни случаи невъзможност за провеждане) на противоепидемичен и санитарен контрол в ромските гета;

- **Потенциална невъзможност** за провеждане на съвременен контрол на питейни води.

В областта на лекарствената политика и намаляване търсенето на наркотични вещества, имащи отношение към изпълнение на дейности, свързани с националната сигурност е целесъобразно да се акцентира че:

1. Лекарствата, както и правилната им употреба, са основна потребност за поддържане на живота, облекчаване на страданията, удължаване на продължителността на живота и повишаване на неговото качество. Това определя стратегическо влияние на лекарствената политика върху общественото здраве. В същото време се идентифицира **необходимост** от стратегически пробив в областта на превенцията на заболяванията, тъй като тя може да се счита за ключов фактор за намаляване на използването на лекарствени продукти и същевременно за гарантиране на високо равнище на закрила на човешкото здраве.

2. Стремещът към опазване на личното и обществено здраве определят политиката на държавата в областта на намаляване търсенето и предлагането на наркотични и нови психоактивни вещества. Намаляването на търсенето на наркотици обхваща спектър от равни по значение и взаимно допълващи се мерки в областта на превенцията, ранни интервенции, лечение, психосоциална рехабилитация, социална реинтеграция, намаляване на здравните и социалните вреди и ограничаване рисковете по отношение на употребата на наркотични вещества.

В тази връзка основните рискове са насочени към осигуряване на справедлива, устойчива и ефективна лекарствена политика ориентирана в интерес на общественото здраве и равнопоставен достъп до висококачествени, ефективни и безопасни лекарствени продукти.

За изпълнение на адресираните предизвикателства са **предприети активни действия**, като за целта е извършено:

- **Наблюдение и укрепване** на законодателството в областта на лекарствените продукти и медицинските изделия;

- **Осигуряване** на лекарствени продукти и медицински изделия за лечението на българските граждани за заболявания, извън обхвата на задължителното здравно осигуряване със средства от държавния бюджет;

- **Обезпечаване** на терапията на българските пациенти с лекарствени продукти, използвани за лечение на COVID-19;
- **Постигане на ефективност** и намаляване на разходите на лечебните заведения при закупуване на лекарствени продукти за техните нужди;
- **Мерки** по отношение наличностите на лекарства в аптечната мрежа.

Конвенционална престъпност

През 2022 г. в страната са регистрирани 86 998 престъпления, което е с **10,9 % повече** в сравнение с 2021 г. (78 418). **Разкрити** са 40 589 престъпления или 46,7% от регистрираните, което е с **2,1 пункта по-ниско** отколкото през 2021 г., когато разкриваемостта е 48,8%.²² **Влияние** върху конвенционалната престъпност оказват редица фактори: социално-икономическото състояние, жизненото равнище на гражданите, негативните демографски тенденции, трайното обособяване на компактни маргинализирани групи, качеството на образование и обхватът на децата в образователната система, семейната среда, кръгът на общуване на отделните граждани и др. **Предприетите мерки** по противодействие на конвенционалната престъпност **включват:** провеждане на превантивна дейност спрямо рискови групи, лица, представляващи интерес за полицейските органи, както и спрямо граждани - потенциални жертви на престъпления; ефективно наблюдение и контрол на осъждани за престъпления от общ характер; мерки насочени към системните нарушители на обществения ред; предвидени специализирани полицейски операции по линия на конвенционалната престъпност; проведе активни мероприятия по задържане на издирвани лица; активизиран контрол спрямо освободени от местата за лишаване от свобода; завишен контрол по отношение спазването на мерките за неотклонение „Подписка“ и „Домашен арест“; обучение на полицейски служители за повишаване на професионалната квалификация.

През 2022 г. е **изпълнен** годишен План за превенция и противодействие на конвенционалната престъпност, чиято основна цел и приоритет е опазване на обществения ред и сигурност в страната, намаляване и ограничаване на престъпленията срещу личността и собствеността на гражданите, увеличаване на доверието в органите на МВР, чрез засилване усещането за сигурност, присъствие и ангажираност, както и

²² По данни за 2022 г. от Годишния бюлетин полицейска статистика - МВР

повишаване нивото на професионална компетентност в МВР посредством провеждане на подходящи форми на обучение. **Продължава** създадената организация в областните дирекции на МВР за посещения на място и прием на граждани в малките населени места без постоянно полицейско присъствие.

Осъществяват се мероприятия със системните нарушители на обществения ред, които с действията си нарушават правата на гражданите, смуцават нормалното им ежедневие с агресивно и арогантно поведение, което в своя прогрес води до извършването на престъпления, предизвикващи широк обществен отзвук.

Продължава да бъде поставен акцент върху престъпните посегателства, насочени пряко или косвено срещу личността и имуществото на гражданите – умишлени убийства, грабежи, кражби, измами, палежи, посегателства срещу МПС и престъпления свързани с наркотици. Към тях са добавени престъпни деяния, представляващи висока степен на обществена опасност, засягащи пряко физическата неприкосновеност на личността, като блудства и изнасилвания от групата на т. нар. „полови“ престъпления и различните видове телесни повреди.

През 2022 г. е **приета** Стратегия за превенция на престъпността (*с времеви обхват до 2030 г.*) – дългосрочен документ за единно планиране, координиране и контрол на политиката за превенция на престъпността, осъществявана от държавните институции в сътрудничество с всички заинтересовани страни - научни институти, университети, неправителствени и бизнес организации, граждани.

Трафик на наркотици и контрабанда

Част от началните и крайни дестинации на трафика (*страни от Централна и Западна Европа и Близкия изток*), вписват територията на България в транзитния маршрут на наркотиците по „Балканския път“ към и от Европа. Във връзка с военните действия в Украйна, се очаква трафикът на хероин по Северния маршрут - през каспийските републики, Молдова и Украйна до Западна Европа, да бъде преустановен и да се ползва основно класическият „Балкански път“ от Турция през България. Наблюдава се тенденция на **засилен трафик** на канабис за Турция, където цената на наркотика е двойно по-висока. През 2022 г. продължи ефективната борба срещу местни и трансгранични престъпни групи, извършващи трафик и търговия на наркотици. **Пресечени са** два канала за трафик на хероин от Турция за Европа и един за трафик на марихуана от България за Турция. **Разкрити са** четиридесет и една оранжерии за

отглеждане на канабис на закрито и 8 лаборатории от „кухненски тип“ за синтез на метамфетамин. От МВР и Агенция „Митници“ (АМ) са иззети 334,9 кг хероин, 32,8 кг кокаин, 79,2 кг и 2627 таблетки синтетични наркотици, 15,2 хил. кг марихуана, 5427,8 кг и 25 262 стръка канабис и други.

През 2022 г. **настъпи промяна** в тенденциите при контрабандата на тютюн и тютюневи изделия, конкретно при производството, съхранението и разпространението на цигари без български акцизен бандерол. **Отчита се ръст** на задържаните количества цигари в сравнение с предходните две години, като достигнатите нива са близки до предепидемичната 2019 г. - през годината от МВР и АМ са иззети общо над 83 млн. къса цигари. **Запазва се тенденцията** от последните години България да се явява **транзитна страна** за незаконни тютюневи изделия от трети страни с крайна дестинация Западна Европа. В същото време незаконна продукция с произход извън ЕС продължава да се разпространява и на българска територия. Контрабандните стоки се въвеждат в страната **основно** през входните ГКПП и по-рядко през „зелена граница“ (*в някои случаи каналджиите на нелегални мигранти ги ползват като „мулета“ за пренос на цигари*). В зависимост от количеството на акцизните стоки, маршрутите и спецификата на границата се използват различни методи за укриване – най-вече чрез декларирането им като друг вид стока. Страната ни се определя като транзитна точка в ЕС и по отношение транспорта на суровини и материали за нелегално производство на тютюневи изделия на територията на Европа. Тя е отправна дестинация за български работници и технически експерти, които участват в нелегални производствени процеси в други държави от ЕС. През 2022 г. вследствие на взаимодействието на МВР с чуждестранните правоприлагащи органи зад граница **са неутрализирани** четири незаконни фабрики за производство на цигари.

Поради изброеното, се **засилва ролята на митническите органи на България** при осигуряването на сигурността и контрола на границите, което допринася за общата сигурност на ЕС и страната. Тяхната роля се базира от една страна на правомощията на митническите органи да идентифицират и задържат незаконни парични средства, които престъпниците и престъпните организации се опитват да пренесат през националните граници. От друга страна, контролът върху международната търговия също допринася до голяма степен за установяването на случаи, свързани с изпиране на пари и финансиране на тероризъм. **Заплахата нараства**, тъй като международните престъпни мрежи използват все по-атрактивни методи за преместване на приходите си с цел да

прикрийт произхода им и да ги интегрират във формалната икономика. Предвид усложнената среда за сигурност в ЕС и нарастващата заплаха от тероризъм, митническите органи **значително подобряват** и **засилват** обмена на информация и сътрудничеството с националните правоприлагащи органи и чужди митнически администрации. Следва да се отбележи, че информацията, предоставяна на митническите органи от други правоприлагащи органи е от **изключително голямо значение** за осъществяване на ефективен контрол на паричните средства и изделия и технологии от друг тип, пренасяни през границата на страната. **Наличието на ясна процедура** и съвместните действия на всички компетентни институции **би довело** до успешен завършек и конфискация при всеки случай, при който има основателни съмнения и признаци за връзка с престъпна дейност.

Резултатите за 2022 г. показват, че българските митнически органи са установили, пренасяни през границата на страната парични средства, недекларирани по съответния ред в общо **134 случая**, а откритите са с **равностойност 43 141 297 лева** (*почти 2 пъти по-голям размер от установените през 2021 г. - 21,8 млн. лева*).

Пътен травматизъм и транспортна сигурност

Предвид глобалните социално-икономически измерения на безопасността на движението по пътищата (*БДП*), проявлението ѝ в национален мащаб и подчертания хоризонтален характер на понятието, се приема, че **безопасността на движението по пътищата е самостоятелен и произтичащ от вътрешната среда установен за националната сигурност на Република България риск**. Променящата се среда **налага** ново степенуване на приоритетите в политиката за сигурност, **включване** на цялостния институционален потенциал, **прилагане** на нови форми на взаимодействие между държавата, бизнеса и неправителствения сектор за предотвратяване възникването на пътнотранспортни произшествия. **Дългосрочна цел** е формирането на национална култура за безопасност на движението по пътищата, която да бъде естествена обществена основа за ефективно и пълноценно реализиране на политиката за националната сигурност, произтичаща от вътрешната среда.

Съгласни данните от Справочния модул АИС „Пътна полиция“ на МВР към 15.02.2023 г. общият брой на пътнотранспортните произшествия (*ПТП*) (*леки и тежки*) за 2022 г. (*31 539*) е с **10,22% по-малко спрямо 2019 г. (35 131)**. Наблюдава се **спад** на тежките ПТП (*6609*) спрямо средната стойност за десетилетието 2011 – 2020 г. (*6808*). При тях са ранени **8 422** лица (*от които 1 766 тежко*) и са загинали са **531**. Спрямо 2019 г. е

регистрирано и **намаление от 15,4%** на загиналите, както и от **8,83%** на тежко ранените. Спрямо 2021 г. броят на тежко ранените се е **увеличил с 308** и е достигнал до **1 766 души**, а броят на загиналите е намалял с **30**. Данните показват **обратна зависимост спрямо предходната 2021 г.**, когато статистически травматизмът е намалял, но рискът от фатален изход се е увеличил. За разлика от 2021 г., през 2022 г. се наблюдава противоположен ефект. Относителният дял на загиналите към броя на настъпилите ПТП **намалява** през последните години – за 2019 г. загиналите към брой ПТП са **9,33%**, за 2020 г. - **8,11%**, за 2021 г. - **9,23%**, а за 2022 г. - **8,04%**. **Постепенно намаляват и пътните инциденти с участие на пешеходци.** Разпределенията на дяловете на пострадалите по възрастови групи на населението на страната показва, че **лицата на възраст от 15 до 29 години участват относително по-често в пътни произшествия с пострадали.** По отношение на ПТП с участието на нови водачи - в сравнение с данните за 2019 г. се отчита **намаляване** с повече от **50%** на загиналите. По отношение на видовете тежки пътнотранспортни произшествия делът на тези от вида блъскане на пешеходец е **най-голям**, следван от страничните сблъсквания между МПС.

Най-голям е броят на тежките ПТП на територията на областите Пловдив, София-град и Варна, а **най-малък** – на територията на областите Ямбол, Перник и Смолян. **Най-много** са загиналите в областите Пловдив (47), София-град (43) и Стара Загора (34), а **най-малък** – на територията на Смолян (3), Видин (4) и Габрово, Търговище и Ямбол (по 7). Увеличение на тежките ПТП спрямо 2021 г. се отчита в 22 области, като то е **най-голямо** като брой във Варна (*с 84*). В 6 области се отчита намаление на тежките ПТП, което е **най-съществено** като брой на територията на Хасково (*с 34*). В 7 от областите (*Бургас, Враца, Добрич, Пловдив, Разград и Русе*) се отчита едновременно увеличение и по трите показателя (*тежки ПТП, загинали и ранени*) спрямо 2021 г. Запазва се тенденцията по-голямата част (**63%**) от всички тежки ПТП да настъпват в населените места (**32% са загиналите и 58% са ранените**). Останалите тежки ПТП (**37%**) настъпват извън населените места (**68% са загиналите и 42% са ранените**). Тежестта на тежките ПТП, които настъпват извън населени места, е три пъти по-висока от тези, настъпили в населени места, и се измерва с един загинал на всяко осмо тежко ПТП.

Предвид населението и мащаба на страната, нивото на пътнотранспортния травматизъм продължава да е **високо**. Световната практика категорично показва, че тежките

последствия от пътнотранспортни произшествия са предотвратими. Това е функция най-вече на регулаторната база, качеството на пътната инфраструктура, изправността на автомобилния парк, отговорните поведенчески модели на участниците в движението по пътищата, ефективността на контролната дейност, адекватната спасителна дейност. Въздействието върху тези определящи фактори не би могло да постигне осезаем резултат, ако към тях се подхожда фрагментарно. Това налага придържането към **ясна национална политика**, координирани действия, системност и последователност на всички мерки и методи за въздействие чрез подходящо приоритизирани инвестиции.

Административнонаказателната дейност и ефективният контрол имат **силно** превантивно влияние върху поведението на участниците в движението и намаляване на пътнотранспортния травматизъм. Наблюдават се **подобрения** в организацията на извършвания физически и автоматизиран контрол, което се отрази върху броя на установените нарушения на ЗДвП. Конкретните действия, предприети за ограничаване на пътнотранспортния травматизъм от компетентните институции са: прилагане на методът на линеен контрол, целящ максимално въздействие по протежение на голям пътен участък върху участниците в движението по пътищата; максимално използване на възможностите на личния състав и техническото оборудване; прилагане широкообхватен контрол за спазване правилата за движение; специална разстановка за покриване на уязвимите места и участъци през различни часове от денонощието; съвместни операции с Министерството на транспорта и съобщенията, Министерството на регионалното развитие и благоустройство и Държавната агенция „Безопасност на движението по пътищата“. **Засилен** беше контролът по отношение на: управлението на моторни превозни средства с превишена скорост, от неправоспособни водачи и такива, употребили алкохол и наркотични вещества; задължението за използването на обезопасителни колани, в т.ч. на задните седалки и системи за обезопасяване на деца; техническата изправност и безопасността на превозните средства; измерване на обща маса и осово натоварване на пътно превозните средства по републиканските пътища; пешеходци и водачи на двуколесни пътни превозни средства и др.

През 2022 г. от контролните органи на МВР са съставени **224 844 акта** за установяване на административно нарушение, което е **4% повече от 2021 г.**, но 11,4% по малко от 2019 г. От издадените 203 252 наказателни постановления **са връчени 165 969**, а 37 283 са в процес на връчване, което е 18,3%. **Електронните фишове и съставените актове** за установяване на административно нарушение за движение с превишена

скорост **бележат известен спад** спрямо 2021 г., но имат нарастване спрямо 2019 г. - с 43% повече. **Сериозен ръст** бележат установените нарушения, наказуеми по реда на чл. 343б от Наказателния кодекс, за управление на автомобил след употреба на алкохол с концентрация в кръвта над 1,2 на хиляда, както и управление на моторно превозно средство след употреба на наркотични вещества или техни аналози, като ръстовете са съответно 15,2% спрямо 2021 г. и 34,3% спрямо 2019 г.

В рамките на европейски проект за измерване на ключови показатели с участието на 18 държави са направени проучвания на 282 места из цялата страна, в т.ч. автомагистрала, извънградски пътища и градски улици. Изследваните показатели включват употребата на алкохол, управление на МПС с превишена скорост, използване на предпазни колани и детски седалки, разсейване по време на шофиране поради употреба на мобилно устройство, използване на предпазни каски при управление на мотоциклет и велосипед, безопасност на автомобилния парк, като първичните данни от наблюденията на терен са обработени и анализирани. **Около 16 500 души във всеки един момент от денонощието са склонни да седнат зад волана и да управляват МПС с концентрация на алкохол в кръвта над максимално допустимата по закон.** На различните видове пътища в страната **голям брой водачи използват мобилни устройства. Сравнително висок** е и броят на водачите на автобуси, които използват мобилно устройство, докато управляват и извършват обществен транспорт на пътници, в това число деца и ученици. Докато по автомагистралите 89% и извън населените места около 93% от водачите **спазват** скоростните режими, в рамките на населените места това важи за **по-малко от половината от тях** - само 45%. Едновременно с това **максимално допустимата скорост** на движение по автомагистралите в България е **една от най-високите в Европа.** **Около 20%** от всички водачи **не поставят** обезопасителни колани. **Две трети** от пътниците, пътуващи на задните седалки **не използват** обезопасителни колани в автомобила. **В автомобилите, превозващи деца,** в които са налице системи за обезопасяването им, **40% от децата не ги използват коректно.**

Поддържането и развитието на ниско-конфликтна общинска и улична пътна инфраструктура, с ясни послания към участниците в движението и осигуряваща защитата от рисковете на градската среда, също **среща редица проблеми.** Общинската пътна и улична мрежа **в голямата си част не е в състояние да осигури безопасна**

мобилност. В средата на 2022 г. беше **подготвена и приета пътна карта** със спешни действия, която очерта усилията през 2022 г. и 2023 г.

Изминалата 2022 г. е втората година от първия тригодишен планов период 2021-2023 г. към приетата през 2020 г. **Национална стратегия за безопасност на движението по пътищата в Република България 2021-2030 г.** През годината продължи координацията на предвидените ангажименти в рамките на законоустановените правомощия на ведомствата и предвижданията на стратегическата рамка, беше подготвена и приета пътна карта със спешни действия, (*която очерта усилията през 2022 и 2023 г.*), за да се прилагат и насърчават **съвкупност от мерки**, насочени към: развитие на шадяща пътна инфраструктура; формиране на отговорно поведение на участниците в движението; техническа изправност и безопасност на превозните средства; осъществяване на ефективен контрол и превенция на нарушенията; адекватни и своевременни последващи действия от страна на съставните части на Единната спасителна система.

На лице са множество слабости, към които във времето не се подхожда целенасочено и въз основа на системна оценка на риска, свързан с безопасността на движението по пътищата. Приоритетното планиране и бюджетиране на мерки по БДП в рамките на одобрените бюджети на институциите е **проблематично**. Въпреки почти три изминали планови години част от администрациите все още не са интегрирали институционално и финансово темата за БДП в секторните си политики. Все още **не са налице**: достатъчни по обем, обхват и съдържание първични данни и информация, които да позволят направата на анализ, базиран на обективни факти и коректни причинно-следствени връзки; риск-ориентиран подход при определяне на конкретните мерки; правилен набор от оптимизирани контролни дейности, резултатът от прилагането на които да кореспондира с намаляване на пътния травматизъм; интеграция на съществуващите данни и информация; директно информирано въздействие. В много отношения рамковата политика по БДП все още остава ресурсно необезпечена, като дейностите се извършват бавно и при силно ограничен човешки и финансов ресурс, особено в общините.

В тази връзка, могат да бъдат отправени **следните препоръки**: от **първостепенно значение** е не само да се осигури интегриран механизъм, който се подчинява на обща визия, цели и задачи, и обединява усилията на всички нива на държавата и публичната администрация – национално, областно и общинско, както и обезпечаването на всяко

едно ниво да може да кореспондира правилно със съответните му специфични правомощия. В немалка част от общините се установява, че не само не се изпълняват функции по планиране, изпълнение и докладване на дейности по БДП, но и **няма назначен служител**, който да бъде системен адресат на взаимодействието с областната и централната администрация в процеса на управление на БДП.

Препоръки: Обезпечаване на политиката по БДП чрез многогодишно бюджетиране и фондово/програмно финансиране за постигане на конкретни резултати на база анализ на риска; Припознаване на темата за БДП от институциите, като вътрешноведомствена цел и практическата ѝ интеграция в отделните секторни политики; Утвърждаване и развие на институционалната функция и роля на координатор на ДАБДП в националната политика за БДП при затваряне на цикъла обследване-анализ-финансиране-проверка на резултата; Увеличаване на общественото доверие в институциите и адаптиране на комуникационния процес към оперативната среда и очакванията на обществото.

Конкретните действия, предприети от МВР за ограничаване на пътнотранспортния травматизъм са: максимално използване на възможностите на личния състав и техническото оборудване; прилагане на линеен и широкообхватен контрол по спазване правилата за движение; специална разстановка за покриване на уязвимите места и участъци през различни часове от денонощието; съвместни операции с Министерството на транспорта и съобщенията, Министерството на регионалното развитие и благоустройство и Държавната агенция „Безопасност на движението по пътищата“. **Засилена** е и контролната дейност по отношение управлението на моторни превозни средства с превишена скорост, от неспособни водачи и такива, употребили алкохол и наркотични вещества. **Интензивно се работи** в посока към увеличаване броя на техническите средства, с които полицейските служители изпълняват задължения си по контрол на пътното движение.

През 2022 г. **липсва съществен напредък** за реализация на приоритетни инфраструктурни проекти в сферата на транспорта. **Отложените текущи ремонти** са причина за амортизация на пътищата в страната, а продължаващите практики за претоварване на превозните средства са предпоставка за разрастване на проблемите с негативен ефект върху безопасността, качеството на транспортната услуга и разходите за поддръжка и рехабилитация. През годината продължи изпълнението на проекти в областта на пътната инфраструктура, железопътния транспорт и метрото с

финансиране по линия на Оперативна програма „Транспорт и транспортна свързаност“ 2014 – 2020 г. и Механизма за свързване на Европа.

Рисковете при реализацията на инфраструктурните проекти са свързани с промени в нормативните изисквания, екологични въпроси, засягащи защитените зони по Natura 2000, постигане на изискванията на европейското и националното законодателство в областта на екологията и др. Това води до забавяне на инфраструктурните проекти, в т.ч. подготовката на формуляр за кандидатстване, което от своя страна води и до риск от загуба на средства по линия на Оперативна програма „Транспорт и транспортна инфраструктура“ 2014-2020 г., Механизма за свързване на Европа, както и по други европейски програми. **Влияние оказват** и забавяния при издаване на разрешение за строеж, при отчуждителни процедури, тръжните процедури, ръстът на инфлацията, необходимостта от сключване на допълнителни споразумения за удължаване на срока, поради забавяне на доставки в резултат от пандемията. **Визията** за развитие на транспортния сектор е **към 2030 г. България да притежава** модерна, безопасна и сигурна транспортна система, която да удовлетворява потребностите на населението и бизнеса за качествен и безопасен транспорт.

Морска сигурност

Опасността от пиратство в акваторията на Черно море на практика е сведена до нула, предвид сравнително малкото пространство и наличието на активни военни и брегови сили за защита. През 2022 г. **не е констатирано** нито едно събитие, застрашаващо сигурността на корабите, пристанищата и пристанищните съоръжения на Република България. В периода **от 5 до 9 декември 2022 г. беше извършена проверка** от Европейска комисия, Генерална дирекция „Мобилност и транспорт“, дирекция „Координация на политиките“, отдел „Сигурност“ на компетентните органи, отговарящи за морската сигурност на България, **която не констатира проблеми** в страната по отношение на морската сигурност.

В началото на 2022 г. към Генерална дирекция „Мобилност и транспорт“ е **сформирана работна група за актуализиране на „Стратегия за морска сигурност на Европейския съюз“**, в която да бъдат отразени новите предизвикателства и заплахи, произтичащи от конфликта в Украйна и нарасналите рискове и заплахи в Черноморския регион. **Като нова заплаха за морската сигурност** през 2022 г. може да се отбележат случаите на **плаващи мини** в Черно море, които застрашават както

търговското корабоплаване, така и живота на рибарите с малки кораби и лодки. **За минимизиране на този риск** за морската сигурност ИА "Морска администрация" изпълни проект „Внедряване на Интегрирано българско морско наблюдение (*InBulMarC/InBulMarS*), базирано на обща среда за обмен на информация (*Common Information Sharing Environment - CISE*) за наблюдение на морската територия на ЕС, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство. Изпълнението на проекта ще осигури необходимите условия за извършване на обмен на информация в рамките на Република България и Европейския съюз.

Железопътен транспорт

Съществуват редица рискове при осъществяването на железопътния транспорт. От една страна са рискове от извършване на умишлени терористични действия, а от друга реалната възможност от предизвикването на ЖП катастрофи с голям брой жертви, значителни материални щети и непредвидими екологични последици в резултат от извършването на кражби от подвижни влакови състави или жп инфраструктурата. За 2022 г. в „Холдинг БДЖ“ ЕАД и дружествата са **констатирани следните случаи**, застрашаващи здравето и живота на пътниците използващи жп транспорт, както и на служителите на „БДЖ Пътнически превози“ ЕООД:

- Замервания с твърди предмети – 53 случая;
- Поставяне на твърди предмети на релсовия път – 12 случая, в два от тях извършителите са задържани от органите на МВР;
- Пътници, нарушаващи обществения ред във влаковите състави, отстранени със съдействието на органите на МВР – 53 случая, 5 на кражби, 3-ма пострадали пътници, след сбивания във влаковите състави;
- Свалени нелегални бежанци от органите на МВР – 11 случая.

Няма допуснати инциденти при железопътен превоз на опасни товари.

Сигурността за всеки от железопътните възли, определени за стратегически обекти съгласно Постановление № 181 на МС от 20.07.2009 г. (*София, Пловдив, Горна Оряховица, Варна и Русе*), е обезпечена с разработен и въведен в действие План за противодействие на тероризма и защита при терористична дейност на съответния железопътен възел, с който са разпределени задълженията и отговорностите на служителите на територията на обекта. Съгласно **Националната програма за намаляване на риска от бедствия (НПНРБ) 2021-2025 г.** се изпълняват превантивните дейности, включени в годишния план за 2022 г. за изпълнение на НПНРБ. Основните

усилия на поделенията през отчетния период бяха насочени за **усъвършенстване** на управлението и координацията в дейностите за понижаване на риска от бедствия и повишаване устойчивостта на обектите от железопътната инфраструктура.

За подготовката за работа във военно време на Държавно предприятие Национална компания „Железопътна инфраструктура“ (ДП НКЖИ) са изготвени План за привеждане от мирно на военно положение, План за свръзките във военно време и План за дейността по отбранително мобилизационната подготовка. **Изготвена, утвърдена и въведена в действие е система за оповестяване при привеждане от мирно на военно положение. Обезпечено** е управлението на движението на влаковете при военно време от специално оборудвани Оперативни сектори. За стабилизиране на свръзочните възможности на Пунктовете за управление и оперативните сектори на ДП НКЖИ, в проектите за реконструкция и модернизация на железопътната инфраструктура се залагат решения, обезпечаващи възможността за дублиране управлението на движение на влаковете от военновременните работни места. **Изграден** е резервен диспечерски център за работа при кризисни условия в централна гара София.

Въздушен транспорт

Във връзка с въоръжения конфликт на територията на Украйна могат да бъдат дефинирани **следните рискове**:

1. Нарушаване на ефективното функциониране на процеса по предоставяне на оперативни разрешения за изпълнението на спешни товарни, хуманитарни, репатриционни и др. полети:

Считано от 24 февруари 2022 г. в Главна дирекция „Гражданска въздухоплавателна администрация“ е създадена **необходимата организация за непрекъснатото функциониране** на процеса по предоставяне на оперативни разрешения за изпълнението на спешни товарни, хуманитарни, репатриционни и др. полети в извън работно време и в почивни дни, както и за прилагането и свързания с това стриктен мониторинг на въведените в следствие санкционни режими в областта на гражданското въздухоплаване по отношение на Руската федерация;

2. Нарастващи и все по-сериозни кибератаки във всички възможни направления: Субектите от авиационната индустрия са в степен на готовност „Жълта“. В тази връзка

се изпълняват мерките съгласно Плана за действие при актове на незаконна намеса в гражданското въздухоплаване.

В Националната програма за сигурност в гражданското въздухоплаване **са въведени изисквания**, касаещи обучения по киберсигурност, идентифициране и защита на информационни и комуникационни технологични системи и данни от критично значение за гражданското въздухоплаване. Във въздушното пространство над източната част от страната и над акваторията на Черно море, **системно се създават смущения** на глобалните системи за спътникова навигация (*GPS, Galileo, ГЛОНАСС*), използвани от авиацията.

Относно вътрешна среда за сигурност могат да се дефинират рискове, свързани с бързото развитие на безпилотните въздухоплавателни средства (*ВС*). Този тип *ВС* имат големи възможности и с тях могат да се извършват нерегламентирани полети, включително и през граница. Вече могат да се извършват и терористични актове, контролирани дистанционно. През 2022 г. **е изготвен и одобрен проект** на Наредба за условията и реда за експлоатация на безпилотни летателни системи и надзора над техните оператори (*Наредбата е обнародвана в бр. 37 на Държавен вестник от 25.04.2023 г.*) **Друг риск** представлява бързото технологично развитие и лесният достъп до лазерни устройства на пазара, както и липсата на контрол върху тях. Това води до **бъдещи сериозни проблеми** с пътнически, товарни и дори военни самолети. Провеждат се работни срещи с представители на Държавно предприятие „Ръководство на въздушното движение“, МВР, ДАНС и прокуратурата с цел търсене на решение и инкриминиране на деянията. **Идентифицирани са** също така проблеми с управлението на човешкия капитал, регулиране на заетостта и поддържане на изискуемото високо ниво на компетенциите му.

Защита на населението и инфраструктурата при пожари, бедствия и други извънредни ситуации

Изминалата 2022 г. бе изключително тежка по отношение опазването и защитата на горските територии от пожари, предизвикано от силните ветрове и високите среднодневни температури, през този период, съчетани с човешките действия и/или бездействия. През периода **от 01.01.2022 г. до 31.12.2022 г.** в горските територии на страната бяха регистрирани общо **516 бр. пожари**, които засегнаха площ от **81 260 дка**, като на площ от **6446 дка** горски територии са напълно опожарени от върхови пожари. За същия период на **2021 г.** бяха регистрирани общо **349 бр. пожари**, които засегнаха

площ от **31 434 дка**, като на площ от 4137 дка горски територии са напълно опожарени от върхови пожари. **Преките щети от пожари в горските територии през 2022 г. са оценени на 992 198 лв., при над 152 хил. лева през 2021 г. и обща стойност от близо 15,4 милиона лева за последните десет години.** Видно от гореизложеното може да се каже, че през 2022 година са възникнали със 167 бр. **повече** горски пожари, като са опожарили с над 49 хил. дка **повече** горски територии. В тази връзка от страна на Министерството на земеделието и на Изпълнителната агенция по горите (*ИАГ*) **бяха предприети своевременни действия** за повишаването на готовността и мобилизирането на горските служители от всички райони на страната, с цел своевременното потушаване на огнените стихии, опожаряващи хиляди декари гори. **За намаляване на риска** от възникване на пожари в горските територии и подобряване на взаимодействието при борбата с тях в края на месец януари 2022 г. **беше утвърден** от ИАГ и Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ (*ГДПБЗН*) **план за взаимодействие** между двете институции. През 2022 г. **приключи изграждането на 9 бр.** съоръжения (*кули*) за ранно откриване и оповестяване за възникнали пожари (*гр. Берковица, гр. Благоевград и гр. Бургас*).

Летният период на годината се характеризираше с **висока пожарна опасност**, като са **ликвидирани** възникналите пожари в горски масиви, земеделска земя, площи със сухи треви и храсти, най-мощабни и сложни от които в областите Хасково, Стара Загора, Ямбол и Пазарджик. За тяхното овладяване е предислоциран личен състав, пожарна и тежка верижна техника, като са привлечени военнослужещи и авиационна техника от Министерството на отбраната, служители на държавните горски стопанства, доброволци, техника от юридически лица.

Екипи от четири регионални дирекции „Пожарна безопасност и защита на населението“, съвместно с модулно формирание от 61-ва Стрямска механизирана бригада и екипи на дирекция „Аварийна помощ и превенция“ към Столична община, осъществиха аварийно-спасителните дейности при **наводненията, нанесли огромни щети**, в районите на градовете Карлово, Копревщица и Стара Загора, област Пловдив, в землището на селата Богдан, Столетово, Каравелово, Слатина, Войнягово, Баня, Розино и Трилистник през м. септември.

Оказана е методическа помощ на областните управители във връзка с възможността за усложняване на обстановката в широкия Черноморски регион и Решение на Съвета по сигурността към МС от 29 септември 2022 г.

За повишаване на подготовката на компетентните органи и силите за реагиране при бедствия са проведени общо **31 учения** от столичната и регионалните дирекции ПБЗН с участие на силите и средствата от създадените специализирани сектори „Специализирани оперативни дейности“, включително и съставните части на Единната спасителна система.

През 2022 г. **са приети** Национална програма за развитие на доброволните формирования за предотвратяване или овладяване на бедствия, пожари и други извънредни ситуации в Р България за периода 2022-2026 г. и **План за 2022 г.** за нейното изпълнение (*съответно с РМС № 758 и № 759 от 12 октомври 2022 г.*).

Изграждането и развитието на системи за ранно предупреждение на територията на цялата страна е от съществено значение за предотвратяване и/или смекчаване на последствията от бедствия. В тази връзка ГДПБЗН продължи работата по изграждане на система за клетъчно излъчване и разпространение на съобщения за предупреждение на населението чрез мрежите на мобилните оператори (*BG-ALERT*). Очаква се процесът по разработване на системата да приключи през 2023 г. Изграждането на BG-ALERT е основна дейност по проект „Интегриране, надграждане и оптимизация на процесите по превенция, готовност и реагиране на рискове от природен характер“.

Приет е и „Годишен план за 2022 г. за изпълнение на Националната програма за намаляване на риска от бедствия 2021-2025 г.“, който **ще подпомогне** изграждането на необходимия капацитет за оценяване на рисковете и въздействието върху тях чрез планиране и прилагане на мерки за превенция, готовност, реагиране и възстановяване.

Инфраструктурен риск – атаки срещу критичната инфраструктура или спиране на функционирането ѝ

Дейностите по създаване и поддържане на кадастралната карта и кадастралните регистри (*КККР*) на територията на Република България са от **стратегическо значение** за сигурността на страната. До момента са одобрени КККР за над 95% от територията на държавата, като събраната информация обхваща над 16 млн. броя недвижими имоти, в т.ч. 13,64 млн. поземлени имота, 3,05 млн. сгради и 2,96 млн. самостоятелни обекта. В кадастралния регистър на собствеността има над 25 млн. записа. Кадастралната информация се ползва и предоставя за нуждите на планирането, инвестиционното проектиране, изграждането на инфраструктурни обекти, решаването на проблеми при бедствия, опазване на околната среда, при реализиране на сделки с недвижими имоти и други дейности. Всичките дейности са изцяло зависими от функционирането на

информационните системи на кадастъра. Към настоящия момент системите продължават да работят върху остаряла и амортизирана информационно-комуникационна среда, което генерира рискове за сигурността на гражданския оборот, защитата на личните данни и за евентуална загуба на кадастрални данни. За изминалата година е отчетено системно претоварване на сървърите и устройствата в условията на значително увеличен брой потребители, данни и заявки.

Предприети мерки: Агенцията по геодезия, картография и кадастър (АГКК) е сключила рамков договор със системния интегратор „Информационно обслужване“ АД, с предмет предоставяне на услуги по изграждане, поддържане, развитие и наблюдение на работоспособността на информационните и комуникационните системи и вследствие извършения анализ са описани констатираните проблеми и слабости в сървърната и мрежова инфраструктура на АГКК и са изложени препоръки за разрешаването им.

Препоръки: От системният интегратор са направени конкретни препоръки за обновяване и модернизиране на информационната и комуникационната среда на АГКК със съответните прогнозни суми. АГКК търси варианти за осигуряване на необходимата инфраструктура за работа на новата информационна система на кадастъра, която се очаква да е готова в края на 2023 г.

Екологичен риск

Руската агресия на територията на Украйна генерира константен риск за ядрената и екологичната безопасност както поради окупацията на украинска критична инфраструктура (АЕЦ „Запорожие“) или възможността някоя от намиращите се на територията на Украйна ядрени централи да стане обект на инцидент, така и поради възможността Кремъл да предизвика биологичен или химичен инцидент (*или в много краен случай да използва тактическо ядрено оръжие*).

От Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ (ГДПБЗН) - МВР е **извършена проверка** на плановете за действия при ядрена авария, както и на състоянието и възможностите на укритията и снабдеността с лични предпазни средства.

По отношение на състоянието на колективни средства за защита (*в това число скривалища и противорадиационни укрития*), чието основно предназначение е укриване на населението при въздушно нападение от бойни и промишлени отровни вещества, радиоактивни вещества и биологични агенти, е установено, **че от общо 724 в добро или задоволително техническо състояние се намират 301 от тях.** ГДПБЗН -

МВР периодично предприема стъпки за подновяване на индивидуалните средства за йодна профилактика на населението на цялата страна, като **през 2022 г. са закупени нови** индивидуални средства за йодна профилактика, които да заменят тези с изтекъл срок на годност.

От национална гледна точка, през 2022 г. **продължават дефицитите при прилагане на стандартите за качество на атмосферния въздух.** Основните замърсители, генериращи фини прахови частици, остават битовото отопление на твърди горива и транспортът. Вследствие на завишения брой заявки за отоплителния сезон 2022/2023 г. **в почти всички области на страната е отчетен недостиг на дърва за населението.** В регионите с активен въгледобив и концентрация на електропроизводствени мощности на фосилни горива **продължават случаите на превишения** на среднодневните и средночасовите норми за емисии на серен диоксид, като през 2022 г. **най-значимите нарушения** са в района на Димитровград. **Актуални са и опасенията** от трансгранично замърсяване на въздуха, почвите и водите в резултат на активните действия по развитие на миннодобивната индустрия в приграничните с България райони.

Измененията в климата **оказват пряко влияние** върху основните водоизточници, а дефицитите при поддръжката на защитните съоръжения и при осигуряването на проводимостта на реките **продължават да създават опасност** от увреждане на жилищни и земеделски площи и критична инфраструктура (*например наводнения от мащаба на това в община Карлово в началото на септември 2022 г.*). В редица населени места се **запазват проблемите с осигуряването на питейна вода** заради засушаване или наличие във водоизточниците на опасни за здравето химични или биологични замърсявания.

Преждевременното запълване на отделни регионални депа за отпадъци е обусловено от ограничено ползване на сепариращи и компостиращи инсталации, неправилно разпределение, пропуски при уплътняването и липса на адекватна техника.

През 2022 г. правораздавателните и правоохранителните органи на Република България **продължават** да подпомагат разследване за трансграничен трафик на отпадъци, ръководено от международен прокурорски екип. В резултат са извършени специализирани операции по претърсвания на обекти и лица, а на партньорски служби е предоставена информация за дейности, водещи до застрашаване и увреждане на

околната среда (в т. ч. неправилно управление на опасни отпадъци, нерегламентирано използване на водните ресурси и др.).

Екологична сигурност

Във връзка с военните действия на територията на Украйна през периода се наблюдаваше **увеличен риск за екологичната сигурност** на страната. От м. юни 2022 г. и до настоящия момент се **осъществява периодичен мониторинг** в три пункта (Дуранкулак, Шабла и Калиакра) в крайбрежните морски води на Черно море. Наблюдението се осъществява съгласно разработен план от Басейнова дирекция „Черноморски район“ с оглед на идентифицираните рискове. Показателите, които се наблюдават са нефтопродукти, метали и радионуклидите цезий-137 и тритий. До момента в изследваните пунктове **не е налице замърсяване на морските води**.

Промяна в климата

Промяната на климата е фактор с глобално значение, който **поражда нарастваща несигурност** и играе роля на потенциален катализатор на напрежение, породено от сложните взаимодействия на фактори, като повишаване числеността на населението на Земята, урбанизацията, глобализацията, индустриализацията, намаляване на биоразнообразието и изчерпване на природните ресурси.

Рисковете, причинени от събития, свързани с изменението на климата, могат да доведат до загуба на човешки животи или да причинят значителни щети, засягащи икономическия растеж и просперитета, както на национално, така и на трансгранично равнище.

Намаляването на степента на излагане и уязвимостта на хората спрямо свързани с метеорологичните условия заплахи е **общ критичен приоритет**, както за адаптацията към изменението на климата, така и за намаляването на риска от бедствия.

През 2022 г. **продължи** изпълнението на мерките, заложи в Стратегията за адаптация към изменението на климата и Плана за действие до 2030 г.

Ключов елемент в защитата на екологичната сигурност на страната е предотвратяването, овладяването и преодоляването на последствия от големи аварии с опасни вещества, в т.ч. и при наличие на заплаха за терористична дейност с използване на опасни вещества. В националното законодателство е въведена установената от Директива 2012/18/ЕС (*Севезо III*) правна рамка, която създава цикъл на непрекъснато

подобряване на превенцията, готовността и реагирането на големи аварии с опасни вещества.

С нарастващото производство, съхранение и използване на опасни вещества, **потенциалът** за големи аварии **става все по-значителен**. Предприятията с нисък и висок потенциал се считат за **опасни обекти** въз основа на това, че в тях се обработват, съхраняват или използват опасни вещества в такива обеми, че изпускането на веществото/веществата може да доведе до сериозна авария на обекта или в заобикалящата го среда.

С цел контрол на опасностите от възникване на големи аварии и ограничаване на последствията от тях са въведени и се прилагат **следните национални мерки**:

- *Политика за управление на контрола на опасностите от големи аварии*

Министерството на околната среда и водите (МОСВ), като централен орган на държавната администрация в областта на контрола на опасностите от големи аварии с опасни вещества, **провежда активна политика** по отношение на превантивните дейности за осъзнаване на рисковете и разходите от аварии сред индустрията и обществото.

- *Подобрена политика за устройственото планиране на територията*

Компетентните органи гарантират, че са **налице мерки** за предотвратяване на големи аварии и ограничаване на последствията от тях за човешкото здраве, имуществото и околната среда. **Осъществява** се контрол при разполагането както на нови предприятия/съоръжения с нисък или висок рисков потенциал и при съществени изменения в тях, така и при планирането на нови строежи, включително изграждането на транспортни пътища, жилищни райони, обекти с обществено предназначение в близост до съществуващи предприятия/съоръжения с нисък или висок рисков потенциал, където разполагането или нови строежи може да бъде източник или да повиши опасностите или последствията от възникване на голяма авария в тези предприятия/съоръжения. Контролът се прилага чрез **превантивни инструменти**, като оценка на въздействието върху околната среда на инвестиционни предложения, екологична оценка на планове и програми и комплексни разрешителни.

- *Ефективен контрол на операторите на предприятията*

Осъществяването на ефективен текущ и последващ контрол по спазването на предвидените от операторите на предприятията мерки за аварийна безопасност, **намалява значително и ограничава риска от възникване на големи аварии**. Като следствие и от засилената ефективна работа на компетентните контролни органи по околна среда с операторите на предприятията с рисков потенциал на територията на страната и привеждането на дейностите на обектите в съответствие с изискванията на законодателството в областта на опазването на околната среда, през последните години се наблюдава **тенденция за намаляване на броя на аварийните ситуации** (*при които съществува значителен риск за замърсяване на компонентите на околната среда*). **В резултат през 2022 г. не са възниквали големи аварии с опасни вещества.**

- *Достъп до информация на обществеността*

Информацията за предприятията с нисък и висок рисков потенциал е обществено достъпна чрез публичния електронен регистър наличен на страницата на МОСВ. В националното законодателство са въведени условия и ред за предоставяне на информация на засегнатата общественост за планираните мерки за безопасност и начините на действие в случай на авария в предприятия/съоръжения с нисък и висок рисков потенциал. Информативното послание съдържа две основни понятия: рискът може да бъде управляван и въздействието може да бъде смекчено чрез редица мерки, задействани на различни равнища на отговорност.

Осигурена е и възможност за участие на обществеността в процеса на вземане на решения, с което се цели повишаването на прозрачността при вземането на решения и укрепването на общественото доверие в централната и местната администрация, повишаване на взаимното доверие между бизнеса и обществото.

Качество на атмосферния въздух (КАВ)

КАВ е от **съществено значение** за здравето на хората и състоянието на околната среда. **Основен проблем** на национално ниво е регистрирането на наднормени нива на фини прахови частици (PM_{10}) в редица населени места в страната. Съдът на Европейския Съюз през 2017 г. постанови **решение по дело С-488/15** на Европейската Комисия срещу Република България, според което **страната не е изпълнявала задълженията по постигане и спазване на нормите за фини прахови частици във всички агломерации и зони** – общо шест, на които е разделена територията на страната. Още след постановяване на съдебното решение от страна на Министерството

на околната среда и водите **бяха предприети редица мерки** както от нормативен, така и от стратегически характер, като усилията са насочени основно към изпълнение на разработената и приета от Министерския съвет Национална програма за подобряване качеството на атмосферния въздух 2018-2024г., като крайната цел е постигане на нормите за качество на въздуха по показател ФПЧ₁₀. До момента изпълнението на основната мярка от програмата **се извършва основно** чрез финансиране на проекти за подмяна на уреди за битово отопление по Оперативна програма Околна среда 2014 – 2020 г., както и чрез изпълнението на Интегриран проект „Българските общини работят заедно за подобряване на качеството на атмосферния въздух” LIFE17 IPE/BG/000012 – LIFE IP CLEAN AIR, финансиран по Програма LIFE на Европейския съюз. Финансирани са и инвестиционни мерки за намаляване на количеството на ФПЧ₁₀ от обществения транспорт. При изпълнението на **Програма за „Околна среда“ 2021-2027 г.** ще продължи адресирането на проблема, като **се предвижда** да бъде разпределен **значителен финансов ресурс** към общини с нарушено качество на атмосферния въздух, насочен приоритетно за намаляване на замърсяването на въздуха от битовото отопление чрез поэтапна подмяна на отоплителни уреди на твърдо гориво с екологични алтернативи.

По предварителни данни през 2022 г. **за втора поредна година** националната система за мониторинг на качеството на въздуха **не отчете превишения на средногодишната норма за ФПЧ₁₀ на национално ниво**, но все още не е постигнато пълно съответствие със законодателството предвид необходимостта от постигане на съответствие и със средноденонощната норма.

Постигнато е пълно съответствие с нормите за КАВ по замърсител ФПЧ₁₀ в 26 общини в страната, от 28 общо, в които има разположени постоянни пунктове от националната система за мониторинг, както следва: Хасково, Девня, Пазарджик, Свищов, Силистра, Добрич, Пирдоп, Плевен, Сливен, Гълъбово, Стара Загора, Варна, Велико Търново, Асеновград, Враца, Ловеч, Димитровград, Кърджали, Благоевград, Несебър, Шумен Видин, Горна Оряховица, Бургас, София и Перник. Тази тенденция, следва да бъде поддържана и подобрявана, с оглед защита здравето на населението.

Поради продължаващото неспазване на нормите за серен диоксид, Европейската комисия сезира Съда на Европейския съюз, който на 12 май 2022 г. постанови решение по дело С-730/19, с което установи, че **България не спазва** установените пределно допустими стойности на серен диоксид в РОУКАВ „Югоизточен“.

Вследствие на осъществен от страна на компетентните органи интензивен контрол по отношение на дейността на големите горивни инсталации в басейна „Марица Изток“ и в Димитровград, през 2022 г., за разлика от предходните години, са **спазени нормите за качество на атмосферния въздух за замърсител серен диоксид** в Района за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух (РОУКАВ) „Югоизточен“, тъй като от станциите от Националната система за мониторинг на качеството на въздуха в гр. Гълъбово и гр. Димитровград **не са регистрирани наднормени нива на серен диоксид над допустимите от законодателството.**

Необходимо е да продължат действията с цел недопускане на превишения на средночасовите норми и среднодневните норми по показател серен диоксид – активна организация, планови срещи и осъществяване на засилен контрол върху големите горивни инсталации от страна на регионалните инспекции по околната среда и водите в Стара Загора и Хасково.

В областта на **управлението на водите** през 2022 г. **бяха налице рискове** от потенциална заплаха за възникване на кризи, бедствия, аварии в областта на водите, от замърсяване на водите и водните обекти, наводнения, както и рискове свързани с интегрираното управление на водите и инвестициите за тях, които **могат да доведат** до неблагоприятни последици за населението, околната среда, стопанската дейност и културно-историческото наследство.

Предотвратяването на рисковете се осъществяваше чрез прилагане на интегрирано управление на водите, в т. ч. опазване и подобряване състоянието на водите, постигане и поддържане на добро количествено, химично и екологично състояние на водните тела на територията на Република България и на околната среда в морските води и предотвратяване или намаляване на неблагоприятните последици от вредното въздействие на водите.

От съществено значение е координацията с ведомствата, осъществяващи държавната политика в икономическите сектори, във връзка с прилагане изискванията на законодателството на ЕС и международни споразумения в областта на управлението на водите, както и разработване и съгласуване на политики, стратегии и програми.

През отчетния период, с цел предотвратяване на идентифицираните рискове, **са предприети следните мерки:**

- Изпълнява се проект „План за управление на речните басейни (ПУРБ) 2022-2027“, финансиран чрез ОПОС, с помощта на Международната банка за възстановяване и развитие въз основа на подписано Споразумение и закон за ратификация, чрез който се създава организация за **преодоляване на пропуски** в данните във вторите ПУРБ и подобряване на достоверността на оценките;
- Изпълнява се проект „Доизграждане на мрежите за мониторинг на количеството на водите“, финансиран чрез ОПОС;
- Изпълняват се задълженията на Националния институт по метеорология и хидрология (НИМХ) съгласно чл. 171, ал. 2, т. 2 от Закона за водите, във връзка с изпълнение на мониторинга на количеството на валежите, подземните и повърхностните води, включително наносния отток съгласно Заповед № РД-482/09.06.2022 г. на министъра на околната среда и водите;
- Подписано е Споразумение №Д-33-37/31.08.2022г. между МОСВ и Института по океанология (ИО-БАН) за 2022 г. и се изпълнява мониторингът на екологичното и химичното състояние на морските води;
- Извършен е анализ и е създадена организация поетапно за инвентаризация на обектите, които потенциално могат да изпускат приоритетни и приоритетно опасни вещества във води, с цел установяване на наличието им и предприемане на действия за прекратяването им;
- Ежедневно се следят и анализират нивата на комплексните и значими язовири по приложение № 1 на Закона за водите, правят се анализи на баланса на язовирите. Анализира се постъпващата ежедневна информация от дружествата, осъществяващи техническата експлоатация, както и постъпващата от НИМХ прогноза за времето, валежите, предупреждения за опасни явления и влиянието им върху оттока на реките и язовирите в България. Изготвен е годишен график, който определя стратегията за използване на водите в комплексните и значими язовири през годината. Изготвени са месечни графици с цел оперативно управление на водите на комплексните и значими язовири на основата на актуализирана информация и са определени водните обеми за използване от различните водоползватели;
- В процес на изпълнение е проект „Създаване на Система за управление на водите в басейна на река Искър като първа фаза на Национална система за управление на водите в реално време“, финансиран чрез ОПОС, като се изпълнява последната дейност от проекта - изграждане и внедряване на Система за управление на водите в басейна на р. Искър от проекта. С изграждането на системата се цели **да се подобри**

прогнозирането и ранното предупреждение при риск от наводнения, **да се намали** рискът от наводнения на районите попадащи в басейна на р. Искър, с което и да се **повиши** защитата на населението.

Вътрешната среда за национална сигурност по отношение на управление на отпадъците се основава на прилагането на националното законодателство и подзаконовите нормативни уредби, в това число: Закон за управление на отпадъците, Национален план за управление на отпадъците, 2021-2028 г., Стратегия за преход към кръгова икономика 2022-2027 г., План за действие в изпълнение на стратегията за преход към кръгова икономика 2022-2027 г. Въпреки полаганите усилия **остава голям** делът на депонираните отпадъци. Това води от една страна до запълване на изградените съоръжения, а от друга и на **необходимостта** от осигуряване на **допълнителни** площи за нови депа. **Депонирането** на големи количества биоразградими отпадъци **е риск**, свързан с наличието на предпоставки за запалване на депата при неправилна експлоатация, което нарушава качеството на атмосферния въздух.

Фокусът на инвестициите в сектор „Отпадъци“ е изграждане на инфраструктура за рециклиране и оползотворяване на битови отпадъци, с цел намаляване на количеството депонирани битови отпадъци и ограничаване на вредното им въздействие върху здравето на хората и околната среда.

Продоволствена сигурност

През 2022 г. българското селско стопанство се **развива със стабилни темпове**, което дава увереност, че **не са налице съществени заплахи** за продоволствената сигурност на страната. **Необходими са допълнителни усилия** за повишаване на устойчивостта и гъвкавостта на агрохранителния сектор за по-успешно преодоляване на кризи от различно естество. Това предполага **активизиране** на инвестиционните процеси и **ускорено** внедряване на иновации и цифрови технологии в земеделската практика, като база за нарастване на производството при по-ефективно използване на наличните ресурси. За реализация на тези цели **съществен принос** ще имат заложените интервенции в Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони 2023-2027 г., както и изпълнението на предвидените в Националния план за възстановяване и устойчивост инвестиции в областта на селското стопанство.

В България зърненият баланс остава стабилен, а секторът на зърнопроизводството продължава да бъде **силно експортно ориентиран**. Интензивният внос на по-евтина селскостопанска продукция от Украйна **провокира значително напрежение** сред земеделците и призови за допълнителна финансова подкрепа от Европейския съюз за компенсиране на създадените смущения на пазара на слънчоглед и пшеница, в т.ч. поради затруднената реализация на собствената продукция и ограничените складове на съхранение.

Епизоотичната обстановка в България през 2022 г. се запазва **относително спокойна**, на фона на продължаващото широко разпространение в Европа на Африканска чума по свинете и инфлуенца по птиците. Идентифицирани са **негативни практики** на стопани за манипулиране на данните относно вида и броя на отглежданите животни, с цел **неправомерно усвояване на целево европейско** и национално подпомагане.

Сред **значимите резултати** при противодействието на рисковете и заплахите за националната сигурност в сферата на селското стопанство са образуваните през 2022 г. (в т.ч. от Европейската прокуратура) разследвания относно: **неправомерно сключване** на договори за ползване на земеделски земи от общински поземлен фонд; **нарушения** при разпределението на пасища; **неправомерно усвояване** от животновъди на европейски и национални средства; **въвеждане** в заблуждение на земеделски производители чрез издаване на удостоверения за регистрация в интернет пространството без правно основание; **незаконен** внос на забранени за употреба препарати за растителна защита; **нерегламентирано** изхвърляне на отпадъчни животински продукти; **нерегламентирано** загробване на умрели животни; **нерегламентиран внос** и разпространение на ветеринарномедицински препарати, съдържащи забранени вещества; **съставяне** на неистински документи (*протоколи*) от лабораторни изследвания на храни и хранителни продукти и др. **Органите на Прокуратурата са сезирани и относно нарушения при осъществяване на граничния ветеринарномедицински контрол и безстопанственост при управление на имущество, публична държавна собственост.** От Българската агенция по безопасност на храните е **извършена проверка** и е **пресечена** нерегламентирана дейност по влагане на вносни торове с изтекъл срок на годност в производството на органично-минерални торове, а на юридическото лице са съставени актове за установените административни нарушения.

Основна заплаха за продоволствената сигурност представлява **намаляването на обема на селскостопанското производство** независимо от причините – ниска продуктивност и производителност, неблагоприятни климатични събития, преустановяване на земеделска дейност поради ниското ниво на доходност от нея и др. Вследствие на това, усилията са адресирани към създаване на условия за устойчиво развитие на аграрния отрасъл чрез целенасочено използване на инструменти за укрепване на конкурентоспособността на икономическите структури, ефективно управление на рисковете в земеделието, съхраняване на жизнеността на селските райони и ограничаване на тяхното обезлюдяване.

Селското стопанство на България гарантира във висока степен нейната продоволствена сигурност. Вътрешното потребление на повечето от основните селскостопански продукти се задоволява **предимно** от местно производство – **около и над 90%** при продукти като хляб, яйца, агнешко месо, слънчогледово олио и млечни продукти, около 60-80% при телешкото месо и основните зеленчуци и плодове. **Недостатъчното** предлагане на някои местни продукти се компенсира с доставки от държави-членки на ЕС и внос от трети страни.

В условията на продължаващ военен конфликт на територията на Европа предизвикателствата, свързани с безпрецедентно поскъпване на производствените ресурси, затруднения в доставките и нестабилност на пазарите на храни, **затрудняват нормалното функциониране** на участниците в агрохранителната верига.

По данни на Националния статистически институт през 2022 г. общият индекс на цените на стоките и услугите за текущо потребление в селското стопанство е **по-висок с 35,2% спрямо 2021 г.**

Повишената себестойност на селскостопанската продукция **допринася за по-високи цени** по цялата верига на предлагане, което създава **риск** за осигуряването на качествени хранителни продукти на достъпни цени за българските потребители, особено за тези с по-ниски доходи. **Отчетената инфлация** за 2022 г. е 16,9% спрямо 2021 г., а **цените** на хранителните продукти и напитките са **нараснали с 26,1%.**

Влошената вътрешнополитическа обстановка **влияе негативно** върху конкурентоспособността и устойчивостта на земеделските стопанства. Пазарната уязвимост на стопанските субекти се засилва, което в средносрочен план създава

потенциален риск от свиване на производството на селскостопански и хранителни продукти.

За минимизиране на негативните ефекти от настъпването на неблагоприятни климатични събития върху развитието на аграрния отрасъл **се прилага комплексен подход**, съчетаващ използването на превантивни и компенсаторни инструменти. **Разработена е** и се прилага Програма за управление на рисковете и кризите в отрасъл „Земеделие“. В документа са идентифицирани основните рискове и кризи в аграрния отрасъл и са заложили мерки за тяхното ефективно управление. В тази връзка, водните ресурси са пряко свързани със земеделието. Седемдесет процента от водните ресурси се формират при по-голяма надморска височина и горска растителност, като 60% от тях задоволяват нуждите за напояване. Поради влошеното състояние на напоителните съоръжения, напояването не се използва рационално. В тази връзка е **особено важно** да бъдат предприети **спешни действия** за възстановяване на съществуващите и изграждане на нови хидромелиоративни съоръжения.

Войната в Украйна постави селското стопанство и предприятията от хранително-вкусовата промишленост пред **значими предизвикателства**, свързани с безпрецедентно нарастване на цените на основни производствени ресурси - енергия, торове, фуражи, и несигурност на земеделските пазари. Кризисната ситуация **допълнително влошава** традиционно ниската ликвидност на земеделските стопанства и малките и средни предприятия, преработващи селскостопански продукти.

Ясна тенденция за затруднения има в сектора на млякото и млечните продукти, където въпреки сравнително високите изкупни цени, **производството намалява** през 2022 г. спрямо предходната година. Подобна **несигурна пазарна ситуация** се наблюдава и в останалите сектори на животновъдството. При липса на подходяща подкрепа и продължаваща непредвидимост на пазара стопаните могат да **бъдат принудени да ликвидират стадата си**. За да се реагира ефикасно и ефективно на заплахата от смущения на пазара, **от съществено значение** е отново да бъдат предприети **временни мерки** и да се предостави помощ на производителите в селскостопанските подсектори в ЕС, които са засегнати от тези смущения.

На база на извършен икономически анализ са определени секторите в страната ни, към които да **се насочи извънредното подпомагане**: свиневъдство, птицевъдство, производство на винено грозде и производство на оранжерийни зеленчуци.

Движимо и недвижимо културно наследство

България е една от страните в европейското семейство, която притежава **значим ресурс от движими и недвижими културни ценности**. Културното наследство обхваща нематериалното и материалното – недвижимо и движимо наследство като съвкупност от културни ценности, които са носители на историческа памет, национална идентичност и имат научна или културна стойност. Политическата нестабилност възпрепятства навременното приемане на Закона за държавния бюджет и гласуването на достатъчно средства, които да обезпечат адекватно посочените дейности.

България е страна по конвенциите на Съвета на Европа, свързани с културно и природно наследство, в частност архитектурно и археологическо наследство, както и за ландшафта. В тях се утвърждава ролята на културното наследство като фактор с ключово значение за формиране и съхраняване на културната идентичност на всяка общност в условията на развиващи се интеграционни процеси, и то в контекста на глобализацията. Република България е страна и по конвенциите на ЮНЕСКО, свързани с културното наследство и културното многообразие.

През последното десетилетие дейностите по издирване, опазване и разширяване на достъпа на обществото до културното наследство **са поставени в центъра** на обществения интерес, където **основно място** заемат музеите като културни институти.

Основните рискове пред опазване на материалното и нематериалното културно наследство са свързани с физическата защита на археологическите обекти, ограничените ресурси за опазване на културните ценности чрез навременна и качествена консервация и реставрация, документиране и дигитализация на културните ценности, извършването на постоянен текущ мониторинг и контрол.

Най-широко разпространените престъпни посегателства спрямо културното наследство са свързани с притежаване на нерегистрирани по съответния ред предмети, представляващи културни ценности; нерегламентирани и незаконни археологически разкопки; незаконни сделки с културно ценности и кражби от църковни храмове, музеи и частни домове, на икони, църковна утвар, движими културни ценности, картини и др.

Важен въпрос, свързан с опазването на културните ценности, е процесът по дигитализация както на музейните фондове, така и на обектите на недвижимото

културно наследство, които като цяло значително изостават спрямо другите сектори. **Разработването на софтуер** за дигитализация на движимото културно наследство ще позволи по-добър достъп и ефективно използване на ресурсите за развитие на културните и творческите индустрии, **ще подобри взаимодействието** между културните институти и органите на Министерство на вътрешните работи, Прокуратурата и Агенция „Митници“ за превенция и борба с нелегалния трафик на движими културни ценности и иманярството.

Рискове за движимите и недвижимите културни ценности

По отношение на **движимите културни ценности** са констатирани следните **рискове**: незаконни действия за издирване на археологически ценности (*иманярство*), незаконно притежание, сделки, износ от територията на страната; кражби и унищожаване на движими културни ценности (*ДКЦ*), собственост на физически или юридически лица; увреждане и унищожаване на ДКЦ в следствие от лоши или неподходящи условия за съхранение от физически или юридически лица; увреждане или унищожаване на ДКЦ в следствие от бедствия, включително войни; лоши условия за съхранение на ДКЦ в музейните фондове; непрофесионално извършване на консервационно-реставрационни дейности; недостиг на квалифицирани музейни специалисти.

По отношение на **недвижимите културни ценности (НКЦ)** рисковете са **следните**: увреждане и /или унищожаване на НКЦ в следствие от иманярска дейност (*за археологическите*) поради липса на постоянна охрана и/или видео наблюдение на обектите; неизвършване на консервационно-реставрационни дейности на проучените структури; липса на Планове за опазване и управление съгласно чл. 81-82 от Закона за културното наследство (*ЗКН*) за археологическите резервати по чл. 50, ал. 3 от ЗКН; системна липса на поддръжка или в резултат от инвестиционна дейност (*за сградите*); липса на прецизирани изисквания за поддържане на археологическите обекти, предоставяни за стопанисване и управление на общински администрации; изисквания към приемащата страна при увреждане или унищожаване на НКЦ в следствие от бедствия, включително войни, поради липса на поднормативен акт – наредба по чл. 5, ал.2 от ЗКН.

Препоръки

За изпълнение на задачите по опазване на културното наследство и намаляване на рисковете е **необходимо** да се повиши капацитетът и дейността на държавните органи и

бюджета по отношение опазването, проучването, популяризирането, социализирането на българското движимо и недвижимо културно наследство, както и за дейностите по дигитализация и мониторинг на работата на музеите и художествените галерии в страната. За да се намали рискът за културното наследство, **следва да бъде издадена** предвидената в чл. 5 от ЗКН наредба между Министерство на културата, Министерство на отбраната и Министерство на вътрешните работи за опазване на културното наследство при бедствия и въоръжени конфликти, както и въз основа на Конвенцията за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт. След приемането на наредбата е **необходима национална разяснителна кампания** с обучителни семинари за актуализиране на съществуващите планове за действие и създаването на такива за музеите, които нямат. Ангажираните министерства следва да **предприемат мерки** за синхронизиране на своите задължения и регулярното провеждане на учебни евакуации на културното наследство; материалното обезпечаване на процеса с необходимите атрибути, техника, сандъци за транспортиране; обучение на служители и др.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

През 2022 г. цялостната архитектура на средата за сигурност в България беше повлияна от непредизвиканата руска агресия срещу Украйна и всеобхватните последици, които засегнаха почти всички аспекти на глобалните процеси. Военните действия, наложените санкции срещу РФ, както и предприетите от Кремъл ответни мерки водят след себе си сериозни икономически, финансови и хуманитарни последици (*голям брой човешки жертви, засилен бежански поток*) и задълбочават икономическите дисбаланси, създавайки изключително напрежение най-вече в енергийната и продоволствената област. Като резултат се наблюдават по-саб икономически растеж, по-висока инфлация, покачване на цените на енергията и хранителните продукти в глобален мащаб, включително за ЕС и за Република България. В резултат с различен интензитет ще продължат предизвикателствата пред енергийната сигурност на страната ни, сред които затрудненото осигуряване на алтернативни доставки на газ с цел задоволяване на потребностите на държавата и преминаването към алтернативни енергийни източници.

Успоредно с това, военната агресия на РФ в Украйна предизвика значително активизиране на политиката на САЩ, НАТО и ЕС с цел ограничаване на руското влияние, включително в някои традиционно приятелски настроени спрямо Русия страни от региона на Латинска Америка, Африка и Азия.

Международната обстановка предполага запазване на разнообразието от хибридни заплахи, кибер- и информационната уязвимост на критичната инфраструктура, както и проявите на международен тероризъм.

В тези условия членството и активното участие на Република България в ЕС и НАТО продължава да бъде фундаментална предпоставка и гаранция за способността ни за колективно справяне със заплахите и предизвикателствата пред евроатлантическата общност, за външната и вътрешната ни сигурност, както и за осигуряване на стабилно социалноикономическо развитие на българското общество.

Съществено предизвикателство за нормалното функциониране на средата за сигурност бе започналата през 2020 г. политическа нестабилност, довела до провеждане на парламентарни избори три пъти в рамките на 2021 г. и още два през 2022 г. Липсата на редовно правителство и кратките мандати на 45-ото, 46-ото, 47-ото и 48-ото Народно

събрание доведоха до колебания, неяснота и несигурност при вземането на решения и предприемането на действия, касаещи политиките в отделни области в средносрочен и дългосрочен план.

Разгледаните в доклада структурни трансформационни процеси в системата на международните отношения и продължаващото изменение на баланса на силите в глобален мащаб ще продължат да определят хода на промените в средата на сигурност за ЕС и НАТО, както и за региона на Балканския полуостров и Черно море, а също и в прилежащи региони от ключово за страната ни значение. Действията на глобални и изстраващи сили като САЩ, Русия и Китай, Индия, Япония, Канада, Бразилия и др. в отговор на протичащите изменения, неизбежно водят до дългосрочни геополитически последствия и реструктуриране на системата на международните отношения.

Предвид обективни глобални процеси и заплахи, в т.ч. войната в Украйна, климатичните промени, миграционния натиск, тероризма, радикализацията и насилствения екстремизъм, икономическите и продоволствени заплахи е много вероятно в световен план да се утвърди тенденцията за „поликризисност“ (*различни заплахи да имат пряко влияние и да мултиплицират или катализират други*). В резултат на това ще е от съществена важност да се засилят способностите за стратегическо планиране, ранно идентифициране и своевременно анализ и оценка на риска. Ще е целесъобразно тези способности да се развиват координирано със съюзниците и партньорите на България, като оптимално се използват инструментариумите и наличните способности в ЕС и НАТО.